

AZ
AGYAGKOCSIKA

MRCs-CSHAKATIKA

SÚDRAKA KIRÁLY DRÁMÁJA

IND EREDETIBŐL FORDÍTOTTA

SCHMIDT JÓZSEF

GYOMA, 1925.

KNER IZIDOR KÖNYVNYOMTATÓ
KIADÁSA

BEVEZETŐ IMA (NÁNDÍ).

Aki maga alá szedte lábát s így ül szemlélődve,
Miközben két nagy kígyó van térdeire tekerözve;
Aki nem is lélezkzik, hogy érzékeit elaltassa
S a teljes megismerésnek erejével féken tartsa;
Aki a lét mivoltát már világosan felismerte
S a világ egy örök Lelkét ön lelkében meg is lelte;
Aki csak azt óhajtja, hogy e Lélekkel egyesüljön, —
Siva isten védelmezzen benneteket mindörökkön!

ELŐJÁTÉK (PRASZTÁVANÁ).

SZÍNIGAZGATÓ (az ima után fellép): Legyen már vége a sok készülődésnek! Ez csak lankaszthatja a közönség érdeklődését. Hódolattal üdvözlöm a nagyérdemű közönséget s közlöm vele, hogy „Az agyagkocsika“ című polgári színművet akarjuk előadni. A színmű szerzője a nagynevű, fennkölt lelkű Súdrika király volt. A darab Uddsajini városában játszik. Fellép benne Csárudatta, egy bráhmána kasztú fiatal elszegényedett nagykereskedő, és Vaszantaszená, egy szépséges bajadér. Kettőjüknek igaz szerelmét tünteti fel itt Súdrika király, azonkívül az életbölcsséget, az igazságszolgáltatás rosszaságát, egy gazfickó jellemét és a sors kikerülhetetlenségét. (Körüljár és szétnéz.) Hej, de üres ez a hangversenytér! Hol lehetnek a színészek? Nyilván reggelizni mentek, mert ugyancsak sokáig tartott ma a zenepróba ebben a rekkenő hőségben. Jó magam is alig látok az éhségtől. Bemegyek hát a házba — megtudni, készített-e az asz-

szony valami reggelit vagy nem. (Körüljár és szétnéz.) Itt a házunk! Bemegyek! (Belép és körülnéz.) Ejha, de megváltozott itt minden! A kapu alja rizs-létől ázik. Itt meg egy vas-serpenyőtől fekete a föld s szebben ékeskedik, mint egy szűzleány, aki fekete szépség-jegyet festett az arcára. Zsír szaga terjeng a levegőben. Itt olyan jó világ van, mint még soha! (Gondolkozva) Mi lehet itt? Majd megmondja a feleségem! (A háttér felé pillant s bekiált): Hol vagy, asszony?

SZÍNÉSZNŐ: Itt vagyok, uram! Mi a kívánságod? Szólj, hadd teljesítsem!

SZÍNIGAZGATÓ: Van-e valami ennivaló a háznál, asszony?

SZÍNÉSZNŐ: Van itt, uram, minden!

SZÍNIGAZGATÓ: Mi az a minden!

SZÍNÉSZNŐ: Hát, teszem azt, cukros rizspép, olvasztott vaj, aludt tej, rizskása. Ambróziát is kaphatsz, uram! Válgék egészségdre! Van itt minden!

SZÍNIGAZGATÓ: Csak nem tréfálsz? Ez mind van a háznál!

SZÍNÉSZNŐ (magában): Megtréfálok! (Fönnhangon): Van, uram, van — a piacon!

SZÍNIGAZGATÓ (dühösen): Így válgék vízzé a te reménységed is, haszontalan teremtés! De megfizetsz érte, hogy így felhúztál s megint leejtettél, mint egy kútgémet!

SZÍNÉSZNŐ: Csillapulj, uram! Csak tréfáltam.

SZÍNIGAZGATÓ: Mit jelent hát akkor ez a nagy készülődés?

SZÍNÉSZNŐ: Ma ünnepnap van!

SZÍNIGAZGATÓ: Micsoda ünnepnap?

SZÍNÉSZNŐ: „Jó férj ünnepnapja.“ Ünnepelek, hogy jó férjem legyen.

SZÍNIGAZGATÓ: Hát nincs jó férjed, asszony?

SZÍNÉSZNŐ: Hogy a másvilágon legyen jó férjem, uram!

SZÍNIGAZGATÓ (méltatlankodva): Micsoda?! Más férjet akarsz a másvilágon, asszony, s hozzá az én költségemen?!

SZÍNÉSZNŐ: Csillapulj, uram! Hiszen téged akarlak férjemnek következő életemben is! Éppen azért ülöm meg ezt a napot. (Lábaihoz borul.)

SZÍNIGAZGATÓ: Az már más! Aztán ki végezze e napon a vallási szertartásokat?

SZÍNÉSZNŐ: Meghívott pap — természetesen magunkfajta szegényekhez való.

SZÍNIGAZGATÓ: Jó, majd elintézem. (Körüljár.) Igen ám, de honnan kerítsek elő ebben a gazdag városban olyan papot, aki magunkfajta szegény emberekhez való? (Szétnéz.) De ni, ott jön Majtréja, Csárudatta barátja! Mindjárt megszólítom. (A háttér felé.) Légy ma vendégünk, tisztelendő Majtréja! Kitűnő lakomát kapsz s hozzá ajándékot is!

HANG (a szín mögött): Dolgom van! Hívj meg más papot!

ELSŐ FELVONÁS: A LETÉTBE HELYEZETT ÉKSZER.

ELSŐ JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT. MAJTRÉJA.

MAJTRÉJA (fellép egy köpennyel a kezében): Hívj meg csak más papot! Ámbár hiszen magam is oda jutottam, hogy el kellene fogadnom idegenek meghívását. Micsoda helyzet az előbbihez képest! Azelőtt, míg Csárudatta jómódú volt, éjjel-nappal ízletes étel-ekkel és mámorító italokkal töltekeztem. Ha átléptem a négycsarnokú ház küszöbét, száz bögrét is találtam magam körül s éppen csak hogy bemártottam egyikbe-másikba az újjaimat, mint valami festő, aztán félretoltam a bögréket s kérődzttem, mint a város bikája a piacon. Most, hogy Csárudatta elszegényedett, szanaszét kószálok, de aztán megint csak visszatérek a házába, mint a galamb a dúcába. Ezt az illatos köpenyt itt Dsúrna-vrddha küldi Csárudattának, kedves barátjának, s megbízott velem, hogy adjam át neki, ha bemutatja áldozatát. Fölkeresem tehát Csárudattát. (Körüljár és szét-néz.) Ott van Csárudatta! Már befejezte ájtatoskodását, még csak a házi isteneknek juttat áldozati ajándékot.

MÁSODIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZÁBAN. CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA.

CSÁRUDATTA (fellép a mondott foglalkozásban; fölfelé pillantva és sóhajtván): Nem régeből még hattyúk és vízi madarak se-regei kapkodták mohón házam küszöbén az áldozati ajándékot. Ma

már csak maroknyi szem hull a begyepesedett küszöbre — egy féregnek is kevés. (Lassan körüljár és leül.)

MAJTRÉJA: Ott az érdemes Csárudatta! Hozzá megyek. (Oda lép.) Üdv neked, uram! Gyarapodjál, uram!

CSÁRUDATTA: Ni, itt van Majtréja, a hűséges barát! Üdvözöllek, barátom! Foglalj helyet!

MAJTRÉJA: Amint parancsolod uram! (Leül.) Halld barátom! Ezt az illatos köpenyt itt Dsúrna-vrddha, kedves barátod, küldi, s megbízott engem, hogy adjam át neked, ha bemutatad áldozatodat. (Átadja a köpenyt.)

CSÁRUDATTA (átveszi a köpenyt s gondolatokba merülve állva marad).

MAJTRÉJA: Min gondolkodol, uram?

CSÁRUDATTA: Ha a sors nagy bajok után megint reád mosolyog, csillagod úgy ragyog, mint mécses az éji homályban. De ha jó mód után szakad rád a szegénység, jobb, ha meghalsz, mint ha tovább élsz.

MAJTRÉJA: Ugyan barátom! Csak nem gondolod, hogy a halál jobb a szegénységnél?

CSÁRUDATTA: De igen, barátom! Sokkal rosszabb a szegénység, mint a pillanatnyi vég: nem sokáig fáj a halál, mint végig a szegénység!

MAJTRÉJA: Ne gyötörd magad, barátom!

CSÁRUDATTA: Nem is annyira azon szomorkodom, barátom, hogy vagyonom elpusztult: a végzet adta, a végzet elvette. De az érint fájdalmasan engem, hogy mióta elszegényedtem, barátaim sincsenek: kerülik házamat, mint a kósza méhek az elefánt fejét, ha a belőle kicsorduló nedv az üzekedés idejének elmúltával beszárad.

MAJTRÉJA: Ne törődjél a hitványokkal, uram! Hiszen jól tudod, hogy nem mennek oda, ahol nincs mi falniok. Nem érdemes miattuk szomorkodni!

CSÁRUDATTA: Hagyjuk hát, barátom! Én már bemutattam az áldozatot a házi isteneknek. Te meg elmehetnél most a keresztútra az Anyáknak áldozni.

MAJTRÉJA: Nem megyek biz' én!

CSÁRUDATTA: Miért nem?

MAJTRÉJA: Azért nem, mert bár úgy tiszteled az isteneket, ők mégsem törődnek veled. Mi értelme van hát az istenek tiszteletének?

CSÁRUDATTA: Ne beszélj így, barátom! Minden házi gazdának kötelessége az isteneket tisztelni.

MAJTRÉJA: Nem megyek, barátom! Bízd ezt más valakire! Különb is, noha bráhmana vagyok, két balkezem van. Azonkívül este fejedelmi kegyencek és gavallérok futkosnak a főúton bajadérok után. Még úgy járhatnék, mint a mesebeli egér, aki a békára vadászó fekete kígyó torkába sétált.

CSÁRUDATTA: Maradj hát s várj reám, míg befejezem ajtосkodásomat. (El.)

HANG (a szin mögött): Állj meg, Vaszantaszéná, állj meg!

HARMADIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.

*Fellép VASZANTASZÉNÁ, nyomában a VITA,
SZANSZTHÁNAKA és egy SZOLGA.*

VITA: Állj meg, Vaszantaszéná, állj meg! Nem válik szépségednek előnyére, ha táncos lábaidat felkapkodva s tétován ide s tova pillantva rémülten menekülsz, mint gazella az üldöző vadászok elől.

SZANSZTHÁNAKA: Állj meg, kicsikém, állj meg! Mért futsz, rohansz, csetlesz-botlasz? Csak nem félsz tőlem! Hiszen szegény szívem úgy meg van pörkölődve a szerelemtől, mint a tűzbe esett húsdarab!

SZOLGA: Állj meg, úrnőcském, állj meg! Igen finom úr lóstat utánad, mint fiatal kakas a jérce után.

VITA: Mért félsz tőlünk, Vaszantaszéná, mint kígyó Garudától, a madarak királyától? Senki sem akar bántani! Állj meg, szép leányzó!

SZANSZTHÁNAKA: Beszélhetsz neki, mester! Mit nem mondtam én már neki! Hogy ő a pénz-zsaroló szerelem ostora, a férfiak elbolondítója, a családi boldogság megrontója, a szerelem istenének kosara, tündér, bajadér, szajha, ringyó! Mindennek elmondtam, s még sem kellek neki!

SZOLGA: Ugyan örvendeztesd meg a király kegyencét, úrnőcském! Aztán annyi halat és húst ehetsz, amennyi a bőrödbe fér. Ha halat és húst ehetnek, nem törődnek a döggel a kutyák!

SZANSZTHÁNAKA: Előbb-utóbb megszorítunk téged, mint kutyák a nősténysakált az erdőn! Ugyan ne szaladj már! Hiszen cókostul-mókostul magaddal cipeled a szívemet!

VASZANTASZÉNÁ: Segítség, Pallavaká, Parabhrtiká, Mád-haviká!

SZANSZTHÁNAKA (megszeppenve): Emberek vannak itt, mester?

VITA (nevetve): Ne félj, ostoba! A cselédeit hívja.

SZANSZTHÁNAKA: Asszonyok ezek, mester?

VITA: Hát persze, ostoba!

SZANSZTHÁNAKA: Asszonyt százat is megölök! Én hős vagyok!

VASZANTASZÉNÁ (látja, hogy egyedül van): Cselédeim el-tűntek!? Szégyen, gyalázat! Hol vagytok? Pallavaká, Parabhrtiká, Mád-haviká?!

SZANSZTHÁNAKA: Hívhatod őket! Ki ment meg, ha én va-gyok a sarkadban?!

VASZANTASZÉNÁ (a Vitához): Gyöngye nő vagyok, uram!

VITA: Nem is akar bántani senki!

SZANSZTHÁNAKA: Ne félj! Nem fogsz meghalni!

VASZANTASZÉNÁ (magában): Ennek az embernek még a bátorítása is félelmet kelt bennem. Hogyan szabaduljak tőle? (Fennhangon) Talán ékszereimről van szó, uram?

VITA: Isten ments, úrnőm! Ki fosztaná meg a kerti folyondárt ékességétől? Szó se legyen róla!

VASZANTASZÉNÁ: Hát akkor mit kívántok!

SZANSZTHÁNAKA: Én, a legkülönb ember, a testet öltött Visnu isten, szerelmedet kívánom!

VASZANTASZÉNÁ (felháborodva): Takarodjál, arcátlan! El veled, utálat vagy!

SZANSZTHÁNAKA (tapsolva és vihogva): Nézd csak mester, ez a leány fülig belém bolondult! Hallod, mit mond? „Jer velem, ha fáradt vagy!”

VITA (magában): Megadtad neki, tökfilkó! (Fennhangon.) Egy bajadérnak nem szabad így beszélnie, úrnőm! A bajadér fiatalemberekből él. Bajadér vagy — útszéli lián. Tested pénzen megvásárolható áru. Szolgáld tehát egyforma készséggel azt, akit kedvelsz, és azt, akit nem kedvelsz! A virágos lián meghajlik a páva alatt, meghajlik a varjú alatt is. Ugyanabban a tóban fürdik a legelőkelőbb bráhmána, meg a legnemtelenebb csándála. Ugyanazon a hajón

utazik a pap, a nemes, a polgár és a rabszolga. Bajadér vagy — olyan, mint a lián, a tó, a hajó. Szolgálj tehát minden embert!

VASZANTASZÉNÁ: De csak a nemes tulajdonság kelt vonzalmat, nem az erőszakoskodás!

SZANSZTHÁNAKA: Tudod, mért nem akar engem ez a rabnő fattya, mester? Mert egészen belebolondult Csárudattába! Ennek az éhenkórász szatócsnak a háza mindjárt itt van balkézre. Vigyázzunk, mester, hogy be ne meneküljön ide a leány!

VITA (magában): Kifecsegi a bolond, amit el kellene titkolnia! Vaszantaszéná tehát az érdemes Csárudattát szereti? Akkor csak hadd menjen a leány! Gyöngy gyöngyhöz való. Mi közöm ehhez a tökfilkóhoz?! (Fennhangon.) Merre van ennek a kereskedőnek a háza, fattyú?

SZANSZTHÁNAKA: Itt van balkézre!

VASZANTASZÉNÁ (magában): Csodálatos! Ha ez igaz, akkor e hitvány ember támadásának köszönhetem, hogy találkozhatom ő vele.

SZANSZTHÁNAKA: Merre van Vaszantaszéná, mester? Az imént még szemem előtt volt. Most hirtelen eltűnt a homályban, mint a disznóbab közé hullott tintacsöpp.

VITA: Az ám! Milyen sötét lett egyszerre! A homály szinte ragad az emberhez, mintha fekete szemkenőcs volna. A szemem nyitva van, de annyit ér, mintha csukva volna: annyit használ, mint a gazembernek tett szívesség.

SZANSZTHÁNAKA: Merre lehet Vaszantaszéná, szolgál?

SZOLGA: Arra, amerről koszorú illata érzik és láb-perecek csengése hallik.

SZANSZTHÁNAKA: Az ám! Hallom is a koszorú illatát, de nem látom tisztán a láb-perecek hangját, mert az orrom sötétség-gel van teletömve.

VITA (félre, halkan): Vaszantaszéná! Láthatatlan vagy ugyan az éji homályban, mint a felhő testéhez tapadó villám, de illatozó koszorúd és fecsegő láb-pereceid elárulnak, leánykám! Halottad-e Vaszantaszéná?

VASZANTASZÉNÁ (magában): Hallottam és megértettem! (Eldobja koszorúját s leveszi láb-pereceit, majd a falat tapogatva körüljár.) Ah, itt az oldalajtó! Sajna, be van reteszelve!

NEGYEDIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.
CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA, RADANIKÁ, VASZANTASZÉNÁ.

CSÁRUDATTA (fellép): Befejeztem ájtatoskodásomat, barátom! Menjünk most az Anyáknak áldozni! De olyan fáradt vagyok! Nem mennél magad, Majtréja?

MAJTRÉJA (bosszúsan): Legyen hát! De ha már el kell mennem, hadd kíséren el legalább Radaniká!

CSÁRUDATTA: Kísérd el Majtréját, Radaniká!

RADANIKÁ: Ahogy parancsolod, uram!

MAJTRÉJA: Vedd magadhoz az áldozatot és a mécses, Radaniká! Én majd kinyitom az oldalajtót. (Megteszi.)

VASZANTASZÉNÁ: Kinyílt az ajtó! Mily szerencse! Belépek hát! Ó jaj, mécses! Kioltom! (Meglebbenti ruháját s kioltja a mécses, aztán belép.)

MAJTRÉJA: Ejnye, a léghuzam kioltotta a mécses! Visszamegyek meggyújtani. Te csak menj ki, Radaniká! (Majtréja el a házba, Radaniká ki az ajtón.)

ÖTÖDIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.
SZANSZTHÁNAKA, a VITA, a SZOLGA, RADANIKÁ.

SZANSZTHÁNAKA: Hol van a kicsike, mester?

VITA: Csak keresd!

SZANSZTHÁNAKA (körültapogatózik s megragadja a Vitát): Megvan, mester, megvan!

VITA: Én vagyok, tökfilkó!

SZANSZTHÁNAKA: Maradj csak ebben a sarokban! (Tovább tapogatózik s megragadja a szolgát.) Megvan, mester, megvan!

SZOLGA: Én a szolgád vagyok, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: Itt a szolga, ott a mester! Szolga, mester — mester, szolga! Maradjatok csak mind a ketten a helyeteken! (Tovább tapogatózik s megragadja hajánál Radanikát.) Most igazán megvan, mester! Megvan a kicsike!

RADANIKÁ (elrémülve): Mit akartok velem, tisztelt uraim?

VITA: Más nő hangja ez, fattyú!

SZANSZTHÁNAKA: Dehogy! Csak elváltoztatta a hangját a szajha fattya, mint a tejre ácsinkózó kis macska.

HATODIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.
Az *ELŐBBIEK, MAJTRÉJA.*

MAJTRÉJA (fellép mécsessel a kezében): Hogy reszket a mécses lángja az esti szellőben, mint mészárszékre hurcolt gödölye szíve! (Szétnéz.) Hol vagy, Radaniká?

RADANIKÁ: Itt vagyok, tisztelendő uram! Nézd csak, milyen méltatlanul bánnak velem!

MAJTRÉJA: Meg persze velem is! De a kutya is úr a maga óljában, hát még én — egy bráhmána! (Botját felemelve, dühösen): Mindjárt összetöröm a fejeteket! Kik vagytok? (Meggillantja Szanszthánakát.) Lám, lám! A király sógora! Hát illik ez, hát járja ez? Nem szégyenled egy tisztességes úri ember háza előtt, éppen az érdemes Csárudatta háza előtt, ilyen botrányt csinálni és cselédjét így bántalmazni?

SZANSZTHÁNAKA: Felelj neki, mester!

VITA: Bocsánat, nagy bráhmána, bocsánat! Nem pökhendiségből cselekedtünk így, hanem mert tévedtünk. Egy nőt keresünk, aki kedvében jár a férfiaknak...

MAJTRÉJA (Radanikára mutatva): Csak nem ez itt?

VITA: Isten ments! Egy független fiatal nőt, akit elveszítettünk szemünk elől! S azt hittük, hogy ez a nő itt az. Azért követtük el ezt a neveltlenséget. Bocsáss meg érte! (Kardját letéve s kezeit összekulcsolva lábaihoz borul.)

MAJTRÉJA: Állj fel, derék ember! Csak azért sértettelek meg, mert nem ismertelek. Bocsáss meg nekem te is! Állj fel!

VITA: Egy feltétel alatt.

MAJTRÉJA: Szólj, uram!

VITA: Ha nem beszéled el ezt az esetet az érdemes Csárudattának.

MAJTRÉJA: Nem fogom elmondani, uram!

VITA: Nagyra becsülöm kegyességedet, bráhmána!

SZANSZTHÁNAKA (bosszúsan): Mit alázkodol meg ennyire?! Ki ez a Csárudatta! Egy éhenkórász szatócs, aki már egy jó falattal sem tudja az embert megkínálni!

VITA: Ne beszélj így, tökfilkó! Csárudatta azért ment tönkre, mert jóindulattal volt a magamféle emberek iránt, s míg jómódú volt, senkit sem utasított vissza. Olyan ő, mint a bővizű tó, amely

bőség idején eloltja az ember szomját, maga meg kiszárad. Az érdemes Csárudatta a szegények mennyei csodafája, amely lehajlik erény-gyümölcsseinek terhe alatt, a jó emberek atyja, a tudósok tüköre, az erények próbaköve, a jó tulajdonságok tengere, a tökéletességek jeles edénye. Ő az egyetlen ember, aki erényeinek teljessége folytán igazán él, a többiek csak lélekeznek. — De most már menjünk!

SZANSZTHÁNAKA: Menjünk? Vaszantaszéná nélkül? Én bizony nem megyek, míg meg nem fogtam.

VITA: Mit erőlködöl? Hát nem ismered ezt a mondást?

Lánc tartja az elefántot, a paripát meg kantár,
Vonzalom az asszonynépet, ha nem így van, mehetsz már!

SZANSZTHÁNAKA: Hát csak menj, ha úgy tetszik! Én maradok.

VITA: Jó. Én megyek. (El.)

SZANSZTHÁNAKA (megszeppenve): Kámforrá vált a mester? (Fönnhézva Majtréjához): Hej, te nyavalyás fickó! Közöld nevemben ezzel az éhenkórász szatóccsal a következőket: „Vaszantaszéná, az aranyruhas bajadér, azóta, hogy Káma isten templomának kertjében meglátott téged, fülig beléd van bolondulva. Ez a bajadér most az én erőszakos udvarlásom elől a te házádba menekült. Ha te ezt a nőt önkényt elbocsátod és kiszolgáltatód s minden teketória és pörpatvar nélkül kiadod, akkor én készséggel barátságot kötök veled. Ha nem, akkor halálos ellenséged leszek.“ Ezt mind szépen mondd meg, nyomatékosan mondd meg, jó hangosan mondd meg, hogy a palotám ormán lévő galambdúcbban ülve is meghallhassam! Ha másképpen mondod meg, dirib-darabra törik a koponyád, mint az ajtószárnyak közé szorult dió!

MAJTRÉJA: Mindent meg fogok mondani. Csak el ne illanj a felelet elől! (El Radanikával.)

SZANSZTHÁNAKA (suttogva): Igazán elment a mester, szolgálám?

SZOLGA: El bizony!

SZANSZTHÁNAKA: Akkor hát szeleljünk el íziben mi is!

SZOLGA: Akkor hát vedd magadhoz a kardodat, uram!

SZANSZTHÁNAKA: Csak hozd te a kezedben!

SZOLGA: Csak vedd magadhoz, uram!

SZANSZTHÁNAKA (fordítva megfogja): Akkor hát vállamra teszem hámozatlan retekszínű, hüvelyében szunnyadozó kardomat s elsomfordálok, mint sakál az ugató kutyák elől. (El a szolgálával.)

HETEDIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZÁBAN.

CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA, RADANIKÁ,
VASZANTASZÉNÁ, VARDHAMÁNAKA.

MAJTRÉJA: Radaniká! Megaláztatásodat nem szabad elmondanod az érdeemes Csárudattának! Mostani helyzetében kétszerelesen érezné.

RADANIKÁ: Tudok vigyázni a nyelvemre, tisztelendő uram!

MAJTRÉJA: Tudom.

CSÁRUDATTA (Vaszantaszénához): Radaniká! Róhaszéná, fiacskám, már fázni kezd az esti hűvösségben. Vidd be tehát a házba s takard le ezzel a köpennyel! (Átadja neki a köpenyt.)

VASZANTASZÉNÁ (magában): Hogyan? Azt hiszi, hogy én a cselédje vagyok? (Átveszi a köpenyt s érzi, hogy illatos; magában, örömmel.) Ez a köpeny elárulja illatával, hogy gazdája még nem közönyös a világ örömei iránt. (Betakarja a gyermeket.)

CSÁRUDATTA (mit sem vesz észre): Menj hát, Radaniká, a gyermekkel a ház belsejébe!

VASZANTASZÉNÁ (magában): Vajha szíved belsejébe juthatnék!

CSÁRUDATTA: Nem is felelsz Radaniká?

MAJTRÉJA: Radaniká itt van, Uram!

CSÁRUDATTA (meglepetve): Ott van Radaniká? Hát ez itt kicsoda, akit szolgálai munkával bíztam meg s ezzel tudtomon kívül megaláztam?

VASZANTASZÉNÁ (magában): Mondd így: megtiszteltem!

MAJTRÉJA: Ez a szépséges úrnő itt nyilván az a Vaszantaszéná bajadér, akit a király sógora visszakövetel tőled.

CSÁRUDATTA: Mit beszélsz?

MAJTRÉJA: Halld uram, mit üzen neked a király sógora! „Vaszantaszéná, az aranyruhás bajadér, azóta, hogy Káma isten templomának kertjében meglátott téged, fülig beléd van bolondulva.“

CSÁRUDATTA (magában): Vajha igaz volna!

MAJTRÉJA (folytatva): „Ez a bajadér most az én erőszakos udvarlásom elől a te házadba menekült.“

VASZANTASZÉNÁ (magában): Ez az igazság! E szavak becsületesemre válnak.

MAJTRÉJA (folytatva): „Ha te ezt a nőt önkényt elbocsátod és kiszolgáltatod s minden teketória és pörpatvar nélkül kiadod, akkor én készséggel barátságot kötök veled. Ha nem, akkor halálos ellenséged leszek.“

CSÁRUDATTA (megvetőleg): Ostoba ember! (Magában.) Mily szép ez a leány! Mint az őszi ködtől elfátyolozott holdsarló. S mily ildomos! Tudna ügyesen forgolódni és csevegni, de meg sem moccan s egy szót sem szól. (Főnhangon.) Szolgai munkával terheltelek, úrnőm, mert nem ismertelek, s ezzel, bár akaratom ellenére, megbántottalak. Fejemet meghajtva megkövetlek, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Engedelmed nélkül léptem át házad küszöbét. Én is fejemet meghajtva bocsánatodat kérem, uram!

MAJTRÉJA (magában): Lám, milyen boldogan bólogatnak egymás felé!

CSÁRUDATTA: Reményilem, még látjuk egymást.

VASZANTASZÉNÁ (magában): Erről majd teszek én! (Főnhangon.) Ha szabad volna szívességedet igénybe vennem, uram, szeretném ezt az ékszert házadban hagyni, hogy hazamenet bajt ne hozzon rám.

CSÁRUDATTA: Nem méltó az én házam ily letétre.

VASZANTASZÉNÁ: Emberekre bízzák a letéteket, uram, nem házakra.

CSÁRUDATTA: Vedd át ezt az ékszert Majtréja!

VASZANTASZÉNÁ: Le vagyok kötelezve, uram!

MAJTRÉJA (átveszi az ékszert): Hálásan köszönöm neked, úrnőm!

CSÁRUDATTA: De kérlek, ez csak letét!

MAJTRÉJA: Letét? (Félre.) Akkor tőlem el is lophatják!

VASZANTASZÉNÁ: Még az a kérésem volna, uram, hogy kíséren haza engem Majtréja tisztelendő úr.

CSÁRUDATTA: Kísérd el az úrnőt, Majtréja!

MAJTRÉJA: Szébb volna, ha te mennél utána, mint flamingó a hattyú nőcske után. Én, egyszerű bráhmána, lépten-nyomon megjárom az emberekkel: olyan vagyok, mint áldozati bárány, akít a keresztúton megszorítanak a kutyák.

CSÁRUDATTA: Akkor hát magam kísérem el az úrnőt. Gyujtsatok lámpát, hogy biztonságban járassunk a főúton!

MAJTRÉJA: Gyujts lámpát, Vardhamánaka!

SZOLGA (halkan): Az ám, ha olajunk volna!

MAJTRÉJA (halkan Csárudattához): A menykőbe! Nem ég a lámpa olaj nélkül, mint a bajadér sem pénzes szerető nélkül.

CSÁRUDATTA: Sebj, Majtréja! Hagyd a lámpát! Ott kél a hold, az országút lámpája, a bolygók seregétől kísérve — halványan, mint a szerelmes nő arca. Fehéres sugarai az éji homályba ömlenek, mint tejfolyamok a sötétvizű tóba.

NYOLCADIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZA ELŐTT.
CSÁRUDATTA, VASZANTASZÉNÁ, MAJTRÉJA.

CSÁRUDATTA (szerelmesen): Vaszantaszéná, úrnőm! Itt a házad! Lépj be, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ (szerelmes pillantást vetve rá bemeegy).

CSÁRUDATTA: Elment Vaszantaszéná, barátom! Jer, menjünk haza! Néptelen ez a főút, csak az éjjeli örök járkálnak. Vigyázzunk! Sok bűnnek leple az éj! (Körüljárva.) Ezt az ékszert éjjel te fogod őrizni, nappal pedig Vardhamánaka.

MAJTRÉJA: Ahogy parancsolod, uram!

MINDKETTEN (el).

MÁSODIK FELVONÁS: *EGY FÜRDŐS, AKI VESZIT.*

ELSŐ JELENET:
VASZANTASZÉNÁ HÁZA ELŐSZOBÁJÁBAN.
Egy CSELÉD.

CSELÉD (kilép): Vaszantaszéná úrnő anyja megbízással küldött ide. Bemegyek hát Vaszantaszéná úrnőhöz. (Körüljár és szétnéz.) Ott ül az úrnő! Hozzámegyek.

MÁSODIK JELENET:
VASZANTASZÉNÁ SZOBÁJÁBAN.
VASZANTASZÉNÁ, MADANIKÁ, a CSELÉD.

VASZANTASZÉNÁ (széken ülve, ábrándosan): Hát aztán, Madaniká?

MADANIKÁ: Eddig még semmit sem szóltál úrnőm. Mért mondd: „hát aztán?”

VASZANTASZÉNÁ: Mit mondtam?

MADANIKÁ: Ezt: „hát aztán?”

VASZANTASZÉNÁ (szemölteit ráncolva): Úgy?!

CSELÉD (hozzálép): Anyád azt üzeni, úrnőm, hogy fürdés után mutass be áldozatot az isteneknek.

VASZANTASZÉNÁ: Jelentsd anyámnak, cseléd, hogy ma nem fürdöm. Az áldozatot pedig mutattassa be egy bráhmanával!

CSELÉD: Ahogy parancsolod, úrnőm! (El.)

HARMADIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ SZOBÁJÁBAN.
VASZANTASZÉNÁ, MADANIKÁ.

MADANIKÁ: A szeretet kérdi, úrnőm, nem a kíváncsiság: mit jelentsen mindez?

VASZANTASZÉNÁ: Hát te mire gondolsz, Madaniká?

MADANIKÁ: Szórakozottságodból következtetve alighanem szerelmes vagy, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Eltaláltad Madaniká! Ugyancsak tudsz olvasni mások szívében!

MADANIKÁ: Nagyon kedves vagy, úrnőm! S kicsoda tiszteleted tárgya: király-e vagy királyi kegyenc?

VASZANTASZÉNÁ: Szeretni akarok, Madaniká, nem tisztelni!

MADANIKÁ: Talán valami különösen tudós ifjú bráhmaánát szeretsz, úrnőm?

VASZANTASZÉNÁ: Az ilyen bráhmaana is tiszteletre méltó szememben.

MADANIKÁ: Se király, se királyi kegyenc, se pap! Csak nem kereskedő, úrnőm?

VASZANTASZÉNÁ: Pedzed már! Voltál-e velem Káma isten templomának kertjében?

MADANIKÁ: Voltam, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: S mégsem találsz ki?

MADANIKÁ: Tudom már! Bizonyosan az a választottad, akitől védelmet kértél és kaptál...

VASZANTASZÉNÁ: Az az! S a neve?

MADANIKÁ: ... S aki a kereskedők utcájában lakik.

VASZANTASZÉNÁ: Az az! S a neve?

MADANIKÁ: Csárudatta a neve.

VASZANTASZÉNÁ (örömmel): Helyes, Madaniká! Eltaláltad!

MADANIKÁ (magában): Hát így vagyunk?! (Fönnhangon.) De úgy hallszik, úrnőm, hogy Csárudatta szegény.

VASZANTASZÉNÁ: Eggyel több ok rá, hogy szeressem. Akkor kifogástalan a bajadér a világ szemében, ha szegény férfiúnak adja a szívét.

MADANIKÁ: Hát az elvirágzott mango-fát is felkeresi még a méh?

VASZANTASZÉNÁ: Olyan is akad.

MADANIKÁ: De ha ő szerelmed tárgya, mért nem intézel mindjárt támadást ellene, úrnőm?

VASZANTASZÉNÁ: Erről szó sem lehet, leány! Ha mindjárt támadást intéznék ellene, rögtön eltűnnék szemeim elől, mert hiszen nincs módjában viszontszolgálatot tenni.

MADANIKÁ: Ezért hagyta hát az ékszer letétül házában?

VASZANTASZÉNÁ: Eltaláltad, leány!

NEGYEDIK JELENET: AZ UCCÁN.

Egy FÜRDŐS, MÁTHURA, egy JÁTÉKOS.

HANG (a szín mögött): Hej, uraim! Megugrott! Megugrott egy játékos, aki tíz aranyat veszített! Fogjátok meg, fogjátok meg! Megállj, megállj! Látunk még a távolban!

FÜRDŐS (sebbel-lobbal fellép): Istenverte, átkozott játékszenvedély! Megint kockáztam, megint vesztettem! Mikor láttam, hogy Máthura el van merülve a pénzsámlálásba, hirtelen elillantam. De nyomomban van a bankadó, meg egy játékos! Hogyan meneküljek a csávából? Megvan! Hátrafelé haladva bemegyek ebbe az üres templomba és istenszoborrá leszek. (Megteszi és szobrot áll.)

MÁTHURA és egy JÁTÉKOS (fellépnek).

MÁTHURA: Hej, uraim! Megugrott! Megugrott egy játékos, aki tíz aranyat veszített! Fogjátok meg! Megállj! Látunk még a távolban!

JÁTÉKOS: Ha a pokolba futsz is, hiába! Senki sem menthet meg téged, még Siva isten sem, csak a játékház tulajdonosa maga!

MÁTHURA: Hová lehetett ez a csaló?

JÁTÉKOS (a lábnyomokat nézve): Erre járt! Itt vesznek el a nyomok!

MÁTHURA (a lábnyomokat nézve, tűnődve): A lábnyomok kifelé vezetnek a templomból. Pedig a templom elhagyatott és üres! A ravasz játékos bizonyosan hátrafelé haladva ment be a templomba.

JÁTÉKOS: Menjünk hát utána!

MIND A KETTEN (bemennek a templomba s a szobrot álló fürdőst láttára megértő pillantást cserélnek).

JÁTÉKOS: Vajjon fából van-e ez a szobor?

MÁTHURA (a játékosra kacsintva): Aligha, barátom! Köszöbor lesz! De bánja a kánya! Jöjj inkább kockázni!

MÁTHURA és a **JÁTEKOS** (kockázni kezdenek).

FÜRDŐS (minden erejéből küzdve játékszenvedélye ellen): Ah! A kocka kopogása megremegteti a pénztelen játékos szívét, mint a dob pergése a trónját vesztett fejedelemét. Belátom, hogy most nem játszhatom, mert most játszani annyi volna, mint a Szuméru világhegy tetejéről leugrani. S a kocka hangja mégis elragad, mint a fülemüle bájos csattogása.

JÁTEKOS: Rajtam a sor!

MÁTHURA: Dehogy! Rajtam a sor!

FÜRDŐS (hirtelen oda lép): Talán rajtam a sor?

JÁTEKOS: Itt a gazfickó!

MÁTHURA (megragadja): Megvagy, gazfickó! Ide a tíz arannyal!

FÜRDŐS: Még ma megfizetem!

MÁTHURA: Rögtön fizesd meg!

FÜRDŐS: Megfizetem, csak légy türelemmel!

MÁTHURA: Fizetsz-e azonnal?! (Agyba-főbe veri.)

FÜRDŐS: Szétesik a fejem! (Leroskad.)

MIND A KETTEN (ütlegelik.)

MÁTHURA (kört húz a fürdőszobáé): Most benne vagy a varázskörben!

FÜRDŐS (csüggedten): Fogva vagyok a játék-körben? Akkor fizetnem kell. De miből fizessek?

MÁTHURA: Adj biztosítékot!

FÜRDŐS: Adok! (A játékoshoz lépve, halkán): Megadom neked a felét, engedd el a többit!

JÁTEKOS: Ám legyen!

FÜRDŐS (Máthurához lépve, halkán): Megkapod a felét, engedd el a többit!

MÁTHURA: Ám legyen! Veszett fejsze nyele!

FÜRDŐS (fönnszóval, Máthurához): Tehát elengedted a felét, uram!

MÁTHURA: El!

FÜRDŐS (a játékoshoz): Te is elengedted a felét?

JÁTEKOS: El!

FÜRDŐS: Akkor hát megyek. (El akar menni.)

MÁTHURA: Hohó! Hát hol az öt arany?

FÜRDŐS: De uraim! Hiszen egyiktek is elengedett öt aranyat, a másiktok is. S most mégis mind a tíz aranyat meg akarjátok rajtam venni?

MÁTHURA (megragadja): Az én eszemen ugyan túl nem jársz, csaló! Ide mind a tíz arannyal, gazfickó!

FÜRDŐS: Honnan vegyem?

MÁTHURA: Add el az apádat vagy az anyádat!

FÜRDŐS: Se apám, se anyám!

MÁTHURA: Add el magadat!

FÜRDŐS: Jó! Vezessetek hát a főútra, csak ne bántsatok!

MÁTHURA: Előre hát!

FÜRDŐS: Menjünk! (Körüljár.) Váltsatok ki tíz aranyon e bankadó kezeiből, uraim! (Szétnéz.) Azt kérdezed, uram, hogy mihez értek? Mindenes lennék a házadban! Hogyan? Ez felelet nélkül tovább megy? Válts ki te, uram! Ez is végignéz rajtam s tovább áll. Nem kellek senkinek!

MÁTHURA (dühösen): Üssön beléd a mennykő! (Üti és a földön vonszolja.)

FÜRDŐS: Segítség, uraim, segítség!

ÖTÖDIK JELENET: AZ UCCÁN.

Az *ELŐBBIEK, DARDURAKA.*

DARDURAKA (fellép): Ejha, mi történik itt? (A járókelők egyikehez.) Mit mondasz, uram? Hogy a játékház tulajdonosa bántalmaz egy játékost s hogy senki sincs, aki kiszabadítsa? Majd kiszabadítottam én, Darduraka! Helyet, uraim, helyet! Lám, ez itt a semmirekellő Máthura, ez meg itt a jámbor fürdős! (Hozzájuk lép.) Üdvözöllek, Máthura!

MÁTHURA: Üdvözöllek, uram!

DARDURAKA: Mi történik itt?

MÁTHURA: Ez az ember itt tíz aranyammal adós.

DARDURAKA: Csekélység!

MÁTHURA (előráncigálja Darduraka összegöngyölt köpenyét hóna alá): Nézzétek, uraim! Ez a rongyos köpenyű ember azt mondja, hogy tíz arany csekélység.

DARDURAKA: Tökfilkó! Majd bizony az egész világnak mutogatom a pénzemet! Tíz aranyat egyetlen kockadobásra fölteszek!

Micsoda alávalóság egy gyöngé embert ilyen csekélység miatt így meggyötörni?!

MÁTHURA: Tíz arany csekélység neked, vagyon nekem.

DARDURAKA: Ha így áll a dolog, kölcsönözz neki tíz aranyat!
Hadd játsszék megint!

MÁTHURA: Hát azután?

DARDURAKA: Ha nyer, fizet.

MÁTHURA: De hát ha nem nyer?

DARDURAKA: Akkor nem fizet.

MÁTHURA: Micsoda zagyva karatyolás ez? Én is csaló vagyok, de te az utolsó gazember vagy a világon!

DARDURAKA: Ki az utolsó gazember?

MÁTHURA: Te vagy az utolsó gazember!

DARDURAKA: Az apád az utolsó gazember! (Int a fürdősnek, hogy álljon tovább.)

MÁTHURA: Hát te nem a játékból élsz, szajha fattya!

DARDURAKA: Persze, hogy abból élek.

MÁTHURA: Akkor végeztünk! (A fürdőshöz.) Ide a tíz arannyal!

FÜRDŐS: Még ma megadom! Biztosan megadom!

MÁTHURA (orron üti és a földön vonszolja a fürdöst).

FÜRDŐS (úgy tesz mintha eszméletét vesztené).

DARDURAKA: Ha nem látom, bántalmazhatod, gazember, de jelenlétemben nem! (Közbeveti magát.)

MÁTHURA: Majdadokén neked, gazember! (Megüti Dardurakát.)

DARDURAKA (visszaadja az ütést): Járókelőket bántalmazol, alávaló?! Fogsz te nézni, ha holnap lekapnak a tíz körmödről a királyi törvényszéken!

MÁTHURA: Hát fogok nézni!

DARDURAKA: De még hogy fogsz te nézni!

MÁTHURA (kimereszi a szemét): Így fogok nézni!

DARDURAKA (homokot szór Máthura szemébe s int a fürdősnek, hogy meneküljön.)

MÁTHURA (a szeméhez kap s a földre rogyik.)

FÜRDŐS (elmenekül).

DARDURAKA: Ezt jól csináltuk! De most jó lesz kereket oldani.

FÜRDŐS (remegve körüljár és szétnéz): Egy ház van itt. Ajtaját nyitva hagyták. Bemegyek. (Belép.)

HATODIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZÁBAN.
A FÜRDŐS, VASZANTASZÉNÁ, egy CSELÉD.

FÜRDŐS (Vaszantaszénához): Mint ótalom-kereső jöttem, úrnöm!
VASZANTASZÉNÁ: Ótalom az ótalomkeresőnek! Zárd be a kaput, szolgáló!

CSELÉD (megteszi).

VASZANTASZÉNÁ: Kitől félsz?

FÜRDŐS: Egy hitelezőtől, úrnöm!

VASZANTASZÉNÁ: Azonnal nyisd ki a kaput, szolgáló!

FÜRDŐS (magában): Csak nem akarja a tíz aranyat helyettem megfizetni?!

HETEDIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZA ELÓTT.
MÁTHURA, a JÁTÉKOS.

MÁTHURA (szemeit dörzsölve): Fogsz-e fizetni, fürdős?

JÁTÉKOS: A fürdős eltűnt, uram!

MÁTHURA: De én egy ökölcsapással betörtem az orrát. Köves-
sük a vérnyomokat!

JÁTÉKOS: Bement Vaszantaszéná házába, uram!

MÁTHURA: Akkor jó éjszakát, aranyak!

JÁTÉKOS: Menjünk a királyi törvényszékre és jelentsük föl!

MÁTHURA: Hogy ezalatt kijöjjön a csaló és elillanjon? Nem!
Itt maradunk és elcsípjük.

NYOLCADIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZÁBAN.
*VASZANTASZÉNÁ, MADANIKÁ, a FÜRDŐS,
MÁTHURA (hangja).*

VASZANTASZÉNÁ (jelt ad Madanikának).

MADANIKÁ: Ki vagy uram? Kinek a fia? Honnan való vagy?
Mi a foglalkozásod?

FÜRDŐS: Halld, úrnöm! Szülőföldem Pátaliputra városa. Egy
odavaló polgár fia vagyok. Ami foglalkozásomat illeti, fürdős vagyok.

VASZANTASZÉNÁ: Szép mesterséget tanultál, uram!

FÜRDŐS: Koldússág lett belőle, úrnöm!

MADANIKÁ: Ugyancsak szomorú dolog! De tovább!

FÜRDŐS: Aztán az apai házban idegenek szöbeszédéből kedvet kaptam hozzá, hogy országot-világot lássak, s elhagytam szülőföldemet. Ide jöttem, Uddsajiní városába, s itt egy tiszteletreméltó úr szolgálatába állottam. Milyen úr volt ez! Nyájasan nézett az emberre, nyájasan szólt az emberhez; idegennel úgy bánt, mint saját magával; mindenkin segített, aki hozzá fordult; ha adott, nem hánytorgatta fel; ha megbántották, elfelejtette . . .

MADANIKÁ: Mintha elrabolta volna szíved választottjának erényeit, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Helyes, Madaniká! Magam is erre gondoltam.

MADANIKÁ: Tovább, uram, tovább!

FÜRDŐS: Ez a páratlan úr aztán oly bőkezűen osztogatta könyörületes adományait, hogy . . .

VASZANTASZÉNÁ: Tönkre jutott.

FÜRDŐS: A gondolatokat is kitalálod, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Nem nagy mesterség! Erény és gazdagság nem igen fér össze.

MADANIKÁ: S hol lakik ez az úr? Mi a neve?

FÜRDŐS: A kereskedők negyedében lakik. Minden tiszteletre és becsülésre méltó neve: Csárudatta.

VASZANTASZÉNÁ (örvendezve feláll ültéből): Tekintsd e házat a magadénak, uram! Madaniká! Ez az úr el van fáradva. Kínáld meg üléssel és legyezgesd!

MADANIKÁ (megteszi).

FÜRDŐS (magában): Ilyen kitüntetés csak azért, hogy az érdemes Csárudatta nevét kiejtettem?! (Vaszantaszéná lábaihoz borul.) Engedd meg, úrnőm, hogy állva maradjak! Foglalj helyet!

VASZANTASZÉNÁ (leül): S hogy kerültél össze hiteleződdel?

FÜRDŐS: Mikor uram jó nevén kívül mindenét elveszítette, szorultságomban a játékra adtam a fejemet . . .

VASZANTASZÉNÁ: A madarak is szétrebbenek, ha tanyájuk, a fa, kidől.

FÜRDŐS: De nem volt szerencsém a játékban; tíz aranyat veszítettem.

MÁTHURA (hangja, kívülről): Tönkretettek, megloptak!

FÜRDŐS (reszketve): Itt vannak: a bankadó és egy játékos! Rám lesnek! Mindent tudsz, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Menj, Madaniká! Add át ezt a karkötőt azoknak az embereknek — azzal, hogy ez az úr küldi! (Egy karkötőt levesz a kezéről és a szolgálónak adja.)

MADANIKÁ: Amint parancsolod, úrnöm! (El.)

KILENCEDIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZA ELÓTT.
MÁTHURA, a JÁTÉKOS, MADANIKÁ.

MÁTHURA: Tönkre tettek, megloptak!

MADANIKÁ (magában): Két ember áll itt. Mind a ketten a levegőbe bámulnak, nagyokat sóhajtanak s az ajtóra szegezett szemmel beszélnek. Azt hiszem, ők azok: a bankadó és a játékos. (Hozzájuk lép.) Üdvözöllek uraim! Melyiktek a bankadó!

MÁTHURA: Mit akarsz, leányzó? Talán azért jöttél, hogy szerelmi sebekkel borított ajkaddal szerelmes ajánlatot suttoj a fülembe? Nincs pénzem. Eredj másfelé!

MADANIKÁ: Szavaidból következtetve bizonyosan te vagy, akit keresek. Nem tartozik-e neked valaki valamivel?

MÁTHURA: De igen: egy fürdős tíz arannyal!

MADANIKÁ: Úrnöm ezt a karkötőt küldi neked az ő nevében. Nem, nem, az adósod küldi a maga nevében!

MÁTHURA (örömmel átveszi a karkötőt): Mondd meg az érdemes úrnak, hogy adóssága ki van egyenlítve! Csak jöjjön megint a kockázás örömeit élvezni! (El a játékosal.)

TIZEDIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZÁBAN.
VASZANTASZÉNÁ, MADANIKÁ, a FÜRDŐS.

MADANIKÁ (visszatérve): Úrnöm. A bankadó és a játékos elégülten távozott.

VASZANTASZÉNÁ (a fürdőshöz): Menj hát te is, uram!

FÜRDŐS: A történetek után mint a te szolgád szeretném mesterségemet folytatni, úrnöm!

VASZANTASZÉNÁ: Nem, uram! Annál az úrnál kell maradnod, akit eddig szolgáltál.

FÜRDŐS (magában): Elutasított — de mily finoman! (Fennhangon): Akkor adósod maradok, úrnöm, mert az imént átélt ese-

mények hatása alatt elhatároztam, hogy buddhista szerzetesnek megyek.

VASZANTASZÉNÁ: Ne hirtelenkedd el a dolgot, uram!

FÜRDŐS: Jól megfontoltam, úrnöm! (Elmenőben): Mostantól fogva kopasz fővel az országúton fogok járkálni. (Lárma a szin mögött.) Ej, mi ez? Mit mondtok! Hogy egy dühös elefánt elszabadult? Most már semmi közöm ilyesmihez. (El.)

TIZENEGYEDIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZÁBAN.
VASZANTASZÉNÁ, MADANIKÁ, KARNAPÚRAKA.

KARNAPÚRAKA (sebbel-lobbal fellép, pompás köpennyel kezében): Hol az úrnő?

MADANIKÁ: Ajtóstul dőlsz be a házba, neveletlen?! Előtted áll az úrnő s mégsem látod?

KARNAPÚRAKA: Üdvözöllek, úrnöm!

VASZANTASZÉNÁ: Arcod örömtől sugárzik, elefánt-őr! Mit jelentsen ez?

KARNAPÚRAKA (mosolyogva): Sajnálhatod, úrnöm, hogy nem láttad ma Karnapúrika hőstettét!

VASZANTASZÉNÁ: Mi történt, Karnapúrika?

KARNAPÚRAKA: Halld, úrnöm! „Cölöptörő“, a te dühös elefántod, aki akkora, mint a Vindhja hegység csúcsa, összetörte a cölöpöt, amelyhez hozzá volt kötözve, s a főúton végig bezúdult Uddsajini városába. Szörnyű ijedelem támadt. Az emberek összevissza kiabáltak és nyakra-főre menekültek. Az elefánt nekiment egy kolduló szerzetesnek, tele fecskendezte vízzel, aztán övénel agyarára kapta.

VASZANTASZÉNÁ (megrémülve): Micsoda szerencsétlenség!

KARNAPÚRAKA: Ne félj, úrnöm, nem lesz semmi baj! A szerzetes öve már meg volt lazulva s csaknem szét volt rongyolódva. Mindenki azt hitte, hogy vége a szerzetesnek. Ebben a pillanatban én, Karnapúrika, úrnömnek rizsgombócon felhízalt rabszolgája, hirtelen felragadtam egy vasrudat s amulétomat meg-megérintve, bal oldalról az állathoz lopakodtam.

VASZANTASZÉNÁ: Tovább, tovább!

KARNAPÚRAKA (diadalmasan): Aztán leütöttem a dühös elefántot s megmentettem vele az agyarára kapott szerzetest!

VASZANTASZÉNÁ: Jól csináltad, Karnapúrika! Tovább!

KARNAPÚRAKA: Erre az egész város olyan lett, mint egy egyenlőtlenül megterhelt és féloldalára dűlt hajó. Mindenki oda tódult s éltette Karnapúrikát. Egy úr pedig, előbb végigtapogatva ékszerektől üres tagjait, aztán fájdalmasan felpillantva és mélyen felsóhajtva vállaimra vetette köpenyét.

VASZANTASZÉNÁ: Nem illatos-e ez a köpeny, Karnapúrika?

KARNAPÚRAKA: Az elefántok szagától semmit sem érzek, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Név sincsen benne?

KARNAPÚRAKA: De itt van valami név! Olvasd magad, úrnőm! (Odaviszi a köpenyt.)

VASZANTASZÉNÁ (olvassa): „Csárudatta“! (Elragadtatva megfogja s magára ölti a köpenyt.)

MADANIKÁ: Ráillik-e ez a köpeny úrnőnkre, Karnapúrika?

KARNAPÚRAKA: Hát . . . eléggé ráillik.

VASZANTASZÉNÁ: Vedd ezt érte, Karnapúrika! (Ékszert ád neki.)

KARNAPÚRAKA (mély meghajlással átveszi): Egészen ráillik.

VASZANTASZÉNÁ: Merre járhat most az érdeemes Csárudatta, elefánt-őr?

KARNAPÚRAKA: Valahol házunk táján járhat.

VASZANTASZÉNÁ: Madaniká! Menjünk fel a kapu feletti erkélyre s nézzük az érdeemes Csárudattát.

MIND (el).

HARMADIK FELVONÁS: AZ ÉJJELI BETÖRÉS.

ELSŐ JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELÓTT.
CSÁRUDATTA SZOLGÁJA.

SZOLGA: Jó ideje, hogy az érdemes Csárudatta elment egy hangversenyre. Már elmúlt éjfél is és ő még mindig nincs otthon. Az előcsarnokba megyek szunyókálni. (Igy tesz.)

MÁSODIK JELENET: A HÁZ ELÓTT, MAJD A HÁZBAN.
CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA, a SZOLGA.

CSÁRUDATTA (fellép Majtréja kíséretében): Mily gyönyörűen énekelt Rébhila mester! Mily gyönyörű hangszer a lant! A vágyakozónak szive szerint való barát, találka előtt a legjobb időtöltés, egymástól távol levő szerelmeseknek a legkedvesebb vigasztalás, az együtt lévőknek gyönyörűségét fokozó öröm!

MAJTRÉJA: Ugyan menjünk már haza!

CSÁRUDATTA: Mily gyönyörűen énekelt Rébhila mester!

MAJTRÉJA: Nem mondhatnám! Mindig nevetnem kell, ha egy nőt szanszkritul beszélni vagy egy férfit magas hangon énekelni hallok. A szanszkritul beszélő nő úgy szuszakol, mint egy tehén, akinek kötelet húztak át az orrán. A magas hangon éneklő férfi pedig olyan, mint egy vén házi pap, akinek erőtlen gajdolását lehetlenség megérteni.

CSÁRUDATTA: Nincs igazad, barátom! Igazán gyönyörűen énekelt Rébhila mester! Éneke szép volt, édes, összhangzatos, világos, kifejező, bájos, elragadó! Szinte azt hihette az ember, hogy egy férfiruhába öltözött nő énekel.

MAJTRÉJA: Menjünk már aludni, barátom! Már a kutyák is édesdeden szunnyadoznak az utak mellett az árkokban. (Maga elé néz.) Ime, barátom, a magasztos hold is nyugovóra tér s alászáll menyeyei trónusáról.

CSÁRUDATTA: Igen, már a magasztos hold is lenyugszik s helyet enged a homálnak. Csak sarlójának vége látszik még. Mintha egy vízbe merült erdei elefánt agyarának a hegye volna.

MAJTRÉJA: Itthon vagyunk! Hej, Vardhamánaka, nyisd ki a kaput!

SZOLGA: Majtréja tisztelendő úr hangja! Megjött hát az érdeemes Csárudatta! Kinyitom a kaput. (Megteszi.) Üdvözöllek uram! Téged is, Majtréja! Az ágy meg van vetve. Pihenjetelek le uraim!

MIND A KETTEN (belépnek és leülnek).

MAJTRÉJA: Költsd fel Radanikát, Vardhamánaka, hogy megmossa lábainkat!

CSÁRUDATTA (sajnálkozva): Ne költsetek fel alvókat!

SZOLGA: Én majd vizet hozok, tisztelendő uram, te meg mosd meg urunk lábait!

MAJTRÉJA (dühösen): Nézd csak, barátom, mit akar ez a szajha fattya! Velem, egy bráhmaával, akarna lábat mosatni!

CSÁRUDATTA: Hozz hát vizet te, Majtréja barátom! Vardhamánaka pedig mossa meg a lábaimat!

SZOLGA: Hozz hát vizet, tiszteletre méltó Majtréja!

MAJTRÉJA (vizet hoz).

SZOLGA (megmossa Csárudatta lábait és menni készül).

CSÁRUDATTA (a szolgálához): Adj lábvizet a bráhmaának is!

MAJTRÉJA: Kell is neked lábvíz! Mindig a földön hempergek, mint a megvert számár.

SZOLGA: Mégis csak bráhma vagy, tisztelendő uram!

MAJTRÉJA: Olyan bráhma vagyok én, mint amilyen kigyó a göte.

SZOLGA: Akkor is megmosom a lábaidat, tisztelendő uram! (Megteszi.) Most pedig vedd át azt az ékszert, amelynek nappal nálam kell lennie, éjjel nálad! (Átadja az ékszert és eltávozik.)

MAJTRÉJA (átveszi az ékszert): Hát ez még mindig itt van! Hát nem akad az egész városban egy éjjeli betörő, aki ezt az átkozott holmit ellopná? Kiteszem az udvar közepére, barátom!

CSÁRUDATTA: Ki akarod tenni — csak azért, mert egy ba-

jadér viseli? Ugyan, ugyan! Vedd csak magadhoz, bráhmána! Holnap visszaadjuk neki. (Félálomban ismétli az utolsó szavakat.)... visszaadjuk neki.

MAJTRÉJA: Alszol már, uram?

CSÁRUDATTA: Már majdnem alszom. (Elalszik.)

MAJTRÉJA: Aludjunk hát! (Elalszik.)

HARMADIK JELENET:

CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT, MAJD A HÁZBAN.

Az ELÖBBIEK, SARVILAKA, RADANIKÁ.

SARVILAKA (fellép): Tudásom hatalmával és kezem erejével akkora lyukat kell vágnom a falba, hogy könnyen átférhessek és bemászhattam. (Az égre pillant, örömmel.) A magasztos hold lenyugvóban van. A sűrű éji homály anyaként takar be sötét leplelvel engem, a páratlan hőst, aki most el van szánva rá, hogy idegen házba betörjön. Az emberek persze hitványságnak tartják, hogy ügyesség és erő a vakon bizakodók álmát kihasználja, s tolvajlásnak veszik, nem hősiességnek. De független életmód, még ha nem kifogástalan is, többet ér a szolgálai függésnél. Munkára fel tehát! Az első kérdés tehát, hol törjem át a falat. (A falat tapogatva.) A fal itt a folytonos napsütés ellen vízzel volt locsolva és salétrommal van belepve, tehát omlatag. Itt egy egérlyuk is van. Derék! Sikerrülni fog a dolog! Kárttikéja isten segíti a katonákat és a rablókat. Lássuk most, milyen módon vágjuk a lyukat! A tudomány arra tanít, hogy égetett téglákat ki kell húzni, nyers téglákat összetörni, vályogtéglákat meglocsolni, fafalakat széthasítani. Itt égetett téglák vannak. Ezeket tehát ki kell húzni! Már most milyen alakú legyen a lyuk? A lyuk általában lehet olyan, mint a kinyílt lótusz-virág, vagy mint a nap tányéra, vagy mint a hold sarlója, vagy mint a gamós kereszt [*szvasztika*], vagy mint a vizes korsó. Ebben az égetett téglában, azt hiszem, egy vizes korsó igen mutatós lesz. Ilyet csinállok tehát. Dicsőség Kárttikéja istennek! De dicsőség annak a nagy bűvész-mesternek is, aki nekem, legjobb tanítványának, ezt a varázskénőcsöt adta megelégedése jeléül! Ha ezzel bekenem magamat, nem látnak meg az örök és a fegyver nem üthet sebet a testemen. (Bekeni magát.) Ó jaj, elfelejtettem mérőzsinórt hozni! (Gondolkozva.) Ni ez a szent zsinór, szabad születésem jelvénye,

lesz a mérőzsinór! Ilyen szent zsinór igen jó szolgálatot tesz a bráhmanának, főképpen olyannak, aminő én vagyok. Az ember ki-mérheti vele a falon munkája útját, lehúzhatja vele az ékszerszekrényeket, kötelékül is használhatja, ha rovar vagy kigyó megsebzí. A lyuk ki van mérve. Kezdjünk most a vágáshoz! (Dolgozik; odapillantva.) Még csak egy réteget kell eltávolítani. Ó jaj, kigyó mart meg! (A szent zsinórral körülkötözi az ujját; elalél, majd magához tér.) Megint jól vagyok! Folytassuk a munkát. (Maga elé néz.) Ej, mécses ég belül! Mindegy! A lyuk készen van, bújjunk át rajta! De nem, előbb betolom ezt a bábót! (Megteszi.) Minden csöndes! Dicsőség Kárttikéjának! (Bemászik és szétnéz.) Hah, két alvó férfi! Sebaj! Biztonság kedvéért kinyitom az ajtót. Hogy nyikorog! Víz kellene! Hol lehet itt víz? (Szétnéz, megpillantja a korsót s óvatosan vizet önt ki belőle.) Így, ez megvolna! (Hátrafelé megy s kinyitja az ajtót.) Így, ez is megvan! Lássuk most, igazán alusznak-e ezek itt vagy csak tettetik magukat! (Ráíjeszt az alvókra s nézi őket.) Minden bizonnal mélyen alusznak. Ha tettetnék magukat, a szemükbe eső lámpafényt nem tudnák elviselni. (Alaposan szemügyre vesz mindent.) Micsoda? Itt dobok, ott lant, emitt fuvolák, amott könyvek! Hát egy táncmester házába jutottam? Pedig milyen bizalomgerjesztő e háznak külseje! De vajjon csakugyan szegény-e a gazdája vagy csak elásta a pénzét, mert királytól és tolvajtól félti? Ha el van ásva a pénz, majd előkerítem. Varázsmagvakat szórok el. Ha felszöknek, kincs van alattuk. (Megteszi.) Sajna, sehol sem szöknek föl. Nincs itt semmi! Menjünk hát!

MAJTRÉJA (álmában): Hej, Csárudatta barátom! Egy betörő kiásta a falat. Vedd magadhoz az ékszert, uram!

SARVILAKA: Ez alighanem észrevette, hogy behatoltam, s szegénysége tudatában kigúnyol engem. Megöljem érte? Vagy talán csak álmában beszél? (Oda néz.) Ni, mi az ott? Rongyos fürdőruhában tündöklő drágaköves ékszer!

MAJTRÉJA (álmában): Hej, barátom, kérve kérlek, teljesítsd egy szent marhának, egy bráhmanának az óhajását s vedd magadhoz ezt az ékszert!

SARVILAKA: Szívesen! Egy szent marhának, egy bráhmanának az óhajását teljesíteni kell. Add ide hát! (Az ékszer után nyúl.) Megálljunk, oltsuk el előbb a mécsest! (Eloltja a mécsest.) Mily homályba borult a ház! Vagy inkább: mily homályba sülyedt egy

bráhmana család, az én családom! Én, egy oly apának a fia, aki az egész szentírásban járatos és adományt nem fogad el, én, Sarvilaka bráhmana, büntetendő cselekedetre adtam a fejemet — egy bajadér miatt! Eh, most már mindegy! Teljesítsük a bráhmana kívánságát! (Ujra az ékszer után nyúl.)

MAJTRÉJA: Milyen hideg a kezed!

SARVILAKA: Micsoda vigyázatlanság! Hónom alá dugom a kezemet. (Megmelegíti a balját s újra kinyújtja.)

MAJTRÉJA (álmában): Elvetted már?

SARVILAKA: Meg kell tennem a kedvét. Igen, a kezemben van már!

MAJTRÉJA (álmában): Most már nyugodtan alszom — mint kereskedő, aki minden portékáján túladott.

SARVILAKA: Aludjál, nagy bráhmana, aludjál száz eszten-deig! Most menjünk Vaszantaszéná házába kedvesemet kiváltani! (Körüljár és szétnéz.) Hah, léptek zaja! Csak nem az örök? Különben törődöm is én velük — én, Sarvilaka!

RADANIKÁ (fellép): Ki motoz itt?

SARVILAKA (le akarja szúrni Radanikát): Csak egy nő? Akkor megyek! (El.)

NEGYEDIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZÁBAN.

RADANIKÁ, CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA.

RADANIKÁ (reszketve): Jaj, jaj! A fal ki van vágva! Itt tolvaj járt! Felköltöm Majtréját. (Hozzálép.) Ébredj, tisztelendő uram, ébredj! Egy tolvaj lyukat vágott a falba!

MAJTRÉJA (felriad): Mi az, szajha fattya, mit fecsegsz? Egy lyuk tolvajt vágott a falba?

RADANIKÁ: Ne tréfálj, szerencsétlen! Nem látod azt a lyukat ott? Akkora, mint egy ajtó!

MAJTRÉJA: Mit beszélsz, szajha fattya? Akkora lyuk, mint egy ajtó?! (Odanéz.) Tyú, barátom! Ébredj, Csárudatta, ébredj! Egy tolvaj lyukat vágott a falba!

CSÁRUDATTA (felébred): Bánom is én? Nem tudsz jobb tréfát?

MAJTRÉJA: Nem tréfa ez, uram! Nézz csak oda!

CSÁRUDATTA: Az ám! Jókora lyuk! S hozzá milyen csinos! Hiába, még ilyenféle dologban is van művészet!

MAJTRÉJA: Lehet, hogy művész vágta a lyukat, de bizonyos, hogy idegen volt. Mert mindenki tudja a városban, hogy házunk szegény.

CSÁRUDATTA: Bizonyosan úgy lesz. Házunk láttára, amely kívülről még mutatós, bizalomra gerjedt az istenadta, sokáig bajlódott a fal áttörésével s utoljára üres kézzel távozott szegény feje.

MAJTRÉJA: Micsoda?! Csak nem sajnálsz azt a gazfickót? Persze azt gondolta a semmirekellő, hogy olyan szép nagy házban csak akad néhány gyöngyszem vagy aranyékszer. (Hirtelen észbekap, nyugtalanul magában.) De hol is van a rám bízott ékszer? (Gondolkozik, majd megkönnyebbülve főnhangon.) Mégis csak jól csináltam, hogy átadtam neked azt az ékszert! Különben csakugyan elvitte volna a szajha fattya.

CSÁRUDATTA: Átadtad nekem az ékszert? Mikor?

MAJTRÉJA: Hát az éjjel! (Töprengve.) Vagy csak álmodtam?

CSÁRUDATTA: Minden bizonnyal! Az ékszert csakugyan ellopta valaki. Sebaj: legalább nem távozott üres kézzel.

MAJTRÉJA: Sebaj?! Hogy-hogy?! Hiszen az az ékszer letét volt!

CSÁRUDATTA: Letét?! (Rémülten észbekap.) Ó jaj, micsoda szörnyű szerencsétlenség! (Kezeit tördeli.) Micsoda felelősség!

MAJTRÉJA: Térj magadhoz, uram! Semmiért sem vagy felelős. Ki tehet róla, hogy ellopták az ékszert?

CSÁRUDATTA (összeszedve magát): De ki hiszi el, barátom, hogy ellopták? Mindenki gyanakodni fog rám. Mert a szürke szegénység mindig gyanús a világon. Ó jaj, barátom! A sors eddig csak vagyonomat vette el. Most szeplőtelen híremet is be akarja szennyezni.

MAJTRÉJA: Én egyszerűen letagadnék mindent. Ki adott neked valamit? Ki vett át valamit? Ki a tanú?

CSÁRUDATTA: Hazugságot vegyek az ajkamra? Inkább összekoldulom a kártérítést. A hazugság megsemmisítené önbecsülésemet. Nem fogok hazudni.

RADANIKÁ: Átmegyek a háziasszonyhoz s elmondom neki a dolgot. (El.)

ÖTÖDIK JELENET: CSÁRUDATTA NEJÉNEK SZOBÁJÁBAN.
CSÁRUDATTA NEJE, RADANIKÁ.

CSÁRUDATTA NEJE (izgatottan): Csakugyan semmi baja érdemes férjemnek és Majtréja tisztelendő úrnak?

RADANIKÁ: Semmi bajuk, úrnőm! Csaka bajadér ékszeretűntel.

CSÁRUDATTA NEJE (magánkívül): S még azt mondog, Radaniká, hogy semmi baj! Jobb volna, ha férjem testi épségében szenvedett volna kárt, mint jó hírében. Mert mindenki azt fogja mondani a városban, hogy férjem elsikkasztotta az ékszert. Hatalmas végszet! Úgy játszadozol a szegény halandókkal, mint a lótusz levelén reszkető vízcseppekkel! (Sóhajtvá felpillant.) Itt van még egy gyöngyfűzér — hozományomnak végső maradványa! De férjem, tartok tőle, sokkal önérzetesebb, semhogy elfogadná. (Gondolkozva.) Hívd ide Majtréja tisztelendő urat, Radaniká!

RADANIKÁ: Amint parancsolod, asszonyom! (Majtréjához megy.) A háziasszony hívat, tisztelendő uram!

MAJTRÉJA: Merre van?

RADANIKÁ: Ott áll. Menj közelebb!

MAJTRÉJA (odalép): Üdvözöllek, asszonyom!

CSÁRUDATTA NEJE: Üdvözöllek, uram! Ma az ékszerek ünnepe nek napja van. Ilyenkor mindenkinek kötelessége tehetségéhez képest egy bráhma náról megemlékezni. Én még nem adtam ajándékot. Vedd hát ezt a gyöngyfűzért, uram! (Átadja.)

MAJTRÉJA (elbámulva): E jha, ez aztán a nagylelkűség! Köszönet, asszonyom! Megyek a dolgot kedves barátommal közölni. (El.)

CSÁRUDATTA NEJE: Csak okosan, tisztelendő uram! (El.)

HATODIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁLÓSZOBÁJÁBAN.
CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA.

CSÁRUDATTA: Sokáig elmarad Majtréja! Csak valami ügyetlenséget ne kövessen el együgyűségében! Ott jö végre! Majtréja!

MAJTRÉJA (hozzálép): Itt vagyok. Vedd ezt! (Mutatja a gyöngyfűzért.)

CSÁRUDATTA: Mi ez?

MAJTRÉJA: Ez? Annak a gyümölcse, hogy ily derék feleséget vettél.

CSÁRUDATTA: Hogyan? A feleségem könyörült meg rajtam? Ó jaj, most vagyok csak igazán szegény! Mert aki felesége vagyonára van utalva, az voltaképpen asszony s a felesége férfi. Menj, Majtréja, ezzel a gyöngyfűzérrel mindjárt Vaszantaszéná színe elé s mondd neki nevemben: „Azt a bizonyos ékszeret abban a hiszemben, hogy a miénk, eljátszottuk. Fogadd érte kárpótlásul ezt a gyöngyfűzért!”

MAJTRÉJA: Olyan nincs! Azért az olcsó ékszerért, amelyet különben is elloptak s amelyből nem ettünk és nem ittunk, ilyen remek gyöngyfűzért akarsz adni, amely mind a négy tenger ékesége?!

CSÁRUDATTA: Ne beszélj így, barátom! Ez legyen az ő jutalma azért, hogy annyira megbízott bennünk! Addig vissza ne jöjj, barátom, míg rá nem tukmáltad!

MAJTRÉJA (leverten): Most aztán igazán semmid sincs, szegény barátom!

CSÁRUDATTA: Dehogy nincs, barátom! Ha vagyonom elveszett is, megmaradt a feleségem s megmaradtál te, jóban-rosszban hű barátom. S nem vészett el az, amit oly nehéz a szegénységben megőrizni: becsületed. Menj hát, barátom!

NEGYEDIK FELVONÁS: MADANIKÁ ÉS SARVILAKA.

ELSŐ JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZÁBAN.
CSELÉD, VASZANTASZÉNÁ, MADANIKÁ.

CSELÉD (fellép): Úrnőm anyja meghagyta, hogy ide jöjsek. Itt jő úrnőm — egy kép szemléletébe merülve és Madanikával beszélgetve! Elébe megyek.

VASZANTASZÉNÁ (fellép Madanikával): Csakugyan hasonlít ez a képem Csárudattához?

MADANIKÁ: Nagyon hasonlít!

VASZANTASZÉNÁ: Nem a bajadér-házban dívó udvariasság szól belőled, Madaniká?

MADANIKÁ: Hát aki bajadér-házban lakik, nem lehet őszinte, úrnőm?

VASZANTASZÉNÁ: Bizony a bajadér, aki mindenféle férfinnel érintkezik, szükségkép ügyes lesz a hazugságban.

MADANIKÁ: Őszinte voltam, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: S nem tesz-e vonzalmam nevetség tárgyává engem társnőim szemében?

MADANIKÁ: Szó sincs róla! Minden nő méltányolja azt, ami egy nő szívében végbemegy.

CSELÉD (odalép): Anyád azt üzeni, úrnőm, hogy gyaloghintó vár reád az ajtó előtt. Menj hát!

VASZANTASZÉNÁ: Ki küldötte értem a gyaloghintót? Az érdemes Csárudatta?

CSELÉD: Másvalaki. Egy nagy úr, aki százezer arany értékű ékszer is küldött a gyaloghintóval.

VASZANTASZÉNÁ: Ki az?

CSELÉD: Szanszthánaka, a király sógora.

VASZANTASZÉNÁ (felindulva): Takarodjál! Ne merj még egyszer ilyet mondani!

CSELÉD: Csillapodjál, úrnőm! Hiszen én csak anyád üzenetét közvetítem. Mit mondjak hát anyádnak?

VASZANTASZÉNÁ: Mondd meg neki, hogy ha kedves neki az életem, ne küldjön nekem többé ily üzenetet!

CSELÉD: Ahogy parancsolod, úrnőm! (El.)

MÁSODIK JELENET: AZ UCCÁN.

SARVILAKA.

SARVILAKA (izgatottan fellép): Most jöttem annak a tudatára, hogy ma éjjel gázságot követtem el — kijátszva az álmod és a királyi őrséget. Rossz lelkiismeretem mindenkire gyanakodik, aki felém jő vagy rám pillant. Bűne tudatában gyáva lesz az ember. Bizony nagy gázságot követtem el Madanikáért! (Körüljár.)

HARMADIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ SZOBÁJÁBAN.

VASZANTASZÉNÁ, MADANIKÁ.

VASZANTASZÉNÁ: Madaniká! Tedd csak ezt a képet az ágyamra s hozd el a legyezőmet!

MADANIKÁ: Amint parancsolod, úrnőm! (El a képpel.)

NEGYEDIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZÁBAN.

Az ELŐBBIEK, SARVILAKA.

SARVILAKA: Itt van Vaszantaszena háza! Bemegyek. (Belép.) Hol lehet Madaniká?

MADANIKÁ (jő a legyezővel).

SARVILAKA (megpillantja): Itt jő Madaniká! A szerelmi gyönyör istennőjeként ragyog szépségében s szantál-kenőcsként hűsíti a szerelem tüzében égő szívemet. Madaniká!

MADANIKÁ (meglátja): Sarvilaka itt? Üdvözöllek, uram! Honnan jössz?

SARVILAKA: Mindjárt elmondom.

MIND A KETTEN (szerelmesen nézik egymást).

VASZANTASZÉNÁ: Sokáig elmarad Madaniká. Vajjon hol lehet? (Kitekint az ablakon.) Ott áll és egy férfivel beszélget! Szerelmesen elmerülve nézi, le nem veszi róla szemét, szinte felissza szemével. Bizonyosan ez az a férfi, aki nőül akarja venni. Örüljtek, örüljtek! Vaszantaszéná nem fog szerelmi köteléket széttépni.

MADANIKÁ: Szólj, Sarvilaka!

SARVILAKA (aggódva körülnéz).

MADANIKÁ: Mi ez, Sarvilaka? Csak nem félsz valamitől?

SARVILAKA: Titkot akarok veled közölni, Madaniká! Szólhatok-e itt bátran?!

MADANIKÁ: Hogyne!

VASZANTASZÉNÁ: Titok? Akkor nem hallgatózom.

SARVILAKA: Madaniká! Szabadon bocsátana-e téged Vaszantaszéná váltságdíj fejében?

VASZANTASZÉNÁ: Rólam is van szó? Akkor mégis csak hallgatózni fogok itt az ablak mögött.

MADANIKÁ: Úrnőm már beszélt egyszer a dologról, Sarvilaka. Akkor azt mondta, hogy ha rajta állana, egész szolganépét váltságdíj nélkül is felszabadítaná. De honnan vettél pénzt, Sarvilaka, hogy ki akarsz váltani úrnőm házából?

SARVILAKA: Nyomorúságomban és szerelmemben ma éjjel betörést követtem el érted.

MADANIKÁ: Mily nagy értékeket tettél kockára egy haszontalan nőért, Sarvilaka!

SARVILAKA: Vajjon?

MADANIKÁ: Életedet és jó híredet!

SARVILAKA: Bohó! Bátraké a szerencse!

MADANIKÁ: De ha betörtél is, csak nem követtél el valami égbekiáltó bűnt?

SARVILAKA: Nem! Ha tolvajlásra adtam is a fejemet, megfontolás tárgyává tettem, meddig mehetek. Senkit sem bántottam. Mondd meg hát Vaszantaszénának, hogy fogadja el ezt a hozzá méltó ékszer s viselje emlékedre, csak — ne nyilvánosan!

MADANIKÁ: Ugyan, Sarvilaka! Olyan ékszer, amelyet csak

titokban szabad viselni, és ő! Hogyan illik ez össze? De azért csak add ide azt az ékszert! Hadd látom!

SARVILAKA: Itt van! (Habozva előveszi.)

MADANIKÁ (nézegeti): Mintha már láttam volna. Honnan vetted?

SARVILAKA: Mit törődöl vele, Madaniká?

MADANIKÁ (haragosan): Ha nem bízol bennem, mért akarsz kiváltani?

SARVILAKA: Halld hát! Hajnalban megtudtam a kereskedők negyedében, hogy valami Csárudatta nevű nagykereskedőnél törtém be.

MADANIKÁ és VASZANTASZÉNÁ (magukon kívül vannak.)

SARVILAKA: Térj magadhoz, Madaniká! Mért vagy úgy felindulva?

MADANIKÁ: Te erőszakos ember! Csak nem sebezted vagy öltél meg valakit?

SARVILAKA: Madaniká! Sarvilaka senkit sem támad meg, aki fél vagy alszik. Ott sem sebeztem vagy öltem meg senkit.

VASZANTASZÉNÁ (magához térve): Hála az égnek! Újra éledek.

MADANIKÁ (fellelékzik): Csakhogy nem bántottad Csárudattát!

SARVILAKA (féltékenyen): Mi ez, Madaniká? Én, tisztességes bráhmána család sarjadéka, gazságot követek el érted, te pedig másra gondolsz?! Valóban, előkelő és gazdag családok fiai olyanok, mint magas és dúsgyümölcsű fák: ezeket a madarak, azokat a szajhák teszik tönkre.

VASZANTASZÉNÁ (mosolyogva): Nem mindig!

SARVILAKA: Pénzért nevetnek és sírnak a nők; bizalmat kívánnak a férfitől, de maguk nem bíznak benne. Tisztességes férfi kerülje a bajadérokot, mint a temetői virágokat! Amint a lótusz nem nyit hegytetőn, a szamár nem pótolja a lovat, az elvetett árpából nem lesz rizs, úgy a ringyóból sem lesz tisztességes asszony soha! Az egyik férfit maszlagolja, a másikat boldogítja. Az egyikben felkelti a szerelmi lázt, a másikkal szerelmeskedik. Jaj neked, Madaniká! De jaj neked is, alávaló Csárudatta! (Dühösen el akar menni.)

MADANIKÁ (megragadja köpenye csücskét): Megállj, zöldeket beszélsz! Semmi okod haragra!

SARVILAKA (gúnyosan): Igazán?!

MADANIKÁ: Ez az ékszer úrnőm tulajdona!

SARVILAKA (meglepetve): Ne mondd!

MADANIKÁ: Úrnőm csak letétbe helyezte az érdeemes Csáru-
dattánál.

SARVILAKA (hüledezve): Miért?

MADANIKÁ (fülébe súg): Így áll a dolog.

SARVILAKA (restelkedve): Átkozott dolog! Megfosztottam
lombjától azt az ágat, amely árnyékot nyújt a tikkadónak.

VASZANTASZÉNÁ: Ennyire bánja? Akkor bizonyosan nem
tudta, mit cselekszik.

SARVILAKA: Mit tegyek hát most, Madaniká?

MADANIKÁ: Ezt magad is jól tudod.

SARVILAKA: Dehogy tudom! Adj tanácsot! A nők természet-
től okosok, a férfiak könyvből tanulják az okosságot.

MADANIKÁ: Hát ha adsz valamit a szavamra, akkor vissza-
adod az ékszert annak az érdeemes férfiúnak, Sarvilaka.

SARVILAKA: De hátha feljelent a királyi törvényszéken, Ma-
daniká?

MADANIKÁ: Dehogy jelent fel! A holdnak nincs heve, a ga-
lambnak nincs epéje.

VASZANTASZÉNÁ: Jól van, Madaniká!

SARVILAKA: Tanácsod mégis ellenkezik az okossággal. Más
módot kell kieszelni.

MADANIKÁ: Tudnék egy más módot is.

SARVILAKA: Mondd hát!

MADANIKÁ: Add át az ékszert úrnőmnek Csárudatta nevében!

SARVILAKA: Jó lesz így?

MADANIKÁ: Hogyne?! Te magad nem vagy tolvaj, az érde-
mes Csárudatta megfelelt kötelezettségének s úrnőm visszakapja
tulajdonát.

SARVILAKA: Nem lesz-e ez meggondolatlanság?

MADANIKÁ: Nem, nem, menj csak! Minden más egyéb meg-
gondolatlanság!

VASZANTASZÉNÁ: Derék, Madaniká! Úgy beszélsz, mint
egy szabad nő!

SARVILAKA: Követem hát tanácsodat.

MADANIKÁ: Akkor várj itt egy pillanatig, míg bejelentelek úrnőmnek!

SARVILAKA: Jó, eredj!

MADANIKÁ (Vaszantaszénához lépve): Úrnőm! Csárudatta nevében egy bráhmána jött hozzánk, aki közel áll hozzá.

VASZANTASZÉNÁ: Honnan tudod, Madaniká, hogy közel áll őhozzá?

MADANIKÁ: Hogyne tudnám, úrnőm, mikor oly közel áll énhozzám?!

VASZANTASZÉNÁ (befelé nevet): No, ez igaz! (Fönnhangon.) Hadd jöjjön!

MADANIKÁ: Amint parancsolod, úrnőm! (Sarvilakához menve) Lépj be, Sarvilaka!

SARVILAKA (elfogultan belép): Üdv neked, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Üdvözöllek, uram! Foglalj helyet, uram!

SARVILAKA: Csárudatta nagykereskedő azt üzeni neked, hogy omladozó házában csak nagy ügyel-bajjal őrizheti ezt az ékszert, s ezért visszaküldi. (Átadja az ékszert Madanikának és távozni akar.)

VASZANTASZÉNÁ: Vidd meg neki, uram, az én válaszómat is!

SARVILAKA (magában): Azt már nem! (Fönnhangon.) S mi lesz a válasz?

VASZANTASZÉNÁ: Az, hogy ő viszont vegye át tőlem Madanikát.

SARVILAKA: Nem igen értem, úrnőm.

VASZANTASZÉNÁ: Könnyű érteni.

SARVILAKA: Hogy-hogy?

VASZANTASZÉNÁ: Az érdeemes Csárudatta azt mondta nekem, hogy az ékszer átadójának adjam át Madanikát.

SARVILAKA (magában): Tyű, az áldóját, átláttak rajtam! (Fönnhangon.) Éljen az érdeemes Csárudatta, éljen!

VASZANTASZÉNÁ: Hol a gyaloghintó?

ÖTÖDIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ HÁZÁBAN.

Az ELŐBBIEK, egy SZOLGA.

SZOLGA (fellép a gyaloghintóval): A gyaloghintó előállott, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Tekints reám még egyszer barátságosan, Madaniká! Szabad vagy!

MADANIKÁ (sírva): Úrnőm eltaszít magától. (Lábaihoz borul.)

VASZANTASZÉNÁ: Ezentúl fejet hajtanak előtted. Menj! Emlékezzél reám!

SARVILAKA: Üdv neked, úrnőm! Tekints reá barátságosan, Madaniká, s hajtsd meg előtte fejedet! Ő általa jutottál a tisztességes úrhölgyek fátyolához. (Beül a gyaloghintóba Madanikával s menni készül.)

HANG (a szin mögött): A király sógora közhírré téteti: „Árjaka ifjú pásztor Pálaka király parancsára falujából előállítatva sötét tömlőbe vettetik, mert egy jós jóvendőlése alapján attól lehet tartani, hogy király lesz. Minden jó polgár maradjon nyugodtan házában.“

SARVILAKA (hallgatózva): Micsoda? Pálaka király elfogatta Árjakát, az én kedves barátomat? Én meg ezalatt nyugodtan házasodom? Szép is volna! Drága ugyan az asszony a férfiúnak, de száz asszonynál drágább egy barát. Menjünk hát hozzá! (Kiszáll a gyaloghintóból.)

MADANIKÁ (könyörögve összeszi kezeit): S mi lesz velem, férjem? Vitess legalább tisztességes emberek házába!

SARVILAKA: Úgy lesz, kedvesem! Magam is gondoltam erre. (A szolgálhoz fordul.) Tudod-e, barátom, hol lakik Rébhila kereskedő?

SZOLGA: Tudom!

SARVILAKA: Vidd hozzá feleségemet!

SZOLGA: Ahogy parancsolod, uram!

MADANIKÁ: Ahogy akarod, férjem! Vigyázz magadra, uram! (El a gyaloghintóban a szolgálával.)

SARVILAKA: Én most fellázítom rokonaimat, akik szeretnek engem, a mindenféle szedett-vedett embereket, akik karjaik erejével szerezték meg a nemességet, az alattvalókat, akik fel vannak háborodva uruk alávalóságán, s az ő segítségükkel kiszabadítom Árjaka barátomat Pálaka király fogságából. Sietek-rohanok kedves

barátomhoz, akit alávaló ellensége, bőrét féltve, tömlőcbe vetetett. (El.)

HATODIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ SZOBÁJÁBAN.
VASZANTASZÉNÁ, egy CSELÉD.

CSELÉD (fellép): Sok szerencsét, úrnöm! Egy bráhmána van itt az érdemes Csárudattától.

VASZANTASZÉNÁ: Mily szerencsés nap! Vezesd be udvariasan a bráhmanát!

CSELÉD: Ahogy parancsolod, úrnöm! (El.)

HETEDIK JELENET: VASZANTASZÉNÁ SZOBÁJÁBAN.
Az ELŐBBIEK, MAJTRÉJA.

MAJTRÉJA (fellép a cseléd kíséretében): Hol az úrnő, kedvesem?

CSELÉD: Ott az úrnő! Hajtsd meg a fejedet!

MAJTRÉJA (körülnéz és hozzámegy): Üdv neked, úrnöm!

VASZANTASZÉNÁ: Ah, Majtréja! (Feláll.) Isten hozott! Itt egy szék. Foglalj helyet!

MAJTRÉJA: Te foglalj helyet előbb, úrnöm!

MIND A KETTEN (leülnek.)

VASZANTASZÉNÁ: Jól van-e a nagykereskedő?

MAJTRÉJA: Jól, úrnöm!

VASZANTASZÉNÁ: Barátai még mindig hozzá folyamodnak, mint madarak a fához, amelynek ágai az erények, gyökere a megbízhatóság, virága a jó név, gyümölcsei a jó cselekedetek.

MAJTRÉJA (magában): Milyen szépen fejezi ki magát a szajha fattya! (Fönnhangon.) Úgy van!

VASZANTASZÉNÁ: Mivel állhatok szolgálatodra, uram?

MAJTRÉJA: Halld, úrnöm! Az érdemes Csárudatta hódolattal teljes üdvözlését küldi neked s azt üzeni . . .

VASZANTASZÉNÁ (kezeit keblén összetéve): Mit üzen?

MAJTRÉJA (folytatva): . . . hogy a reá bízott ékszeret abban a hiszemben, hogy az övé, eljátszotta, s nem tudja, hová lett a bankadó.

VASZANTASZÉNÁ (magában): Eljátszotta, amit elloptak tőle?!

MAJTRÉJA (folytatva): Míg a bankadó elő nem kerül, fogadd ékszeredért kárpótlásul ezt a gyöngyfűzért!

VASZANTASZÉNA (magában): Mily nagylelkűség! Megmutassam az ékszert ennek a papnak? (Tünődve.) Várjunk még!

MAJTRÉJA: Hát nem fogadod el a gyöngyfűzért, úrnőm?

VASZANTASZÉNA (mosolyogva néz cselédjére): Már hogyan fogadnám el, Majtréja? (Átveszi és félreleteszi; magában.) Hát a virága-vesztett mango-fának is van még virág-pora? (Fönnhangon.) Értesítsd nevemben, uram, a „játékos“ urat, hogy ma este meglátogatom!

MAJTRÉJA (magában): Mit akar még kapni, hogy eljön? (Fönnhangon.) Majd megmondom (magában) — de azt is, hogy össze ne adja magát ezzel a szajhával. (El.)

VASZANTASZÉNA (cselédjéhez): Vedd magadhoz, leány, ezt az ékszert! Találkára megyek Csárudattához.

CSELÉD: De nézd csak, úrnőm: Már éjjeledik és zivatar van kitörőben.

VASZANTASZÉNA: Hadd legyen éj! Mit törődöm vele! Szívem kedvesem felé hajt. Vedd az ékszert, leány, s menjünk gyorsan.

MIND A KETTEN (el.)

ÖTÖDIK FELVONÁS: A ZIVATAR.

ELSŐ JELENET: CSÁRUDATTA KERTJÉBEN. *CSÁRUDATTA.*

CSÁRUDATTA (széken ülve, vágyakozó tekintettel az égre pillantva): Szörnyű zivatar közeleg. A pávák farkukat szétterjesztve az égre néznek; a hattyúk itt maradtak, noha már el akartak költözni. A fellegek — feketék, mint a poszméh a bivalynak víztől csepegő hátán — villámszegte sárga köpenybe vannak burkolózva, amelyen darvak rajai a kagylók, s az egész menyboltozatot betöltik. Testükből, a villám lámpája fényénél hirtelen elő- és eltűnve, víz-szálak siklanak alá sebesen, mint folyós ezüstből való fonalak, az ég ruhájának szétzilált rojtjai. (Tünődve.) Jó ideje, hogy Majtréja Vaszantaszénához ment. Hol késik?

MÁSODIK JELENET: CSÁRUDATTA KERTJÉBEN. *CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA.*

MAJTRÉJA: Milyen kapzsi és udvariatlan egy szajha ez! Minden teketória nélkül, egy köszönöm-szó nélkül elvette a gyöngyfüzérünket! S noha ily jó vásárt csinált, egy szóval sem mondta volna: „Mielőtt elmegy, fújd ki magad, tisztelendő uram, s húzz egyet a kancsóból!” Látni sem akarom többé a szajha fattya ringóját! (Bosszúsan.) Bizony jól mondják: „Lótusz, amely nem hagymából nőtt, szatócs, aki nem csal, ötvös, aki nem lop, falusi multság, ahol nincs verekedés, bajadér, aki nem kapzsi, — olyan

nincs a világon. “ Azért hát kedves barátomhoz megyek s ráveszem, hogy adja ki az útját ennek a ringyónak. (Körüljár és szétnéz.) De hol lehet az én kedves barátom? Aha, ott van a kertben! Menjünk hozzá! (Odamegy.) Üdv neked, uram! Gyarapodjál uram!

CSÁRUDATTA (meglátja): Hát megjöttél, kedves barátom? Üdvözöllek! Foglalj helyet!

MAJTRÉJA: Itt vagyok.

CSÁRUDATTA: Hogy folyt le a dolog, barátom?

MAJTRÉJA: Hogy? Rosszul!

CSÁRUDATTA: Nem fogadta el a gyöngyfűzért?

MAJTRÉJA: Dehogy nem! Nincs nekünk olyan szerencsénk! Gyöngéd lótosz-kacsóit homlokához emelve elvette biz' azt.

CSÁRUDATTA: Mért mondod akkor, hogy rosszul folyt le a dolog?

MAJTRÉJA: Hogyne folyt volna le rosszul, mikor elfogadta a gyöngyfűzért, mind a négy tengernek ezt az ékességét, — azért az olcsó ékszerért, amelyből nem ettünk és nem ittunk s amelyet elloptak tőlünk?!

CSÁRUDATTA: Ne beszélj így, barátom! Megilleti őt a gyöngyfűzér azért a nagy bizalomért, hogy letétbe helyezte nálunk ékszerét!

MAJTRÉJA: Más okom is van a panaszra, barátom! Cselédjére kacsintva csúfot üzött belőlem! Ezért én, egy bráhmána, hódolattal fejet hajtva kérve kérek, uram: add ki az útját ennek a bajadérnak, aki már is annyi bajt okozott nekünk! Egy bajadértől persze nehéz szabadulni — épp oly nehéz, mint a saruba szorult kavicstól. De meg kell lenni, barátom! Jól mondják: ahová egy kolduló barát, jövendőmondó, írnok, szamár, elefánt vagy bajadér bevette magát, ott nem nő többé fű.

CSÁRUDATTA: Hagyd el, barátom! Vagyoni állapotom úgy sem engedi, hogy viszonyt kezdjek vele. Csak az tarthat szeretőt, akinek pénze van. Nincs pénz, nincs szerető! (Az égre nézve sóhajt.)

MAJTRÉJA (a földre nézve, magában): Megadtam neki! Le akartam beszélni s csak fokoztam vele vágyakozását. Bizony jól mondják: „Vak vagy, ó szerelem!” (Fönnhangon.) Hej, barátom! Azonkívül még ezt is mondta nekem: „Értesítsd az érdemes Csáru-dattát, hogy ma este meglátogatom!” Úgy látszik, nincs megelégedve a gyöngyfűzérrel, s azért jön, hogy még valamit kicsikarjon.

CSÁRUDATTA: Hadd jöjjön, barátom! Elégülten fog távozni.

HARMADIK JELENET: CSÁRUDATTA KERTJÉBEN.
Az ELŐBBIEK, KUMBHÍLAKA.

KUMBHÍLAKA (fellép): Csúron víz a hátam! Hogy süvölt a hideg szél! Csak úgy vacog a fogam belé! Vaszantaszéná, az én úrnőm, ezt a parancsot adta: „Menj, Kumbhílaka! Vidd hírül az érdemes Csárudattának, hogy jövök!” Megyek hát az érdemes Csárudatta háza felé. (Körüljár és belép, majd szétnéz.) Ott van Csárudatta a kertben! Ott van a házi papja is. Hozzánk megyek hát! Ejnye, zárva van a kert ajtaja! Figyelmeztessük gyöngéden a papot! (Megdobja egy görönggyel.)

MAJTRÉJA (fölrezenve): Valaki göröngyöt vágott hozzám!

CSÁRUDATTA: Gerlék lökhatték le a kerti ház tetejéről.

MAJTRÉJA: Ebadta gerléi! Leverem őket a tetőről, mint érett gyümölcsöt a fáról! (Botját felemelve elindul.)

CSÁRUDATTA (szent zsinórjánál visszahúzva): Ül le, barátom! Hagyd azt a jámbort gerlét a párjával mulatni!

KUMBHÍLAKA: Istenadta papja! A gerlét látja, engem nem? Akkor még egyszer megdobom. (Megteszi.)

MAJTRÉJA (meglátja): Te vagy az, Kumbhílaka? Megyek már. (Feléje megy, kinyitja az ajtót.) Lépj be, Kumbhílaka! Isten hozott!

KUMBHÍLAKA: Üdvözöllek, uram!

MAJTRÉJA: Mit mászkálsz ebben az ítéletidőben?

KUMBHÍLAKA: Hírt hoztam: nem sokára itt lesz ő!

MAJTRÉJA: Ki, ki?

KUMBHÍLAKA: Ő, ő!

MAJTRÉJA: Mit óbégatsz, szajha fattya, mint egy vén birka?

KUMBHÍLAKA: Te meg mit kiabálsz, mint egy ijedt kuvik?

MAJTRÉJA: Megmondod-e már, hogy ki az az ő?

KUMBHÍLAKA (magában): Meg, meg, de beleizzadsz, míg kitalálsz! (Fönnhangon.) Egy kérdést adok neked!

MAJTRÉJA: Én meg egy rúgást neked!

KUMBHÍLAKA: Várj csak! Találd ki előbb, melyik az az évszak, amikor a mangó-fák bimbóznak?

MAJTRÉJA: Hát a nyár, szajha fattya!

KUMBHÍLAKA (nevetve): Dehogy, dehogy!

MAJTRÉJA (magában): Valami mást kellene mondani. De mit? (Gondolkozva.) Legjobb lesz, ha megkérdezem Csárudattától. (Fönn-

hangon.) Várj csak egy pillanatig! (Csárudattához megy.) Valami kérdezni valóm van, barátom! Melyik az az évszak, amikor a mangó-fák bimbóznak?

CSÁRUDATTA: *Vaszanta* [„tavasz“], tökfilkó!

MAJTRÉJA (visszamegy a szolgálához): *Vaszanta*, tökfilkó!

KUMBHÍLAKA: Jó! Még egy kérdést adok neked. Ki vigyáz a vagyonos községekre?

MAJTRÉJA: Hát az őrség!

KUMBHÍLAKA (nevetve): Dehogy, dehogy!

MAJTRÉJA (magában): Akkor megint nem tudom, mit mondjak. (Gondolkozva.) Megvan, megint megkérdezem Csárudattától! (Megint Csárudattához megy.) Még egy kérdést, barátom! Ki vigyáz a vagyonos községekre?

CSÁRUDATTA: A *széná* [„hadsereg“], barátom!

MAJTRÉJA (visszamegy a szolgálához): Hát a *széná*, szajha fattya!

KUMBHÍLAKA: Jó! No most tedd össze a két szót és mondd ki gyorsan!

MAJTRÉJA: *Széná-vaszanta*!

KUMBHÍLAKA: Dehogy. Ami hátul van, előre!

MAJTRÉJA (megfordulva): *Széná-vaszanta*!

KUMBHÍLAKA: Ostoba papja! Cseréld fel a kettőt!

MAJTRÉJA (a két lábát felcserélve): *Széná-vaszanta*!

KUMBHÍLAKA: A két szót cseréld fel, ostoba!

MAJTRÉJA (gondolkozva): *Vaszanta-széná*!

KUMBHÍLAKA: No, hála istennek! Ő lesz itt nemsokára.

MAJTRÉJA: Mindjárt jelentem Csárudattának. (Hozzá megy.) Hej, Csárudatta! Nemsokára itt lesz a hiteleződ!

CSÁRUDATTA: Miféle hitelező?

MAJTRÉJA: Hát — *Vaszantaszéná*!

CSÁRUDATTA: Csak nem vezetsz félre, barátom?

MAJTRÉJA: Ha nem hiszed, kérdezd meg Kumbhilakától! Jöjj ide, szajha fattya!

KUMBHÍLAKA (Csárudattához lép): Üdvözöllek, uram!

CSÁRUDATTA: Isten hozott, barátom! Igazán hozzám jő *Vaszantaszéná*?

KUMBHÍLAKA: Nemsokára itt lesz.

CSÁRUDATTA: Sohasem hagytam jó hírt jutalmazatlanul. Fogadd ezt jutalmul, barátom! (Átadja neki felsőruháját.)

KUMBHÍLAKA (átveszi, meghajlik elégtelenen): Majd elmondom úrnőmnek. (El.)

NEGYEDIK JELENET: AZ UCCÁN.

VASZANTASZÉNÁ, *egy ESERNYŐTARTÓ NŐ, a VITA.*

VASZANTASZÉNÁ (fellép, szerelmesen, fényes találka-ruhában, t. i. gyöngyökkel ékített bíborszínű öltönyben): Tehát elkísérsz, uram!

VITA: Ha megengeded, úrnőm! Nem hagyhatlak magadra ebben a zivatarban. Hogy torlódnak a fellegek a hegycsúcsok felett! Hogy dörögnek — megremegtetve a kedvesétől elválasztott nő szívét! A mennydörgés hallatára felriad a páva s mozgásba hozza a levegőt farkának drágaköves legyezőjével.

VASZANTASZÉNÁ: Az éjszaka, mint haragos vetélytársnő, gátolja utamat s vissza akar tartani kedvesemtől — mintha mondaná: „Mit akarsz, együgyű! Kedvesed az én duzzadó keblemen nyugodva élvezi a szerelmet!“

VITA: Ne törődjél vele, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Engem nem is tart vissza! Tőlem szakadhat a zápor, döröghet az ég, hullhat a villám! Mit törődik vele a nő, aki kedveséhez siet!

VITA: Nézd, Vaszantaszéná! Hogy rohan az az orkánüzte felleg — mint egy hadsereg, amelynek nyilai esővíz-sugarak, dobpergése mennydörgés, zászlói cikázó villámok! Elrabolja a holdtól fényességét az égboltozaton, mint hatalmas király gyöngye ellenfelétől kincsét fővárosában.

VASZANTASZÉNÁ: Úgy van, mester! Eltűntek a csillagok, mint a hálátlan emberre pazarolt jótétemények. Ékesség nélküliek a hegycsúcsok, mint a kedvesüktől elválasztott nők. Vízuhatag omlik alá, mintha leszakadna az ég — megolvadva Indra isten villám-fegyverének tüztől.

VITA: Igen, a mennybolt szinte lángban áll a villámoktól. Mintha kacagna, mikor a darvak százainak krúgatása hallatszik; mintha ordítana, mikor a villámcsapást követő dörgés morajlik. Szinte puffadozik a beléje szorult szelektől, szinte füstölög a fekete kígyókhöz hasonló felhőktől.

VASZANTASZÉNÁ: Döröghetsz, Indra, esőzhetsz, szórhatod mennyköveidet! Nem tarthatsz vissza engem. Csak te segíts, villám, hogy láthassam az utat kedvesemhez!

VITA: Segít is, úrnőm! Nem lehet ellene kifogásod. Ime, most is megmutatta kedvesed lakát!

VASZANTASZÉNÁ: Ez tehát már az ő háza, mester?

VITA: Hej, hó! Adja valaki tudtára Csárudattának, hogy Vaszantaszéná megjött kedvese házába! Jött vidáman, szerelmesen, esőtől csapzott fürtökkel, felhőtől, dörgéstől, villámtól nem rémítve s alig várva, hogy láthassa őt. Hej, hó!

ÖTÖDIK JELENET:
CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT, MAJD A HÁZBAN.
Az ELŐBBIEK, CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA.

CSÁRUDATTA (hallgatózva): Nézz ki, barátom! Ki van odakünn?

MAJTRÉJA: Ahogy parancsolod, uram! (Vaszantaszénához közeledve, udvariasan.) Üdv neked, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Üdvözöllek, uram! Minden jót kívánok neked. (A vitához.) Az esernyőtartó nőt magaddal viheted, mester!

VITA (magában): Finoman kiadta az utamat. (Fönnhangon.) Ahogy parancsolod, úrnőm! (El.)

VASZANTASZÉNÁ: Hol van a „játékos“, tisztelendő uram?

MAJTRÉJA (magában): Micsoda „játékos“? Vagy úgy! Ez az én kedves barátom díszneve. (Fönnhangon.) A száraz fák kertjében van, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Mi ez a „száraz fák kertje“, uram!

MAJTRÉJA: Olyan kert, ahol nincs enni- és innivaló, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ (mosolyog).

MAJTRÉJA: Lépj be hát, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ (elfogulva, cselédjéhez): Mit mondjak aztán, ha beléptem!

CSELÉD: Mondd ezt, úrnőm: „Van-e szerencséd ma este, játékos?“

VASZANTASZÉNÁ (remegve): Ki birom-e ezt mondani?

CSELÉD: A kedvező alkalom majd kimondatja veled.

MAJTRÉJA: Lépj be, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ (belép, közeledik Csárudattához s virágokat dobál rá): Van-e szerencséd ma este, játékos?

CSÁRUDATTA: Vaszantaszéná! (Feláll, örömmel.) Isten hozott, úrnőm! Itt egy szék! Foglalj helyet, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ (leül, erre a többiek is leülnek).

CSÁRUDATTA: Az úrnő ruhája csupa víz! Hozzatok más, szép ruhákat, barátom!

MAJTRÉJA (félre): Az ám, de honnan? (Fönnhangon.) Ahogy parancsolod, uram!

CSELÉD: Maradj csak, tisztelendő uram! Én majd kiszolgálom az úrnőt. (Megteszi.)

MAJTRÉJA (halkan Csárudattához): Kérdezhetek valamit az úrnőtől, uram?

CSÁRUDATTA (halkan): Csak okosan!

MAJTRÉJA (fönnhangon): Mért jöttél tulajdonképpen ily sötét holdvilágtalan éjjel, úrnőm!

CSELÉD (halkan Vaszantaszénához): Felelhetek neki, úrnőm?

VASZANTASZÉNÁ (halkan): Csak okosan!

CSELÉD (fönnhangon): Úrnőm azért jött, hogy a gyöngyfűzér értéke után tudakozódjék.

MAJTRÉJA (halkan Csárudattához): Nem megmondtam, uram? Azt hiszi, hogy a mi gyöngyfűzérünk kevesebbet ér az ő ékszerénél, s nincs vele megelégedve. Azért jött, hogy még valamit kicsikarjon.

CSELÉD (folytatva): Úrnőm ugyanis abban a hiszemben, hogy az övé, eljátszotta a gyöngyfűzért, s nem tudja, hogy hová ment a bankadó.

MAJTRÉJA (meglepetve, halkan Csárudattához): De hisz' ezt én mondtam a te nevedben — csak az ellopott ékszerről!

CSELÉD (folytatva): Míg a bankadó elő nem kerül, fogadd érte kárpótlásul ezt az ékszert. (Felmutatja.)

MAJTRÉJA (elhülve nézegeti).

CSELÉD: Ugyancsak jól megnézed, uram! Talán bizony már láttad valaha?

MAJTRÉJA (habozva): Ez az ékszer, ha nem csalódom, . . .

CSELÉD: Nem csalódom: ugyanaz az ékszer . . .

MAJTRÉJA (örömmel): . . . amelyet elloptak tőlünk! Persze, hogy az!

CSÁRUDATTA (magában): Cselünket tehát ellenünk fordították! (Fönnhangon.) De igazán az az ékszer-e?

MAJTRÉJA (erősködve): Igazán, uram! Papi méltóságomra mondom!

CSÁRUDATTA: Annál jobb ránk nézve!

MAJTRÉJA (halkan Csárudattához): Megkérdezhetem-e, uram, hogyan jutott hozzája?

CSÁRUDATTA (halkan Majtréjához): Miért nem?!

MAJTRÉJA (a cseléd fülébe súg): Így van?

CSELÉD (Majtréja fülébe súg): Úgy van!

CSÁRUDATTA: Mit sugdolóztok? Hát mi nem tartozunk a társaságba?

MAJTRÉJA (Csárudatta fülébe súg): Csakugyan úgy van!

CSÁRUDATTA: Csakugyan a ti ékszeretek ez, leány?

CSELÉD: Úgy van, uram!

VASZANTASZÉNÁ: Úgy van, uram! Nem volt helyén való ezzel a gyöngyfüzérrel így tenni!

CSÁRUDATTA (zavartan mosolyog): Nézd Vaszantaszénát! Senki sem hitte volna el, hogy úgy történt, ahogy történt. Mert a szürke szegénység mindig gyanús a világon.

MAJTRÉJA (a cselédhez): Nálunk fog-e aludni úrnőd, leány!

CSELÉD (vihogva): Ugyancsak szabadszájú vagy, tisztelendő uram!

MAJTRÉJA: Itt kell aludni, mert a zápor zuhog, mintha csöbörből öntenék.

CSÁRUDATTA: Jól monnod barátom! Ömlik az eső, mintha az ég a hold szerencsétlenségén sírna. Csak úgy özönlének a víz-sugarak, mint a hős Ardsuna nyilai hajdanában. A vörösén cikázó villám találkára siet a felhővel s átkarolja, mint szerelmes nő a kedvesét.

VASZANTASZÉNÁ (szerelmesen átkarolja Csárudattát).

CSÁRUDATTA (átkarolja Vaszantaszénát): Száz évig tartson a zivatar, dörögjön a felhő, zuhogjon az eső — most, hogy karjaimban tartom kedvesemet! Boldog, akinek a házába szerelmes nő látogat! Boldog, aki kedvesének ázott-fázott tagjait testével melengetheti! (Feláll.) Jőjj, kedves! Menjünk be a házba!

MIND (el).

HATODIK FELVONÁS: A GYALOGHINTÓ-CSERE.

ELSŐ JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA.
VASZANTASZÉNA, CSELÉD.

CSELÉD (fellép): Hogyan? Úrnőm még nem kelt fel? Akkor hát bemegyek és felkeltem. (Körüljár.) Föl, föl, úrnőm! Reggel van!

VASZANTASZÉNA (felöltözve, de ágyon fekve; felébred): Hisz' még nem ért véget az éj!

CSELÉD: Nekünk már reggel az, ami neked még éj.

VASZANTASZÉNA: S hol a „játékos“, leány?

CSELÉD: Úrnőm! Az érdemes Csárudatta a Puspa-karandaka nevű régi kertbe ment, de megparancsolta Vardhamánaka szolgának . . .

VASZANTASZÉNA; Mit, leány?

CSELÉD: . . . hogy reggel fogjon be s vigyen téged . . .

VASZANTASZÉNA: Hová, leány?

CSELÉD: . . . a kertbe, ahol ő van, úrnőm!

VASZANTASZÉNA (megöleli a cselédet): Derék! Az éjjel úgy sem láthattam őt eleget. Most majd kedvemre megnézem. Hát csakugyan bejutottam e házba, leány?

CSELÉD: Nem csupán a házba, hanem minden lakójának a szívébe is.

VASZANTASZÉNA: Búsul-e valaki Csárudatta környezetében azon, hogy idejöttem?

CSELÉD: Azon nem.

VASZANTASZÉNA: Hát min?

CSELÉD: Azon, hogy elmegy innen.

VASZANTASZÉNÁ: Én még előbb fogok ezen búsulni. Most vedd ezt a gyöngyfűzért, leány, s add át nénémnek, a ház érdemes asszonyának, s add át neki ezt az üzenetemet: „Mikor Csárudatta érényei előtt meghódoltam, a te rabnőddé is lettem. Legyen ez a gyöngyfűzér a te nyakéked!”

CSELÉD: Csárudatta rossz néven fogja ezt venni tőled, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Nem fogja rossz néven venni. Eredj csak!

CSELÉD (átveszi a gyöngyfűzért): Ahogy parancsolod, úrnőm! (El, majd megint vissza.) Úrnőm! A háznak érdemes asszonya ezt üzeni vissza: „Érdemes férjem neked ajándékozta ezt a gyöngyfűzért. Nem illenék, hogy én visszavegyem tőled. Férjem az én legdrágább ékességem, tudd meg, úrnőm!”

MÁSODIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZÁBAN.

RADANIKÁ, RÓHASZÉNA, VASZANTASZÉNÁ.

RADANIKÁ (fellép, a fiúcskát kezénél vezetve): Jöjj, kicsikém, játsszunk a kocsikával!

RÓHASZÉNA (szomorkodva): Nem kell nekem ez az agyagkocsika! Add ide az aranykocsikát!

RADANIKÁ (felsóhajtva): Érd be most az agyagkocsikával, kicsikém! Ha atyád megint gazdag lesz, aranykocsikával fogsz játszani. (Magában.) Más örömet szerzek neki: elviszem az érdemes Vaszantaszénához. (Hozzá lép.) Üdvözöllek, úrnőm!

VASZANTASZÉNÁ: Üdvözöllek, Radaniká! Kié ez a fiúcska? Ha nincs is felékítve, kedves hold-arcával megörvendeztetni az ember szemét.

RADANIKÁ: Ez Róhaszéna, az érdemes Csárudatta fiacskája.

VASZANTASZÉNÁ (karjait kitarva): Jöjj fiacskám, ölelj meg! (Ölébe veszi.) Valóságos apja!

RADANIKÁ: Még pedig nem csak kívül, hanem, úgy hiszem, belül is. Ő az érdemes Csárudatta szemefénye.

VASZANTASZÉNÁ: De mért oly rosszkedvű?

RADANIKÁ: Szomszédunk kis fiának aranykocsikájával játszott. Ezt a kis fiú épp az imént hazavitte magával. A kicsike kérésére aztán ezt az agyagkocsikát csináltam neki. De erre ezt mondja: „Nem kell nekem ez az agyagkocsika! Add ide az aranykocsikát!”

VASZANTASZÉNÁ: Óh jaj, már ezt a fiúcskát sem hagyja nyugton másnak a szerencséje! (Könnyezve.) Ne sírj kicsikém! Aranykocsikával fogsz játszani.

RÓHASZÉNA: Ki ez, Radaniká?

VASZANTASZÉNÁ: Atyád rabnője, akit ő meghódított érneivel.

RADANIKÁ: Ez az úrnő a te anyád, kicsikém!

RÓHASZÉNA: Nem igaz, Radaniká! Ha ez az úrnő az én anyám, honnan vette ékszereit?

VASZANTASZÉNÁ: Ártatlan szavaiddal vérig sebzéd szívemet, gyermekem! (Letépi magáról ékszereit, sírva.) Így! Most anyád lettem. Vedd ezeket az ékszereket s csináltass magadnak aranykocsikát!

RÓHASZÉNA: Eredj, nem kell semmi! Hiszen te sírsz!

VASZANTASZÉNÁ (könyveit letörölve): Már nem sírok, gyermekem. Menj és játsszál! (Az agyagkocsikába rakja ékszereit.) Csináltass magadnak aranykocsikát, gyermekem!

RADANIKÁ (el a gyermekkel).

HARMADIK JELENET:

**CSÁRUDATTA HÁZÁBAN ÉS A HÁZ ELŐTT.
VARDHAMÁNAKA, VASZANTASZÉNÁ, RADANIKÁ.**

VARDHAMÁNAKA (ökrös kocsin, fellép): Radaniká! Add tudtára az érdemes Vaszantaszenának, hogy a kocsi indulásra készen a kapu előtt áll.

RADANIKÁ: Úrnőm! Vardhamánaka megjött s azt üzeni neked, hogy a kocsi indulásra készen a kapu előtt áll.

VASZANTASZÉNÁ: Mondd meg neki, Radaniká, hogy várjon egy pillanatig, míg fölkészülök!

RADANIKÁ (elmenőben): Várj egy pillanatig, Vardhamánaka, míg az úrnő felkészül!

VARDHAMÁNAKA: Tyű, elfelejtettem a kocsi-párnát! Érte megyek. Mindjárt itt leszek vele. De ezek az ökrök ma nagyon nyugtalanok az orrukba húzott kötél miatt. Legjobb lesz hát, ha a kocsival megyek és jövök. (Elhajtat.)

VASZANTASZÉNÁ: Hozd a ruháimat, leány! Hadd készülök fel! (Megteszi.)

NEGYEDIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.
SZTHÁVARAKA.

SZTHÁVARAKA (ökrös kocsin, fellép): Szanszthánaka, a király sógora, azt parancsolta nekem, hogy jöjsek gyorsan utána a kocsival a Puspa-karandaka nevezetű régi kertbe. Oda megyek hát. Gyű, ökrök, gyű! (Szétnéz.) Parasztkocsik állanak az útban. Mit csináljak most? (Nagy hangon.) Hej, hó, álljatok félre! (Hallgatózva.) Mit kérdeztek? Hogy kié ez a kocsi? Ez Szanszthánaka, a király sógora, kocsija! Álljatok hát félre gyorsan! (Félre pillant.) Amott egy idegen fiatal ember úgy néz rám, mint egy hirtelen megugrott játékos a bankadóra. Most eltűnt, mintha elrejtőzött volna. Ki lehet ez az ember? Ámbár mi közöm hozzá? Menjünk gyorsan tovább! Héj, parasztok, félre az útból! Mit mondtok? Hogy várjak egy kicsit és segítsek annak az embernek ott a kocsit megfordítani? Ejha! Én, Szanszthánakának, a király sógorának, kocsisa, én segítsek kocsit megfordítani?! Igaz, hogy maga van a jámbor! Megteszem hát. Addig az érdemes Csárudatta kertje elé állok kocsimmal. (Igy tesz.) Megyek már. (El.)

ÖTÖDIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.
VASZANTASZÉNÁ, CSELÉD.

CSELÉD: Kerék-zörgés hallik, úrnőm! A kocsi tehát előállt.

VASZANTASZÉNÁ: Menjünk, leány! Sarkal a szívem. Mutasd az utat!

CSELÉD: Erre, úrnőm, erre!

VASZANTASZÉNÁ (körüljár): Menj haza, leány, pihend ki magadat!

CSELÉD: Ahogy parancsolod, úrnőm! (El.)

VASZANTASZÉNÁ (beszáll a kocsiba, t. i. Szthávaraka kocsijába; jelzi, hogy jobb szeme ugrál.) Mért ugrál a jobb szemem? Nőknél ez rosszat jelent. Nem törődöm vele! Csárudatta látása majd ártalmatlanná teszi.

HATODIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.
SZTHÁVARAKA, ÁRJAKA.

SZTHÁVARAKA (fellép): Félretoltam a kocsit az útból. Most már mehetek. (Felül a kocsira és elindul; magában.) De hogy meg van terhelve ez a kocsi! Mintha már ülne benne valaki! De menjünk már! Gyű, ökrök, gyű!

HANG (a szín mögött): Hej, hó, örök! Mindenki legyen résen a maga helyén! Árjaka, a fiatal pásztor, eltűnt! Széttörte a bilincseit, áttörte a börtön falát, leütötte a porkolábot s most szökésben van. Fogjátok el!

ÁRJAKA (szétrántja a függönyt s fél lábán megbilincselve és bebugyolálva rémülten fellép. Körüljár.)

SZTHÁVARAKA (magában): Micsoda felfordulás van ma itt! Menjünk gyorsan! (El.)

HETEDIK JELENET: CSÁRUDATTA HÁZA ELŐTT.
ÁRJAKA, VARDHAMÁNAKA, RADANIKÁ.

ÁRJAKA (fellép): A szerencsétlenség és nyomorúság tengerében úszom. Fél lábamon bilincset vonszolva fogságból kitört elefántként bolyongok. Pálaka király, egy jós jóvendőlésétől megrémülve, elhurcoltatott falumból s földalatti börtönbe vettetett. Innen az imént szabadultam ki kedves barátom, Sarvilaka, segítségével. De hová menjek most, én szerencsétlen? (Körülnéz.) Itt egy omladozó ház. Gazdája, hozzám hasonlóan, szomorú sorsra juthatott. A ház kapuja nyitva van. Hátha bemennék?!

VARDHAMÁNAKA (hangja a szín mögött): Gyű, ökrök gyű!

ÁRJAKA (hallgatózva): Kocsi közeledik erről az oldalról. Hátha nekem szánta a sors?!

VARDHAMÁNAKA (a kocsin jő): Héj, Radaniká! Itt vagyok a kocsival. Értesítsd az érdemes Vaszantaszéná úrnőt, hogy a kocsi előállott! Üljön be s menjünk a Puspa-karandaka kertbe!

ÁRJAKA (hallgatózva): Női kocsi! Kimegy a városból! Beülök! (Csendesen közeledik a kocsihoz. A bilincs meg-megcsörren a lábán.)

VARDHAMÁNAKA (fülelve): Láb-perecek csörrenése! Itt az úrnő! Úrnőm! Ezek az ökrök sehogy sem tűrik ma az orrukba húzott kötelet. Szállj föl hát magad hátulról, úrnőm!

ÁRJAKA (beül a kocsiba).

VARDHAMÁNAKA: Megszűnt a lábperecek csengése. A kocsi meg van terhelve. Bizonyosan beült már az úrnő. Induljunk hát! Gyű, ökrök, gyű!

NYOLCADIK JELENET: A FŐÚTON.

VÍRAKA, CSANDANAKA.

VÍRAKA (katonák kíséretében fellép): Hej, hó, emberek! Mit álltok olyan nyugodtan? Árjaka, az ifjú pásztor, széttörte bilincseit s kiszabadult fogságából! Előre a főútra! A keleti, nyugati, déli és északi kapuhoz! Én magam felmegyek ebbe az őrtoronyba s szét-nézek onnan. Ott jő Csandanaka! Héj, Csandanaka, erre, erre!

CSANDANAKA (sebbel-lobbal fellép): Hej, hó, emberek! Jöj-jetek gyorsan, fiaim, hogy a király hatalma másra ne szálljon! Vizsgáljatok meg mindenkit, aki csak némileg is gyanús! Mit gondolsz, Víraka? Mondd meg őszintén! Ki fogja elfogni az ifjú pásztert, míg Csandanaka él?

VÍRAKA: Dejszen rég megszöktette azt már valaki, Csandanaka barátom! A fejedre esküszöm, hogy az ifjú pásztor már napkelte előtt elillant.

KILENCEDIK JELENET: A FŐÚTON.

Az ELŐBBIEK, VARDHAMÁNAKA, ÁRJAKA.

VARDHAMÁNAKA (jön a kocsival, amelyben Árjaka ül): Gyű, ökrök, gyű!

CSANDANAKA: Héj, Víraka! Egy lefüggönyözött kocsi közelg a főúton! Tudd ki, kié ez a kocsi, honnan jő és hová megy!

VÍRAKA (alánéz): Állj meg, kocsis! Kié ez a kocsi! Ki ül benne! Hová megy!

VARDHAMÁNAKA: Ez a kocsi az érdemes Csárudattáé. Az érdemes Vaszantaszéná úrnő ül benne és a Puspa-karandaka kertbe megy Csárudattával mulatni.

CSANDANAKA: Hadd menjen tovább!

VÍRAKA: Vizsgálat nélkül?

CSANDANAKA: Igen!

VÍRAKA: Vajjon miért?

CSANDANAKA: Az érdemes Csárudatta miatt és az érdemes Vaszantaszéná miatt.

VÍRAKA: Ki ez az érdemes Csárudatta? Ki ez az érdemes Vaszantaszéná?

CSANDANAKA: Micsoda! Nem ismered az érdemes Csárudattát, nem ismered Vaszantaszénát? Akkor a fényességével egyesült holdat sem ismered az égen! Ők ketten városunknak minden hódolatra méltó ékességei.

VÍRAKA: Héj, Csandanaka! Jól ismerem én mind a kettőjüket. De a király szolgálatában senkit sem ismerek, még az apámat sem.

ÁRJAKA (a kocsiban, magában): Az egyik bizonyosan már születésem előtti létemben ellenségem volt, a másik barátom. Egy dologgal foglalkoznak s mégis annyira különböznek, mint a mennyegzői és a halotti máglya tüze.

CSANDANAKA: Mint a királynak bizalmas hadnagya ismered kötelességedet. Vizsgáld meg hát a kocsit! Én majd az ökröket tartom.

VÍRAKA: Te is bizalmas hadnagya vagy a királynak. Vizsgáld meg te a kocsit!

CSANDANAKA (Vardhamánakához): Ereszd le a kocsirudat!
VARDHAMÁNAKA (megteszi).

ÁRJAKA (a kocsiban, magában): Most meglátnak az örök! Fegyvertelen vagyok, én szerencsétlen! De nem adom meg magamat: karom lesz a fegyverem. Jobb harcban meghalni, mint fogságban élni. De várjunk még! Még nincs itt a küzdelem ideje!

CSANDANAKA (a kocsira hág és benéz).

ÁRJAKA: Ótalom-kereső vagyok!

CSANDANAKA: Ótalom az ótalom-keresőnek!

ÁRJAKA: Aki ótalom-keresőt cserben hagy, elhagyja azt a dicőség és a szerencse, elhagyják barátai és rokonai s megveti mindenki. Árjaka vagyok!

CSANDANAKA: Hogyan? Árjaka itt? Az üldözött madár a madarász hálójába menekült! (Tűnődve.) Ez az ifjú pásztor nem gonosztevő s hozzá az érdemes Csárudatta kocsijában ül. Igen ám, de a király parancsa?! Mit csináljak? Eh, történjék, aminek történnie kell! (Szorongva leszáll a kocsiról; Virakához.) Láttam az érdemes urat — akarom mondani: úrnőt. Vaszantaszéná ezt mondta nekem: „Nem illik, hogy feltartóztattok, mikor az érdemes Csárudattához megyek!”

VÍRAKA: Gyanús nekem ez a dolog, Csandanaka!

CSANDANAKA: Már mért volna gyanús?

VÍRAKA: Egészen belezavarodtál. Először azt mondtad: „látam az urat“, aztán kijavítottad: „az úrnőt.“

CSANDANAKA: Mire való ez a bizalmatlankodás? Mi délvidéki emberek nem beszélünk tisztán, azonkívül sok barbár tájszólást is ismerünk. Ezért összekeverjük a szavakat. Így például *árja* [-„úr“] helyett azt mondjuk: *árjá* [-„úrnő“] és megfordítva.

VÍRAKA: Nem nézhetnék én is utána? Én is a király megbízottja vagyok.

CSANDANAKA: Hát én nem vagyok a király megbízottja? (Magában.) Hogy mászom ki a csávából? (Gondolkozva.) Nincs más hátra, verekedést kell rögtönözni! (Fönnhangon.) Héj, Víraka! Én, Csandanaka, már utánanézttem a dolognak. S te még egyszer utána akarsz nézni?! Hát ki vagy te voltaképpen?

VÍRAKA (haragra lobbanva): Hát te ki vagy, ebadta?

CSANDANAKA: Én egy köztisztelőben és becsülésben álló személyiség vagyok. De te azt sem tudod, miféle családból származol.

VÍRAKA (dühösen): Ejha! Hát milyen családból származom?

CSANDANAKA: Ki beszél erről szívesen?

VÍRAKA: De csak beszélj!

CSANDANAKA: Inkább nem beszélek. Hadd maradjon a begyemben!

VÍRAKA: De most már aztán beszélj!

CSANDANAKA (taglejtést tesz.)

VÍRAKA: Ohó, mit akarsz ezzel mondani?

CSANDANAKA: Ollót és borotvát kezeltél.

VÍRAKA: Én, Víraka, borbély?! Héj, Csandanaka, te köztisztelőben álló személyiség! Te sem ismered a származásodat.

CSANDANAKA: Hát mi Csandanaka származása? Tiszta az, mint a hold!

VÍRAKA: Ki beszél róla szívesen!

CSANDANAKA: De csak beszélj!

VÍRAKA (taglejtést tesz).

CSANDANAKA: Ohó, mit akarsz ezzel mondani?

VÍRAKA: Halld hát, milyen tiszta a származásod: anyád kézi dob, apád öreg dob, öcséd tamburin!

CSANDANAKA: Én, Csandanaka, bőriparos?! Ezt nem viszed el szárazon! De vizsgáld meg előbb a kocsit!

VÍRAKA: Fordulj a kocsival, kocsis! Hadd vizsgálom meg!

VARDHAMÁNAKA (megfordul a kocsival).

VÍRAKA (a kocsira készül hágni).

CSANDANAKA (hirtelen a hajába kapaszkodik, lerántja, ütlegeli és rugdossa).

VÍRAKA (dühösen talpra áll): Én gyanútlanul teljesítem a király parancsát, te meg orozva rámtámadsz?! Ne legyek Víraka, ha ezért fel nem négyeltetek a törvényszéken!

CSANDANAKA: Csak eredj a törvényszékre! Akár a pokolba! Törődöm is én teveled, te kutyafülfű!

VÍRAKA! Megkeserülöd még ezt! (El.)

TIZEDIK JELENET: A FŐÚTON.

CSANDANAKA, ÁRJAKA, VARDHAMÁNAKA.

CSANDANAKA (Víraka után néz): Hajts, kocsis! Ha valaki kérdezne, mondd: „Csandanaka és Víraka már megvizsgálták a kocsit.“ (A kocsiban ülő Árjakához.) Neked pedig ismertetőjelet adok, érdemes Vaszantaszéná! (Kardot nyújt át neki.)

ÁRJAKA (a kardot átvéve, magában): Hah, fegyver! A jobb karom rángatózik. Jó jel!

CSANDANAKA (Árjakához): Ha kiérdemeltem ma bizalmadat, úrnőm, emlékezzél meg valamikor Csandanakáról. Nem az önzés szól belőlem, hanem a szívbeli ragaszkodás.

ÁRJAKA: Csandanaka a hold tökéletességeivel ékeskedik. Barátommá lett ő ma a végzet akaratából. Nem fogok elfeledkezni annak idején róla.

CSANDANAKA: Óvjanak meg téged a nagy istenek! Az ég veled! Hajts, kocsis!

VARDHAMÁNAKA (utánanézés): Elment! Víraka, a király legkedvesebb embere, ellenségem lett! Legjobb lesz hát, ha én is odébb állok fiaimmal és testvéreimmal együtt. (El.)

HETEDIK FELVONÁS: *ÁRJAKA MENEKÜLÉSE.*

ELSŐ JELENET: A PUSPA-KARANDAKA KERTBEN.
CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA.

MAJTRÉJA: Nézd, uram, nézd! Milyen szép ez e kert!

CSÁRUDATTA: Úgy van, barátom! Olyanok a fák, mint a kereskedők; a virágok, mint az árúk; a körülöttük rajzó méhek, mint a vámszedők. Csupa természet, mégis művészi!

MAJTRÉJA: Foglalj helyet, uram, ezen a sziklalapon!

CSÁRUDATTA (leül): Sokáig elmarad Vardhamánaka, barátom!

MAJTRÉJA: Pedig megmondtam neki, hogy siessen.

CSÁRUDATTA: Mért késik vajjon? Csak nem érte valami baj?

MÁSODIK JELENET: A KERT ELŐTT, MAJD A KERTBEN.
Az ELŐBBIEK, VARDHAMÁNAKA, ÁRJAKA.

VARDHAMÁNAKA (közelg a kocsival s benne Árjakával):
Gyű, ökrök, gyű!

ÁRJAKA (magában): Még nem vagyok túl minden veszélyen: még mindig észrevehetnek a király emberei, még mindig békóban van a féllábam. De egyelőre legalább biztonságban vagyok egy derék ember kocsijában — mint kakuk a varjófészekben. Még jó messze vagyok a várostól. Kiszálljak-e most s a fák sűrűségébe vessem-e magamat? De mit használ nekem a fák sűrűsége? Az érdeemes Csárudatta abban a hírben áll, hogy kegyes a hozzá folyamo-

62

dók iránt. Tovább megyek hát kocsiján és színe elé lépek. Egészen e nagylelkű férfiú kezeibe teszem le sorsomat.

VARDHAMÁNAKA: Itt a kert! Menjünk hát be! (Odalép.)
Érdemes Majtréja!

MAJTRÉJA (Csárudattához): Jó hírt hozok neked! Vardhamánaka hangját hallom. Megjött Vaszantaszéná!

CSÁRUDATTA: Ez igazán jó hír!

MAJTRÉJA (Vardhamánakához): Hol maradtál oly sokáig, szajha fattya?

VARDHAMÁNAKA: Ne haragudjál, érdemes Majtréja! Elfeledkeztem a kocsi-párnáról s visszamentem érte. Ezért késtem.

CSÁRUDATTA: Fordulj meg a kocsival, Vardhamánaka! Segítsd le az úrnőt, Majtréja!

MAJTRÉJA: Hát nem tud ő maga leszállani?! Csak nincs békóba verve a lába? (Feláll, kinyitja a kocsi ajtaját; elhül.) Ni, ez nem Vaszantaszéná úrnő, hanem Vaszantaszéna úr!

CSÁRUDATTA: Ne écelődjél, barátom! A szerelem nem tud várni. Akkor hát magam segítem le. (Feláll.)

ÁRJAKA (meglátja, magában): A kocsi gazdája! Nemcsak hírével kelt bizalmat, hanem a megjelenésével is. Megmenekültem, hála az égnek!

CSÁRUDATTA (a kocsira hág és meglátja Árjakát): Ki vagy, uram?

ÁRJAKA: Ótalom-kereső vagyok. Árjaka pásztor.

CSÁRUDATTA: Akit Pálaka király elhurcoltatott és börtönbe vettetett?

ÁRJAKA: Ugyanaz vagyok.

CSÁRUDATTA: Ótalom az ótalom-keresőnek! Jó végzeted hozott össze velem.

ÁRJAKA (örömeinek át kifejezést).

CSÁRUDATTA: Vedd le a bilincset a lábáról, Vardhamánaka!

VARDHAMÁNAKA: Amint parancsolod, uram! (Megteszi.)
Levettem a bilincset, uram!

ÁRJAKA: Más, erősebb bilincsbe vert a hála engem.

MAJTRÉJA (Csárudattához): A levett bilincset mindjárt a magad lábára veheted! Jó lesz, ha kereket oldunk!

CSÁRUDATTA: Hallgass! Ne rontsd a levegőt!

ÁRJAKA: Bocsásd meg, Csárudatta barátom, hogy irántad való bizalmamban kocsidba beültem!

CSÁRUDATTA: Nagyon megtiszteltél bizalmaddal, uram!

ÁRJAKA: Most bocsáss el, uram! Hadd megyek tovább!

CSÁRUDATTA: Menj hát, uram!

ÁRJAKA: Kiszállok tehát kocsidból.

CSÁRUDATTA: Kiszállani? Nem, barátom! Csak nemrég szabadultál meg bilincsedtől s így még nem igen tudsz járni. Azonkívül sok ember jár-kei ezen a vidéken. Egy kocsi mégis csak sokkal bátorságosabb. Menj hát kocsin tovább, uram!

ÁRJAKA: Ahogy mondd, uram!

CSÁRUDATTA: Éj szerencsésen rokonaidhoz, uram!

ÁRJAKA: Rokonomra találtam ma benned, uram!

CSÁRUDATTA: Ne feledkezzél meg rólam, uram!

ÁRJAKA: Hogyan feledkezhethném meg önmagamról?

CSÁRUDATTA: Védelmezzenek téged a halhatatlanok!

ÁRJAKA: Megvédeltél engem már te, uram!

CSÁRUDATTA: Saját végzeted védelmezett meg.

ÁRJAKA: De te voltál kezében az eszköz.

CSÁRUDATTA: Siess, uram! Pálaka eget-földet meg fog mozgatni, hogy kézrekerítsen.

ÁRJAKA: A viszontlátásra hát, uram! (El a kocsiban.)

HARMADIK JELENET: A KERTBEN.

CSÁRUDATTA, MAJTRÉJA.

CSÁRUDATTA: Vesd a bilincset a régi kútba, Majtréja! Sok mindent meglátnak a föld urai szolgáik szemeivel. De most már szeretném látni Vaszantaszénát, Majtréja barátom! Már is ugrál a balszemem, hogy nem láthatom. Szívem minden ok nélkül nyugtalanul dobog. Menjünk! (Körüljár.) Egy kolduló szerzetes jó felénk! Ez nem jót jelent. Erre jó! Menjünk hát arra! (El Majtréjával.)

NYOLCADIK FELVONÁS: VASZANTASZÉNÁ MEGSEBESÜLÉSE.

ELSŐ JELENET: A PUSPA-KARANDAKA KERTBEN.
EGY BUDDHISTA KOLDULÓ SZERZETES.

SZERZETES (fellép, köpennyel a kezében): Koldúsgúnyámat vörösbarnára festettem. Most még kimosom ezt a köpenyt a király sógorának kertjében lévő lótuszos tóban. (Körüljár és úgy tesz.) Most aztán álljunk tovább, hogy Szanszthánaka elé ne kerüljünk! Mert azóta, hogy egy kolduló szerzetes megbántotta, minden szerzetesre fenekedik: bántalmazza és megkergeti.

HANG (a szín mögött): Megállj, hitvány barát!

SZERZETES (a szín mögé pillant; rémülten): Jaj nekem! Ott jó Szanszthánaka, a király sógora! Kihez folyamodjam, én védetlen? De nem! Van menedékem: Buddha! Őhózzá folyamodom!

MÁSODIK JELENET.
SZANSZTHÁNAKA, a VITA, a SZERZETES.

SZANSZTHÁNAKA (fellép a vita kíséretében, karddal a kezében): Megállj, hitvány barát, megállj! Összetöröm a koponyádat, mint a tökört!

VITA: Ugyan, fattyú! Nem járja egy szegény barátot bántalmazni, aki alázattal viseli vörösbarna ruháját! Mi bajod van vele? Nézd inkább ezt a szép kertet, uram!

SZERZETES (Szanszthánakához): Üdv neked! Légy kegyes hozzám, testvérem!

SZANSZTHÁNAKA: Hallod, mester? Még packáz is velem!

VITA: Hogy-hogy?

SZANSZTHÁNAKA: Testvérének mond engem, mintha olyan csavargó volnék, mint ő!

VITA: Úgy érti, hogy testvére vagy Buddhában. Ez dicséret, uram!

SZANSZTHÁNAKA: Dicsérij hát, barát, dicsérij!

SZERZETES: Mily jóra való, igazságszerető ember vagy!

SZANSZTHÁNAKA: Hallod, mit mond, mester? „Bitóra való, gazságszerető ember vagy.“

VITA: Félreérted, fattyú!

SZANSZTHÁNAKA: Aztán mért jöttél ide, barát?

SZERZETES: Ezt a köpenyt akartam itt kimosni.

SZANSZTHÁNAKA: Ó te nyavalyás barát! Elég arcátlan voltál ebbe az én kertembe, a kertek kertjébe, betenni lábadat. S most még e kertnek lótuszos tavában akarnád ütött-kopott, bűdös rongyaidat kimosni? Majd elveszem tőle a kedvedet! (Ütlegeli.)

SZERZETES (nyögve): Buddhához folyamodom!

VITA: Ereszd el a jámbort! (A szerzeteshez.) Eredj, eredj!

SZANSZTHÁNAKA: Maradj, maradj! Előbb megbeszélem a dolgot a szívemmel. Édes szívem, fölséges fiacskám! Elmenjen ez a barát vagy itt maradjon? (Magában.) Se ne menjen, se ne maradjon! (Fönnhangon.) Megbeszéltem a dolgot a szívemmel, mester!

VITA: Mit mondott a szíved?

SZANSZTHÁNAKA: Se ne menjen, se ne maradjon! Se ne lehellje a levegőt, se ki ne lehellje! Hanem nyomban essék le és haljon meg!

SZERZETES (elrémülve): Hódolat Buddhának! (A vitához.) Ótalmadhoz folyamodom!

VITA (Szanszthánakához): Hadd menjen!

SZANSZTHÁNAKA: Elmehet — egy feltétel alatt.

VITA: Micsoda feltétel alatt?

SZANSZTHÁNAKA: Úgy dobjon iszapot a tóba, hogy a víz iszapos ne legyen! Vagy vízből gyúrt galacsint dobjon az iszapba!

VITA: Micsoda örültség! Micsoda terhe a földnek egy ilyen megkötyagosodott tökfilkó! (A szerzeteshez, halkán.) Eredj, eredj!

SZERZETES (torzképet vág Szanszthánakára.)

SZANSZTHÁNAKA: Mit csinál ez itt, mester!

VITA: Dicsőít téged, uram!

SZANSZTHÁNAKA (a szerzeteshez): Dicsőíts, dicsőíts! Még egyszer dicsőíts!

SZERZETES (mint előbb; aztán el.)

HARMADIK JELENET. SZANSZTHÁNAKA, a VITA.

VITA: Nézd csak, fattyú, milyen szép ez a kert! Ezek a virágokkal és gyümölcsökkel ékeskedő fák, amelyekre liánok vannak ráfonódva, olyanok, mint a férfiak, akik kedveseikkel szerelmi boldogságot élveznek.

SZANSZTHÁNAKA: Jól mondd, mester! Én is Vaszantaszénára gondolok. Nem megy ki a fejemből, mint nem a szó a rajtakapott gazember torkából.

VITA (magában): Visszautasíttatása ellenére folyton reá gondol. Persze! Tisztességes férfiú szenvedélye csökken vagy megszűnik, ha a nő megvetőleg bánik vele; hitvány emberé még fokozódik. (Fönnhangon.) Telepedjél erre a kőlapra, fattyú!

SZANSZTHÁNAKA: Ülünk le! (Leül a vitával együtt.) Mester! Szthávaraka már rég itt lehetne. S még most sincs itt! Pedig már megéheztem s nem szeretnék a déli forróságban hazafelé kutyagolni. Mester! Hogy elverjem az időt, énekelni fogok valamit. (Énekel.) Hallottad énekemet, mester?

VITA: Hogyne? Szinte elillantam volt tőle.

SZANSZTHÁNAKA: Mit mondasz? Hogy színe-illata volt bőven? Meghiszem azt! Kedvenc italomban sok mindenféle van: bűz-aszat, kömény, terjék, gyömbér. Hogyne volna énekemnek színe-illata tőle? De a szolga még mindig nincs itt, mester!

VITA: Légy türelemmel, uram! Mindjárt itt lesz!

NEGYEDIK JELENET: A KERT ELÓTT ÉS A KERTBEN. Az ELŐBBIEK, VASZANTASZÉNÁ, SZTHÁVARAKA.

SZTHÁVARAKA (kocsin, fellép Vaszantaszénával.) Jaj, de félek. A nap már delet mutat. A király sógora bizonyosan haragudni fog. Gyű, ökrök, gyű!

VASZANTASZÉNÁ: Ó jaj, ez nem Vardhamánaka hangja!

Mi történt? Ugrál a jobb szemem. Nőknél ez rossz jel! Dobog a szívem! Szédülök! Mily elhagyatott ez a vidék!

SZANSZTHÁNAKA (a kerekek nyikorgása hallatára): Itt a kocsi, mester!

VITA (meglátja a kocsit): Csakugyan! Megjött Szthávaraka!

SZANSZTHÁNAKA: Megjöttélfacsakám, Szthávarakasolgám?

SZTHÁVARAKA: Meg én, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: Hát az ökrök, meg a kocsi, meg a kocsis?

SZTHÁVARAKA (nevetve): Minden itt van, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: Hajts be hát a kocsival a kertbe!

SZTHÁVARAKA: Igen ám, de merre?

SZANSZTHÁNAKA: Erre, ahol a falkerítés leomlott.

SZTHÁVARAKA: Igen ám, de akkor oda lesznek az ökrök, oda lesz a kocsi, oda leszek magam is!

SZANSZTHÁNAKA: Ohó, én a király sógora vagyok! Ha oda lesznek az ökrök, másokat veszek; ha oda lesz a kocsi, mást csínáltatok; ha oda lesz a kocsis, mást fogadok.

SZTHÁVARAKA: Te persze mindent megszerezhetsz. De én nem szerezhetem meg magamat.

SZANSZTHÁNAKA: Vesszen minden, ne bánd! Hajtass át a kocsival az omladékon!

SZTHÁVARAKA: Vesszen hát a kocsi kocsisával együtt! Lesz helyette más! A nagyságos úr elé kell mennem. (Áthajttat az omladékon.) Hogyan? Semmi sem tört össze? A kocsi előállott, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: No úgy-e nem szakadtak el az ökrök s nem dögöltek meg a kötelek?! Ugy-e nem haltál bele te sem?! (A vitához.) Jöjj, mester, szálljunk be a kocsiba! Mester! Te vagy az én lelki vezetőm, akire csak tisztelettel, hódolattal és szeretettel pillanthatok föl. Ül be hát én előttem a kocsiba!

VITA: Jó. (Fel akar szállani.)

SZANSZTHÁNAKA: Hohó, mester! Talán bizony te vagy a király sógora, hogy én előttem akarsz felülni. A kocsi az enyém! Én ülök be először.

VITA: De hiszen magad mondtad, uram, hogy te előttem üljek be!

SZANSZTHÁNAKA: Magam mondtam, de a jó modor azt kívánja, hogy te meg azt mondd! „Ülj csak be te, nagyságos uram!”

VITA: Ülj be hát, uram!

SZANSZTHÁNAKA: Beülök hát. Fordulj meg a kocsival fiacskám, Szthávaraka szolgám!

SZTHÁVARAKA (megfordul a kocsival): Ülj be, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA (felszáll, benéz a kocsiba, erre megrémül, gyorsan leszáll és a Vita nyakába borul): Véged van, mester! Egy ráksaszi, egy női démon, ül a kocsiban! Megeesz bennünket!

VITA: Eredj, ostoba! Már hogy került volna egy ráksaszi ebbe a kocsiba?! Elkáprázott a szemed a déli nap fényétől.

SZANSZTHÁNAKA: Akkor egy nő ül a kocsiban! Nézz csak be, szolgám!

SZTHÁVARAKA: Micsoda? Egy nő? Akkor álljunk odébb gyorsan — lehajtott fejjel, mint bikák, akiknek szemébe ver az eső! Én tudom, mi a tisztesség, és úri nők előtt lesütöm a szememet.

VASZANTASZÉNÁ (megdöbbenve, magában): Hogyan?! A király sógora, szemem szomorúsága?! Mit csináljak, én szerencsétlen?!

SZANSZTHÁNAKA: Ez a gyáva szolga nem mer a kocsiba benézni. Nézz be te, mester!

VITA: Jó! (Felszáll, benéz, meglátja Vaszantaszénát; leverten, magában): Hogyan?! A gazella tigris után jár? A hattyú elhagyja párját és a varjúhoz közeledik? Szégyen, gyalázat! (Halkan.) Ez nem illik, ez nem járja, Vaszantaszéná! Először megvetően visszautasítani valakit, aztán, büszkeséget félretéve, pénzért bajadér módjára megtisztelni?!

VASZANTASZÉNÁ (fejét rázva): Nem, nem! Felcseréltem a kocsit s úgy kerültem ide. Ótalom-kereső vagyok!

VITA: Akkor hát ne félj! Majd bolonddá teszem én ezt a fattyút! (Szanszthánakához megy.) Csakugyan ráksaszi van a kocsiban, fattyú!

SZANSZTHÁNAKA: Akkor hát miért nem evett meg, mester?

VITA: Nem kérdeztem tőle. Legjobb lesz hát gyalog sétálni haza a városba.

SZANSZTHÁNAKA: Jó! De mégsem! Én gyalogoljak istenek és papok szeme láttára? Nem, nem! Kocsin fogok menni! Ha gyalogolni látnának, ezt mondanák! „Ni, a király sógora, a nagyságos úr, gyalog jár!”

VITA (magában): Bajos dolog a mérget orvossággá változtatni. De meg kell próbálni! (Fönnhangon.) Vaszantaszéná ül a kocsiban, fattyú! Találkozni akar veled.

VASZANTASZÉNÁ (a kocsiban): Én — vele?! Isten ments'!

SZANSZTHÁNAKA (örömmel): Én velem, a legderekabb férfival, a megtestesült Visnu istenkével?

VITA: Igen, igen!

SZANSZTHÁNAKA: Disznószerencse! Multkoriban még haragudott rám, most meg lábaimhoz omolva keresi kegyeimet.

VITA: Jól beszélsz!

SZANSZTHÁNAKA: Hát majd én omlok az ő lábaihoz. (Vaszantaszénához közelít.) Hallgass meg engem, anyácskám, testvérem! Összetett kezekkel borulok lábaid elé, ó nagyszemű, tisztafogú, tízkörmű szépség! Ha multkor szerelmem hevében megbántottalak, bocsásd meg nekem, szép testű nő! (Lábaihoz borul.)

VASZANTASZÉNÁ (felháborodva): Takarodjál, arcátlan! (Lábával eltaszítja a fejét.)

SZANSZTHÁNAKA (dühösen): Megrúgta ezt a fejet, amelyet anyácskám és dajkácskám csókjaival borított s amely istenek előtt sem hajolt meg! Felrúgta, mint a rothadt tököt! Hol szedted fel ezt a személyt, Szthávaraka szolgám?

SZTHÁVARAKA: Nagyságos uram! Az országúton parasztszekerek voltak összetorlódva. Ezért Csárudatta háza előtt megállottam a kocsival, leszálltam és a szekerek félretologatásával bajlódtam. Ezalatt ez az úrnő nyilván fölcserélte a kocsiját s az enyémbe ült bele.

SZANSZTHÁNAKA: Úgy?! Hát csak azért van itt, mert a kocsit fölcserélte? Bizonyosan azért jött, hogy Csárudattával találkozzék. (Dühösen.) Akkor hát le a kocsimról, rabnő fattya, rögtön le! Az én kocsimon jársz s annak a koldus szatócsnak adsz találkát?!

VASZANTASZÉNÁ: Eltaláltad: csakugyan az érdemes Csárudattának adtam találkát. Szemrehányásod hizelgés nekem. (Magában.) Lesz, ami lesz!

SZANSZTHÁNAKA (vad haraggal): Ezek a tízkörmű, lótusz-tányér nagyságú kezek alig várják, hogy ezernyi gyönyörűséggel fürteidbe kapaszkodjanak s a földön vonszoljanak, te bájos alak!

VITA: Érdemes úri nőket nem szokás a hajuknál fogva hur-

colni. Tágulj a kocsi mellől! Majd én segítem le Vaszantaszénát.
Szállj le úrnöm!

VASZANTASZÉNÁ (leszáll és félreáll).

SZANSZTHÁNAKA (magában): Haragom tüze már akkor is magasan lobogott, mikor ajánlatomat visszautasította. Ettől a rúgástól még hevesebben lobog. Most már a vérére áhítozom! (Fönnhangon.) Mester! Akarsz-e egy rojtos-bojtos, százzsinóros köpenyt? Vagy valami jó falatot, amitől összefut a nyál az ember szájában? (Csettint.)

VITA: Nos?

SZANSZTHÁNAKA: Akkor hát tégy nekem egy kis szíveséget!

VITA: Akármit készséggel! Rosszat persze nem!

SZANSZTHÁNAKA: Nyoma-szaga sincs itt a rossznak, mester!

VITA: Szólj hát! Mit akarsz?

SZANSZTHÁNAKA: Öld meg ezt a Vaszantaszénát!

VITA (befogja a füleit): Egy gyöngé nőt, ártatlan leányt, bajadért, városunk díszét?! Ha megölném, hol az a sajka, amelyen az üdvösség révébe juthatnék?

SZANSZTHÁNAKA: Sajakát adok én neked! Csak nem félsz? A kertnek ez a része egészen elhagyatott. Ki látja, ha megölnöd!

VITA: Látja valamennyi égtáj és erdei istenség, a lángsugarú nap, az ég és a föld, az igazság istene és saját szívem.

SZANSZTHÁNAKA: Takard be hát köpenyeddel, hogy ne lássa senki, és úgy öld meg!

VITA: Örült gazember!

SZANSZTHÁNAKA (magában): Félti a bőrét a vén róka! Akkor hát Szthávaraka szolgálmat környékezem meg. (Fönnhangon.) Fiacskám, Szthávaraka szolgálám! Aranykarkötőt adok neked.

SZTHÁVARAKA: Én meg hordani fogom.

SZANSZTHÁNAKA: Aranyszéket csináltatok neked.

SZTHÁVARAKA: Én meg ráülök.

SZANSZTHÁNAKA: Ételmaradékokat adok neked.

SZTHÁVARAKA: Én meg megeszem.

SZANSZTHÁNAKA: De csak úgy, ha megteszed, amit parancsolok.

SZTHÁVARAKA: Mindent megteszek neked, nagyságos uram! Rosszat persze nem!

SZANSZTHÁNAKA: Nyoma-szaga sincs itt a rossznak, szolgám!

SZTHÁVARAKA: Szólj hát, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: Öld meg ezt a Vaszantaszénát!

SZTHÁVARAKA: Kegyelem, nagyságos uram! Én, nemtelen ember, ezt a nemes úrnőt . . .

SZANSZTHÁNAKA: Héj, szolgám, hát nem vagyok én a te urad?

SZTHÁVARAKA: Ura vagy a testemnek, nagyságos uram, de nem a becsületemnek. Kegyelem, kegyelem, nagyságos uram! Rettenetesen félek!

SZANSZTHÁNAKA: Mitől félsz, mikor az én szolgám vagy?

SZTHÁVARAKA: A másvilágtól, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: Mi az a másvilág, szolgám?

SZTHÁVARAKA: A jó tettek jutalma, a gonosz tettek büntetése.

SZANSZTHÁNAKA: Mi a jó tettek jutalma?

SZTHÁVARAKA: Aranyban dúskálni, mint te, nagyságos uram.

SZANSZTHÁNAKA: S mi a gonosz tettek büntetése?

SZTHÁVARAKA: Mások kenyerét enni, mint én. Ezért nem fogok rosszat cselekedni!

SZANSZTHÁNAKA: Hát nem akarsz megölni?! (Ütlegeli.)

SZTHÁVARAKA: Üthetsz-verhetsz, nagyságos uram. Meg is ölhetsz. Még sem fogok rosszat cselekedni.

VITA: Helyesen, Szthávaraka, helyesen! Hagyd abba, fattyú, hagyd abba!

SZANSZTHÁNAKA (magában): Az a vén róka a bőrét félti, ez a szajha fattya meg a másvilágtól fél. De mitől félnék én, a király sógora, a férfiak legkiválóbbika? (Fönnhangon.) Hordd el az írhádat innen, szolgám, szajha fattya!

SZTHÁVARAKA: Ahogy parancsolod, nagyságos uram! (Vaszantaszénához.) Ennyit tehettem érted, úrnőm! (El.)

SZANSZTHÁNAKA: Most véged van, Vaszantaszéná! (Rá akarja magát vetni.)

VITA: Micsoda?! Szemem láttára akarsz meggyilkolni?! (Torokon ragadja és fojtogatja.)

SZANSZTHÁNAKA (lerogyik): A mester fojtogatja nagysá-

gos urát! (Elalél, majd magához térve, magában.) Hússal és olvasztott vajjal hízlaltam s most hálából ellenséggemmé lesz! De tudom, mit csináljak. Eltávolítom őt s aztán megölöm Vaszantaszénát. (Fönnhangon.) Mester! Amit az imént mondtam és tettem, mind tréfa volt csupán — arra való, hogy ráijesszek. Hogyan is követ-hetnék én el ily gázságot — én, aki oly előkelő családból származom?!

VITA: Soh'se emlegesd a származásodat! Jó földben legjobban terem meg a dudva.

SZANSZTHÁNAKA: Mester! Ez a nő csak előtted huzakodik s nem tesz kedvemre. Menj hát Szthávaraka szolgám után! Fogd fölön és hozd vissza!

VITA (magában): Az bizony meglehet, hogy Vaszantaszéná csak előttem szégyenkezik. A szerelem a bizalmas egyedüllétet szereti. Tünjünk el hát! (Fönnhangon.) Jó, megyek!

VASZANTASZÉNÁ (visszatartja ruhájánál): Nem mondtam, hogy ótalom-kereső vagyok?

VITA: Ne félj, Vaszantaszéná! Fattyú, felelőssé teszek Vaszantaszénáért! (Elmenőben, magában.) De hátha távozásom után mégis megöli ez a vérszopó?! Elrejtőzöm s meglátom, mit csinál. (Félreáll.)

SZANSZTHÁNAKA (magában): Most megölhetem! De hátha csak elbújt valahol a vén ravaszdi? Csapjuk be! (Virágot szed s ékíti magát.) Jöjj, leánykám, Vaszantaszéná!

VITA (magában): Megint szerelmes, hála az égnek! Akkor nyugodt vagyok. Megyek. (El.)

ÖTÖDIK JELENET.

SZANSZTHÁNAKA, VASZANTASZÉNÁ.

SZANSZTHÁNAKA: Aranyat adok, jó szót adok. Meghajtom előtted szalagos fejemet. Mért nem akarsz engem, fehérfogú? Mért vagyok fadarab a szemedben?

VASZANTASZÉNÁ (elfordítja fejét): Még kérdezheted? Alávalóságodban gazdagsággal csábítgatsz engem? Hiába! Ha mangófát szerethetek, nem fogok szeretni vadalmát!

SZANSZTHÁNAKA: Mangó-fává teszed azt a koldus szatócsot, rabnő fattya, engem meg vadalmának mondasz? Engem lebecsülsz, azt a nyavalyást meg felmagasztalod?

VASZANTASZÉNÁ: Hogyne magasztalnám fel, mikor a szívemben lakik?!

SZANSZTHÁNAKA: Majd elbánok én mindjárt szíved lakójával, meg teveled magaddal is! Várj csak, várj, te rimája annak a hitvány szatócsnak!

VASZANTASZÉNÁ: Mondd csak újra, mondd csak ezeket a hízlgő szavakat!

SZANSZTHÁNAKA: Lássuk, hogy ment meg most téged az a koldús fattyú!

VASZANTASZÉNÁ: Meg is mentene, ha látna!

SZANSZTHÁNAKA: Micsoda?! Nincs az a hős, nincs az az isten, aki megmenthetne téged! (Rárohan és bántalmazza.)

VASZANTASZÉNÁ: Hol vagy, anyám? Hol vagy, érdemes Csárudatta? Segítségért kiáltsak? Nem! Ez méltatlan volna hozzám! Üdv az érdemes Csárudattának!

SZANSZTHÁNAKA: Még most is emlegeted azt a hitvány szatócsot, rabnő fattya?! (Torkát szorongatja.) Emlegeds hát, rabnő, emlegeds!

VASZANTASZÉNÁ (fuldokolva): Üdv az érdemes Csárudattának!

SZANSZTHÁNAKA: Halj meg hát, rabnő, halj meg! (Fojtogatja.)

VASZANTASZÉNÁ (eszméletlenül összeroskad.)

SZANSZTHÁNAKA (újjongva): Lám, ez a hitvány személy, annak a jött-mentnek a rimája, találkára jött s a halál karjaiba omlott. Kioltottam életét kezem erejével. Szép halált halt! Szépen végeztem vele! Ugyan sajnálhatja apám, hogy nem látta fiának páratlan hőstettét! — De most mindjárt itt lesz a vén róka. Azért félreállok. (Így tesz.)

HATODIK JELENET:

SZANSZTHÁNAKA, a VITA, SZTHÁVARAKA.

VITA (fellép a szolgálával): Itt vagyunk! De hol vannak ők? Csak nem történt itt távollétemben valami? Csak nem ölte meg a fattyú a bajadért? Akkor én is részes vagyok a gazember bűnében, mert magára hagytam Vaszantaszénával. Elszorul a szívem. Vajha mindent jóra fordítanának az istenek! (Meglátja Szanszthánakát, hozzálép.) Itt vagyok a szolgálával!

SZANSZTHÁNAKA: Üdvözöllek, mester! Üdvözöllek téged is, fiaskám, Szthávaraka!

VITA: Hol van Vaszantaszéná?

SZANSZTHÁNAKA: Elment — mindjárt azután, hogy te elmentél, mester!

VITA (gondolkozva): Arra nem mehetett, amerre én mentem.

SZANSZTHÁNAKA: Hát te merre mentél?

VITA: Kelet felé.

SZANSZTHÁNAKA: Ő nyugat felé ment.

VITA: Azaz, mit beszélek! Én dél felé mentem.

SZANSZTHÁNAKA: Ő meg észak felé.

VITA: Micsoda zagyva fecsegés! Szólj őszintén!

SZANSZTHÁNAKA: Halljad hát! Mind a két lábammal esküszöm a fejedre, hogy igaz, amit mondok: megölttem!

VITA (eliszonyodva): Megölted?!

SZANSZTHÁNAKA: Meg biz' én! Ha nem hiszed, nézd itt Szanszthánakának, a király sógorának, hőstettét! (Vaszantaszéná mozdulatlan testére mutat.)

VITA: Végem van! Ó, én boldogtalan! Én vagyok az oka! (Elájul.)

SZANSZTHÁNAKA (vihogva): Hihihí! A mester megboldogult!

SZTHÁVARAKA (a vitához): Térj magadhoz, mester! Én vagyok az oka! Én hoztam ide!

VITA (magához tér, kitörő fájdalommal): Ó Vaszantaszéná! Ó kedves szavú leány, mosolygó partú folyama a jólelkűségnek, menedéke a magamféle embereknek! Meghalt Vaszantaszéná! Kiapadt a báj forrása! A maga országába távozott a gyönyörűség! Ó jaj, ó jaj! (Könnyekre fakad. Szthávarakához): Ó, hogy ölhetted meg a szépség ártatlan istennőjét, a város büszkeségét? Ó gazság, ó alávalóság! Köztünk mindennek vége! (Indulni készül.)

SZANSZTHÁNAKA (hozzá lép és vissza akarja tartani).

VITA: Hozzám ne érj, gazember! Torkig vagyok veled. Megyek!

SZANSZTHÁNAKA: Halljad, mester! Halljad, szolga! Mindent megadok nektek, amit csak akartok! aranyat, ezüstöt, apró pénzt, csak azt kívánom érte, hogy vállaljátok magatokra Szanszthánakának ezt a hőstettét.

VITA: Száradjon a lelkedem!

SZTHÁVARAKA: Hát még mit nem?!

SZANSZTHÁNAKA (vihog!)

VITA: Ne vihogj! Ettől fogva halálos ellenséged vagyok. Semmi közöm többé hozzád, becstelen! Elhajítalak magamtól, mint az öszszetört íjat, nőgyilkos! (Fájdalmasan.) Ó Vaszantaszéná! Vajha ne születnél még egyszer bajadérnak, ó szépség! Vajha szennytelen, nemes és erényes családban látnád meg újra a napvilágot! (Mégcsókolja a bajadér homlokát s menni készül.)

SZANSZTHÁNAKA: Ohó! Megölted a bajadért s most el akarsz illanni? Jer csak a törvényszékre királyi sógorom színe elé! (Visszartartja.)

VITA (vadul): Cégéres gazember! (Kardot ránt.)

SZANSZTHÁNAKA (megrettenve hátrál): Úgy meg vagy ijedve? Akkor csak menj!

VITA (magában): Igen, megyek az érdemes Sarvilaka és a többiek után. Most már ugyancsak nem tanácsos tovább is itt maradni! (Fönnhangon.) Megyek!

HETEDIK JELENET.

SZANSZTHÁNAKA, SZTHÁVARAKA.

SZANSZTHÁNAKA: Menj hát a poklok mélységes fenekére! Héj, fiacskám, Szthávaraka szolgám, mit gondolsz arról, amit cselekedtem?

SZTHÁVARAKA: Bizony szörnyű bűnt követtél el, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: Azt hiszed, szolgám? (Elgondolkozva, magában.) Igaza van! Benne vagyok a csávában. Hogy jussak ki belőle? Megvan! (Ékszereket szed le magáról.) Vedd át ezeket az ékszereket!

SZTHÁVARAKA (átveszi): Mit csináljak velük?

SZANSZTHÁNAKA: Csak vedd át és vigyázz reájuk! Most pedig indulj hazafelé a kocsival s a palota erkély-tornyában várakozzál reám!

SZTHÁVARAKA: Ahogy parancsolod, uram! (El.)

NYOLCADIK JELENET. SZANSZTHÁNAKA.

SZANSZTHÁNAKA: A mester eltűnt, mert félti az irháját. A szolga is el fog tűnni, mert ezt megbilincseltetem. Így minden ti-tokban marad. Most megyek. De megnézem előbb, meg van-e halva vagy még egyszer meg kell ölni! (Vaszantaszéná mozdulatlan testére néz.) Egészen jól meg van halva. Ezt is eltűntetem: betakarom a köpenyemmel. De nem! Hiszen benne van a nevem! Inkább tele szórom száraz levéllel. (Megteszi, tünődve.) Így jó lesz! Most a törvényszékre megyek vádat emelni: „Csárudatta Puspa-karandaka nevű kertemben kapzsiságból megölte Vaszantaszénát.“ Alapos baromvérontás lesz szépséges városunkban! Menjünk hát! (Távózóban, meghökölve.) A mennykő csapjon belé! Már megint itt van az a vörösbarna csuhás hitvány barát! Ha meglát, rájön, hogy én öltem meg őt, és kifecsegi. Merre illanjak el előle? (Körülnéz.) Megvan! Átugrom ezen az omladozó falkerítésen. (El.)

KILENCEDIK JELENET. A SZERZETES, VASZANTASZÉNÁ.

SZERZETES (nedves köpennyel kezében fellép): Kimostam ezt a rongyos köpenyt s most egy ágra akasztom száradni. De itt széttépik a majmok! A földre teszem. De itt poros lesz. Ugyan hová tegyem? (Szétnéz.) Megvan! A szél itt egy rakás falevelet hordott össze. Erre terítem. (Megteszi.) Hódolat Buddhának! Most elmondom a tan ígét. „Aki megöli őt érzékét, a tudatlanságot, saját énjét, az eléri az örök üdvösséget.“ De mi közöm az örök üdvösséghez, míg földi tartozásomat le nem róttam?! Mióta Vaszantaszéná, testvérem az Úrban, tiz aranyon kiváltott a két játékos kezeiből, úgy tekintem magamat, mintha megvásárolt volna engem. Hallga, mintha ez a levélrakás zörögne! De hogy zöröghet, mikor megnedvesedett a vizes ruhától?

VASZANTASZÉNÁ (egyik kezét kinyújtja a levélrakás alól).

SZERZETES (meghökkenve): Egy női kéz nyúlik ki a levélrakás alól! Most egy másik! Lássuk csak! (Eltávolítja a levélrakást s felismeri Vaszantaszénát; megdöbbenve.) Ó az, testvérem az Úr-

ban! Ó jaj, mi történhetett vele? Hogy térítsem magához? Ráteritem ezt a nedves köpenyt. (Megteszi.)

VASZANTASZÉNÁ (eszméletre tér és felül): Ki vagy, uram?

SZERZETES: Én vagyok az a fürdős, akit kimentettél a játékosok kezeiből. Csakhogy élsz, hála az égnek!

VASZANTASZÉNÁ (csüggedten): Ó, bárcsak meghaltam volna!

SZERZETES (aggódva): Mi történt veled, testvérem az Úrban?

VASZANTASZÉNÁ (kétségbeesetten): Ami egy ringyóval történni szokott!

SZERZETES: Ne szomorkodjál, már túl vagy rajta! Fogóddzál most ebbe a liánba és állj föl, testvérem az Úrban! Kolostoromba vezetlek. Van ott egy jámbor nőtestvér. Ha nála felüdültél, hazamehetsz, testvérem az Úrban! Jőjj hát szépen, lassan, testvérem! (El Vaszantaszénával.)

KILENCEDIK FELVONÁS: A TÖRVÉNYSZÉKI TÁRGYALÁS.

ELSŐ JELENET: A TÖRVÉNYSZÉKEN. A TÖRVÉNYSZÉKI SZOLGA.

TÖRVÉNYSZOLGA (fellép): A törvényterembe megyek rendet csinálni, ahogy a bírák parancsolták. (Körüljár és szétnéz.) Itt a törvényterem! Bemegyek. (Belép, letörölgeti és rendbe állítja a székeket.) Minden rendben van! Megyek a bírakat értesíteni. (Körüljár, megpillantja Szanszthánakát.) Szanszthánaka! Mit akar itt ez a cégéres gazember? Jót aligha! Félreállok, hogy meg ne lásson. (Félreáll.)

MÁSODIK JELENET. SZANSZTHÁNAKA, a TÖRVÉNYSZOLGA.

SZANSZTHÁNAKA (pompás öltözetben fellép): Olyan voltam, mint a fába szorult féreg. De találtam kiutat, még pedig jó kényelmeset: Csárudattára kenem az egész gázságot! Éppen elég szegény hozzá, hogy mindent feltételezzenek róla. Följelentést teszek ellene a törvényszék előtt, hogy meggyilkolta Vaszantaszénát. Menjünk hát a törvényterembe! (Körüljár és szétnéz.) Itt a törvényterem! Belépek. (Belép és szétnéz.) A bírák még nincsenek itt. Míg megjönnek, erre a gyepadra telepedem és várakozom. (Leül.)

TÖRVÉNYSZOLGA (a másik oldalon körüljár s maga elé néz): Jönnék a bírák! Eléjük megyek. (Megteszi.)

HARMADIK JELENET.

Az *ELŐBBIEK*,

a *BÍRÓ* és *KÍSÉRETE*: egy *CÉHMESTER* és egy *ÍRNOK*.

BÍRÓ (fellép kíséretével): Nehéz a bíró helyzete! Nem könnyű az igazságot kihámozni! A feleknek sincs mindig belátásuk: könnyen kifogásolják, nehezen dicsérik a bírót.

CÉHMESTER: Könnyebb a hold tiszta fényében hibát találni, mint te benned, uram!

BÍRÓ: Mutasd az utat a törvényterem felé, kedves szolga!

TÖRVÉNYSZOLGA: Erre, erre, bíró uram! (Körüljárnak.) Itt a törvényterem! Lépjetek be, uraim!

MIND (belépnek.)

BÍRÓ: Menj ki, kedves szolga, s kérdezd meg, van-e itt valaki, aki vádat akar emelni!

TÖRVÉNYSZOLGA: Ahogy parancsolod, uram! (Kimegy.)
Uraim! A bíróság kérdezteti, van-e itt valaki, aki vádat akar emelni.

SZANSZTHÁNAKA (örömmel): A bíróság összeült! (Büszkén körüljár.) Én, Szanszthánaka, a legkülönb ember, a megtettesült Visnu isten, a király sógora, — én vádat akarok emelni.

TÖRVÉNYSZOLGA (megdöbbenve, magában): Ó jaj, a király sógora az első vádló! (Fönnhangon.) Jó, várj egy pillanatig, nagyságos uram! Azonnal jelentést teszek a bíróságnak. (A bíróhoz közeledve.) A király sógora vádat akar emelni, uram!

BÍRÓ (magában): A király sógora az első vádló? Napkeltekor mindjárt napfogyatkozás! Ez egy nagy ember vesztét jelenti. (Fönnhangon.) Az ügyek úgy felhalmozódtak, hogy újabb vádat nem vehetünk elő. Menj ki, szolga, és mondd meg neki, hogy jöjjön máskor. Ma nem tárgyalhatjuk az ügyét.

TÖRVÉNYSZOLGA: Ahogy parancsolod, uram! (Kimegy, Szanszthánakához közeledik.) A bíróság azt üzeni, nagyságos uram, hogy jöjj máskor: ma nem tárgyalhatja az ügyedet.

SZANSZTHÁNAKA (dühösen): Micsoda?! Nem tárgyalhatja? Akkor értesítem sógoromat, Pálaka királyt, húgom férjét és húgomat és anyámat és letétem ezt a bírót és mást tétetek a helyébe! (El akar menni.)

TÖRVÉNYSZOLGA: Várj egy pillanatig, nagyságos uram! Majd értesítem a bíróságot a dolgról. (A bíróhoz megy.) A király

sógora dühösen azt mondta, hogy ha nem tárgyalják az ügyét, akkor értesíti a királyt, hűgát és anyját s letéteti a bírót és mást tétet a helyébe.

BÍRÓ: Ez a bolond mindenre képes. Mondd meg hát neki, szolgál, hogy csak jöjjön: a bíróság tárgyalni fogja ügyét.

TÖRVÉNYSZOLGA (Szanszthánakához megy): A bíróság azt üzeni, nagyságos uram, hogy csak jöjj: tárgyalni fogja ügyedet. Lépj be hát, nagyságos uram!

SZANSZTHÁNAKA: Először azt mondják, hogy nem tárgyalnak, aztán meg, hogy tárgyalnak. Pipogya fickók ezek! Mondhatok ezeknek akármit: el fogják hinni. Lépünk be hát! (Belép és a bíróhoz közelít.) Jó napot kívánok magamnak! Nektek is jó napot kívánok, vagy nem kívánok — ahogy nekem jól esik!

BÍRÓ (magában): Ez aztán erélyes egy vádló! (Fönnhangon): Foglalj helyet!

SZANSZTHÁNAKA: Persze, hogy foglalok! Ez a föld az enyém! Oda ülök, ahova nekem tetszik! (A céhmesterhez.) Ide ülök! (A szolgálához.) Nem, ide ülök! (A bíró fejére teszi a kezét.) Nem, ide ülök! (A földre ül.)

BÍRÓ: Mint vádló lépsz fel, uram?

SZANSZTHÁNAKA: No persze!

BÍRÓ: Add elő hát az ügyedet!

SZANSZTHÁNAKA: Majd a füledbe súgom az ügyet. Én szörnyen előkelő családból származom: az apám a király apósa, a király az apám veje és húgom férje, én a király sógora vagyok.

BÍRÓ: Mindenki tudja! Az ügyet add elő!

SZANSZTHÁNAKA: Az ügy a következő. Királyi sógorom nekem ajándékozta a Puspa-karandaka nevű régi kertet, a kertek kertjét, hogy benne mulassak és karban tartsam. Én tehát minden nap kimegyek nézni, hogyan tisztogatják, gyomlálják, ápolják. Mikor legutóbb künn jártam, azt láttam, hogy ott egy női holttest van, azaz hogy nincs.

BÍRÓ: Ki az a halott? Felismerted?

SZANSZTHÁNAKA: Már hogy ne ismertem volna fel őt — a szépséges Vaszantaszénát, városunk száz ékszerrel ékes ékességét?! Egy hitvány ember ékszerei miatt megfojtotta. De én nem! . . . (Hirtelen elhallgat s kezét szájára tapasztja.)

BÍRÓ: Irnok! Vedd jegyzőkönyvbe e szavakat: „De én nem!”

IRNOK: Ahogy parancsolod, uram! (Jegyez.) Megtörtént, uram!

SZANSZTHÁNAKA (magában): Átkozott dolog! Eljárt a nyelvem! Még elveszítem magam, mint aki egyszerre egy egész rizsgombócot akar lenyelni. Mit csináljak? Megvan! (Fönnhangon.) Héj, bírák! Ezt akartam mondani: „De én nem láttam!” Mit kiabáltok? (Lábával kitörli az írást.)

BÍRÓ: Hát azt honnan tudod, hogy megfojtották s hogy éksze-
rei miatt fojtották meg?

SZANSZTHÁNAKA: Onnan, hogy a nyaka meg van duzzadva
s egyetlen ékszer sincs rajta.

BÍRÓ: Az ügy természete megkívánja Vaszantaszéná anyjának
kihallgatását. Szolga! Idézd a bíróság elé Vaszantaszéná anyját,
de kíméletesen!

TÖRVÉNYSZOLGA: Ahogy parancsolod, uram! (El.)

NEGYESZEDIK JELENET:

Az *ELŐBBIEK, VASZANTASZÉNÁ ANYJA.*

TÖRVÉNYSZOLGA (belép Vaszantaszéná anyjával): Erre,
asszonyom, erre!

ANYA: Ez a jó ember — sokáig éljen! — azt mondta, hogy
jőjjenek a bíró elé! Egészen meg vagyok zavarodva, reszket a szívem.
Mutasd az utat a törvényterem felé, uram!

TÖRVÉNYSZOLGA: Erre, erre, asszonyom! (Körüljár vele.)
Itt a törvényterem! Lépj be, asszonyom!

ANYA (a bírák elé lép): Üdvözöllek, uraim!

BÍRÓ: Üdvözöllek, asszonyom! Foglalj helyet!

ANYA: Köszönöm! (Leül.)

SZANSZTHÁNAKA: Megjöttél, vén kerítőnő?!

BÍRÓ: Vaszantaszéná anyja vagy?

ANYA: Igen!

BÍRÓ: Hová ment leányod, Vaszantaszéná?

ANYA: Egy barátja házába.

BÍRÓ: Hogy hívják ezt a barátot?

ANYA (magában): Ez a kérdés megszégyenítő. (Restelkedve
hallgat.)

BÍRÓ: Ne restelkedjél! A kérdés az ügy természetéből folyik.

ANYA: Halljátok, hát, uraim! A kereskedők negyedében lakik

egy jónevű férfiú, az érdemes Csárudatta. Ő hozzá ment leányom ifjúságát élvezni.

SZANSZTHÁNAKA: Hallottátok, uraim? Ezt jegyzőkönyvbe kell venni! Csárudattát vádolom a gyilkossággal!

BÍRÓ: Írnok! Vedd jegyzőkönyvbe, hogy Vaszantaszéná Csárudatta házába ment! Eszerint Csárudattát is meg kell idéznünk. Eredj, szolgál, idézd meg az érdemes Csárudattát, de egészen udvari-
asan! Jelenjék meg a bíróság előtt, de ne féljen, ne legyen izgatott!
A bíró szeretné látni.

TÖRVÉNYSZOLGA: Ahogy parancsolod, uram! (El.)

ÖTÖDIK JELENET: Az *ELŐBBIEK, CSÁRUDATTA.*

TÖRVÉNYSZOLGA (fellép Csárudattával): Erre, uram, erre!

CSÁRUDATTA (tünődve): Mit jelent ez a megidézés? Csak nem tudta meg a király, hogy Árkája az én kocsimban menekült tovább? De mit használ itt a töprengés? Mindjárt megtudok mindent. (Főnnhangon): Mutasd az utat a törvényterem felé, derék szolgál!

TÖRVÉNYSZOLGA: Erre, uram, erre! (Körüljárnak.) Itt a törvényterem! Lépj be, uram!

BÍRÓ: Itt van Csárudatta! (Magában.) Ez a nyílt tekintetű arc nem rejthet aljas ösztönöket. Mert a külső a belsőnek hű tüköre.

CSÁRUDATTA: Üdvözöllek, uraim!

BÍRÓ (zavartan): Üdvözöllek, érdemes Csárudatta! Kedves szolgál! Hozz széket az érdemes úrnak!

TÖRVÉNYSZOLGA (széket hoz): Itt a szék! Foglalj helyet, uram!

CSÁRUDATTA (leül).

SZANSZTHÁNAKA (Dühösen): Gyönyörű tárgyalás! Széket adnak egy nőgyilkosnak! (Fennhézva.) De nem bánom, hadd adjanak!

BÍRÓ: Érdemes Csárudatta! Ismered-e ennek az asszonynak a leányát?

CSÁRUDATTA: Melyikét?

BÍRÓ (Vaszantaszéná anyjára mutat): Ezét itt!

CSÁRUDATTA (feláll): Üdvözöllek, asszonyom!

ANYA: Sokáig élj, gyermekem! (Magában.) Ez hát Csárudatta! Leányom méltó férfiúnak adta ifjúságát.

BÍRÓ: Ez az asszony Vaszantaszéná anyja. Barátnőd-e a bajadér, uram?

CSÁRUDATTA (restelkedik.)

BÍRÓ: Ne restelkedjél, uram! A kérdés az ügy természetéből folyik. Felelj őszintén: Barátnőd-e a bajadér?

CSÁRUDATTA: Igen!

BÍRÓ: Hol van most a bajadér, uram?

CSÁRUDATTA: Haza ment.

BÍRÓ: Hogyan, mikor, kinek a kíséretében ment haza?

CSÁRUDATTA: Nem tudom.

SZANSZTHÁNAKA: Tudod bizony! Az én Puspa-karandaka nevű régi kertembe ment, ahol te kapzsiságból meggyilkoltad!

CSÁRUDATTA (elszörnyedve): Micsoda szörnyű örültséget fecsegsz! (Magában.) Tehát vádlott vagyok és Szanszthánaka a vádlóm! Akkor meggyülhetik a bajom!

ANYA: Az érdemes Csárudatta egy nála letétbe helyezett és ellopott ékszert, a világ legszebb gyöngyfűzérét, adta leányomnak kárpótlásul. Ilyen ember nem követhetett el aljas kapzsiságból ily gaztettet. Ó gyermekem, ó kedves leányom! (Sírva fakad.)

HATODIK JELENET.

Az *ELŐBBIEK*, *VÍRAKA*.

VÍRAKA (izgatottan fellép): Hogy töltöttem ezt az éjt! Egyre azon rágódtam, hogy tisztársam megszégyenített, megalázott, megrugdosott. Most a törvényterembe megyek följelentést tenni ellene. (Belép.) Üdvözöllek, tisztelt uraim!

BÍRÓ: Ni, Víraka, a városi őrség feje! Mért jöttél, Víraka?

VÍRAKA: Éppen Árjaka pásztorra lestem, aki megszökött fogóságából. Egyszerre csak egy fődött kocsi közeledett felénk. Csandanaka hadnagy megvizsgálta. Utána én is meg akartam vizsgálni. Csandanaka erre megrugdosott. Hallottátok, uraim! Itéljetek!

BÍRÓ: Kié volt az a kocsi, érdemes Víraka?

VÍRAKA: Ezé az úré itt, az érdemes Csárudattáé. Vardhamánaka, a kocsis, azt mondta, hogy ura parancsára a Puspa-karandaka kertbe viszi Vaszantaszénát mulatni.

SZANSZTHÁNAKA (újjongva, magában): Ez jól jött! (Fönnhangon.) Mit mondtam, uraim?

BÍRÓ (magában): Csárudatta ügye kezd rosszul állani. (Fönnhangon.) A te ügyedet majd később tárgyaljuk, Víraka! Most ül lóra, lovagolj ki a Puspa-karandaka kertbe s nézz utána, van-e ott valahol egy női holttest!

VÍRAKA: Ahogy parancsolod, uram! (El.)

HETEDIK JELENET:

Az ELŐBBIEK.

VÍRAKA (fellep): A kertben voltam és megállapítottam, hogy csakugyan feküdhettek ott egy női holttest.

CÉHMESTER: Honnan tudod, hogy női holttest volt?

VÍRAKA: Haj-csomókból s kéz- és láblenyomatokból.

CSÁRUDATTA (magában): Mint a méhek tömegesen lepik el a virágot, ha itt a tavasz, úgy zúdulnak a bajok az emberre, ha a balsors üldözi.

BÍRÓ: Szólj őszintén, érdemes Csárudatta!

CSÁRUDATTA: Egy folyondárhoz sem nyúltam soha, hogy virágát leszakítsam. Hogyan volnék képes egy gyöngé nőt megölni?!

SZANSZTHÁNAKA: Hát még most is ülni hagyjátok ezt a nyomorultat, bírák?!

BÍRÓ: Legyen meg az akarata, szolgál!

TÖRVÉNYSZOLGA (int Csárudattának, hogy keljen föl.)

CSÁRUDATTA: Vegyétek fontolóra, bírák, amit mondtam! (A székről fölkelve a földre ül.)

SZANSZTHÁNAKA (örömeiben ugrálva, magában): Hihhi! Más issza meg a levét az én gázságomnak! Most a szatócs helyére ülök. (Megteszi. Fönnhangon.) Nézz rám, Csárudatta! Mondd már, hogy te vagy a gyilkosa!

CSÁRUDATTA: Hisztek neki, bírák?

NYOLCADIK JELENET:
Az *ELŐBBIEK*, *MAJTRÉJA*.

MAJTRÉJA (fellép, kezében ékszerekkel): Az érdeemes Csáru-datta neje meghagyta, hogy vigyem vissza Vaszantaszénának azokat az ékszereket, amelyeket a kis Róhaszéna agyagkocsikájába rakott. Megyek hát a bajadérhoz. (Körüljár, majd a szín mögé pillant.) Héj, Rébhíla mester! Mért vagy úgy kikelve magadból? (Hallgatózva.) Mit mondasz? Hogy kedves barátunk, Csárudatta, a törvényszék elé van idézve? Mi történhetett? (Gondolkozva.) Később megyek Vaszantaszénához! Most a törvényszékre megyek. (Körüljár és szétnéz.) Itt a törvényterem! Bemegyek. (Belép.) Üdvözöllek, bírák! Hol van az én Csárudatta barátom?

BÍRÓ: Ott ül.

MAJTRÉJA: Üdvözöllek, barátom! Hogy kerültél ide?

CSÁRUDATTA (Szanszthánaka felé intve): Az az úr azzal vádol, hogy meggyilkoltam Vaszantaszénát.

MAJTRÉJA (felháborodva): Száradjon el a nyelve! Héj, te, szajha fattya, te bűnök edénye, te felcicomázott majom! Ismételd meg csak vádatod az én jelenlétemben! Az én kedves barátom gyilkos?! Megállj, szajha fattya! Széttöröm a botomat a koponyádon!

SZANSZTHÁNAKA (dühösen): Halljátok, tisztelt uraim, halljátok? Mit akar itt ez a varjúfejű fickó? Majd ellátom a bajodat, szajha fattya nyavalyás papja!

(**MAJTRÉJA** szitkozódva ütésre emeli botját. **SZANSZTHÁNAKA** dühösen feláll és megüti. **MAJTRÉJA** visszaüti. Dulakodnak. Közben ékszerek esnek ki Majtréja övéből.)

SZANSZTHÁNAKA (felkapja az ékszereket, diadalmasan): Nézzétek, uraim! Itt vannak annak a szerencsétlen nőnek az ékszerei! Ezekért gyilkolt a nyomorult!

BÍRÓ (lecsüggeszti a fejét).

CSÁRUDATTA (magában): Mily kaján véletlenség! Végem van!

CÉHMESTER (az anyához): Leányod ékszerei-e ezek, asszonyom?

ANYA (vizsgálja, magában): Azok! (Fönnhangon.) Hasonlók, de nem ugyanazok!

SZANSZTHÁNAKA: Vén kerítendő! Szemed elárulja, amit szájad elhallgat.

BÍRÓ: Ismered-e ezeket az ékszereket, asszonyom?

ANYA: Nem, nem! Nem ismerem!

CÉHMESTER: A tieid-e ezek az ékszerek, érdemes Csárudatta?

CSÁRUDATTA: Nem!

CÉHMESTER: Hát kiéi?

CSÁRUDATTA: Nem tudom. Lehet, hogy Vaszantaszénáéi.

CÉHMESTER: S hogy kerültek le a testéről? Hogy kerültek a házádba?

CSÁRUDATTA: Nem tudom.

BÍRÓ: Mondd meg az igazat, érdemes Csárudatta!

SZANSZTHÁNAKA: Ne tagadj tovább, hitvány szatócs!

CSÁRUDATTA (elernyedve, magában): Ártatlan vagyok, de minden ellenem szól. Különben is minek éljek, ha Vaszantaszéná meghalt? (Fönnhangon.) Vallok, uraim! Vérszomjas hóhér vagyok! Én vagyok az, aki nem törődve a másvilággal a nőknek gyöngyét...

SZANSZTHÁNAKA (kiegészítve): . . . „megöltem!“ Mondd ki te is: „megöltem!“

CSÁRUDATTA: Te mondod.

SZANSZTHÁNAKA: Hallottátok, uraim? Kétkeltek-e még? Ő a gyilkos! Bűnhődjék!

BÍRÓ: Úgy legyen! Poroszlók, fogjátok meg Csárudattát!

(**POROSZLÓK** megfogják Csárudattát.)

ANYA: Kegyelem, tisztelt uraim, kegyelem! Ha leányom meghalt, éljen legalább ez soká! Kettő kell a pörhöz: vádló és vádlott. Én elállok a vádtól. Bocsássátok őt szabadon!

SZANSZTHÁNAKA: Takarodjál, rabnő fattya! Mit keressz még itt?

BÍRÓ: Menj, asszonyom! Kísérjétek ki, poroszlók!

ANYA (zokogva): Ó fiam, ó gyermekem! (El.)

SZANSZTHÁNAKA (magában): Ezt jól csináltam! Most már mehetek én is. (El.)

KILENCEDIK JELENET:

Az ELŐBBIEK (az ANYA és SZANSZTHÁNAKA nélkül).

BÍRÓ: A bíróság elvégezte a vizsgálatot, a többi a király dolga. Menj hát, szolga, és értesítsd Pálaka királyt a következőkről: „Csárudatta rablógyilkosságban bűnös. Bráhmána létére nem végezhető

ki, legfőlegb száműzhető, de ebben az esetben is mindenét magával viheti. Így rendeli Manu törvénykönyve.“

TÖRVÉNYSZOLGA: Ahogy parancsolod, uram! (El.)

TIZEDIK JELENET:

Az ELŐBBIEK.

TÖRVÉNYSZOLGA (könnyezve fellép): Ott voltam, uraim! Pálaka király ezt üzeni: „Tekintve, hogy rablógyilkosság történt, ékítsétek föl a gyilkost a szokott módon, vigyétek dobszó mellett a déli temetőbe s ott végezzétek ki!“

CSÁRUDATTA: Pálaka ítélete törvénybe ütközik. Nagyon rossz tanácsadója lehetett. Mind a ketten lakolni fognak érte valamikor! (Majtréjához.) Menj, barátom! Üdvözlőld nevemben utoljára gyermekem anyját s vedd védelmedbe fiacskámat!

MAJTRÉJA: Hogy nyújthat védelmet a fa, ha gyökere el van vágva?

CSÁRUDATTA: Ne beszélj így, barátom! A meghalt embernek mása az ő fia. Szeresd helyettem Róhaszénát!

MAJTRÉJA: Tovább éljek, ha te meghaltál?

CSÁRUDATTA: Igen, mutasd meg nekem még egyszer Róhaszénát!

MAJTRÉJA: Jól van, meglesz!

BÍRÓ: Távolítsd el ezt az embert, szolga!

TÖRVÉNYSZOLGA (kivezeti Majtréját).

BÍRÓ: Poroszlók! Értesítsétek a csándálákat!

(A csándálák megjelennek és átveszik a poroszlóktól Csárudattát.)

CSÁRUDATTA (a csándálákhoz): Itt vagyok! vigyetek!

MIND (el).

TIZEDIK FELVONÁS: A VÉG.

ELSŐ JELENET: A FŐÚTON. CSÁRUDATTA, KÉT CSÁNDÁLA.

CSÁNDÁLÁK (fellépnek Csárudattával): Ne búsulj! Ügyesen végzünk veled! Utat, uraim, utat! Ez az érdemes Csárudatta! Virágkoszorúval a fején hóhérok között lassan közeledik végéhez, mint a kevés olajú mécses.

CSÁRUDATTA (kétségbeesve): Testem nedves szemem vizétől, piszkos az út porától. Fejemen temetési virágkoszorú. A rekedten károgó hollók alig várják, hogy felfalják testemet, mint vérrel olajozott áldozatot.

CSÁNDÁLÁK: Utat, uraim, utat! Mit bámuljátok, hogyan végeznek ki egy derék embert, aki sok embernek nyújtott menedéket, mint nagy fa sok madárnak? Jöjj, uram, jöjj!

CSÁRUDATTA: Mily kiszámíthatatlan a sors! Milyen sorsra jutottam magam is! Áldozati barommá váltam: testem tele van szórva vörös szantál-porral és fehér liszttel. Mennyi ember! Sokan kiáltják könnyes szemmel: „Szégyen, gyalázat!” De segíteni nem tudnak. Csak azt kívánhatják, hogy a mennybe jussak.

ELSŐ CSÁNDÁLA: Az ég is sír, hogy a város büszkesége a sors végzéséből erőszakos halált hal.

MÁSODIK CSÁNDÁLA: Nem az ég sír: a nők tömegének felhőjéből patakzik a könny.

CSÁRUDATTA (megindultan): A nők a félig kinyitott ablakokból kinézve szánakozva emlegetik nevemet és könnyeket ontanak értem.

ELSŐ CSÁNDÁLA: Itt az ítélet kihirdetésének helye! Verjétek meg a dobokat! (Társához.) Hirdesd ki az ítéletet!

MÁSODIK CSÁNDÁLA: Halljátok, uraim, halljátok! „Ez az ember itt Csárudatta nagykereskedő, Szágaradatta fia, Vinayadatta unokája. Ez az ember Vaszantaszéná bajadért a Puspa-karandaka nevű régi kertbe csalta s ott kapzsiságból megfojtotta. Ezért Pálaka király megparancsolta nekünk, hogy végezzük ki. Így jár mindenki, aki hasonló kárhozatos gaztettet fog elkövetni.“

CSÁRUDATTA (szégyenkezve magában): Családomat valamikor ájtatos hívek templomokban magasztalták; most, halálom előtt, legalsó kasztú emberek piszkítják be a piacon.

CSÁNDÁLÁK: Utat, uraim, utat!

CSÁRUDATTA: Arcukat ruhájuk szegélyével eltakarva messze kitérnek utamból azok, akik barátaim — voltak. Aki bajba jutott, nincs annak barátja! Ó fiam, ó barátom!

HANGOK (a szín mögött): Ó apám! Ó kedves barátom!

CSÁRUDATTA (fájdalommal): Szívességet kérek tőled, kasztodnak főnöke! Fiacskám szeretném még látni halálom előtt.

ELSŐ CSÁNDÁLA: Nem bánom. Álljatok félre egy pillanatra, polgárok! Hadd lássa az érdemes Csárudatta fia arcát. Erre, uram, erre! Jöjj, fiúcska, jöjj!

MÁSODIK JELENET: A FŐÚTON.

Az ELŐBBIEK, MAJTRÉJA, RÓHASZÉNA.

MAJTRÉJA (fellép Róhaszénával): Micsoda helyzetben látlak, kedves barátom!

CSÁRUDATTA (megpillantja barátját és fiát): Ó barátom, ó fiacskám! (Keservesen.) Milyen kicsike vagy még, fiam, halotti áldozatom vizének tartója! Sokáig fogok szomjazni a másvilágon. Mit hagyjak neked örökségbe, fiacskám? (Végignéz magán, a szent zsinórt meglátva.) Ez még az enyém! Gyöngy és arany nélkül való a bráhma kasztnak ez a díszes jelvénye, de közösségbe hoz téged, fiam, az ősökkel és az istenekkel. (Átadja fiának a szent zsinórt.)

ELSŐ CSÁNDÁLA: Most aztán előre, Csárudatta!

MÁSODIK CSÁNDÁLA: Mondd: „érdemes“ Csárudatta! Címe még az övé.

RÓHASZÉNA: Mért bántjátok az apámat, csándálák?

ELSŐ CSÁNDÁLA: Sokáig élj, fiúcska! Nem mi bántjuk, hanem a király. Előre, érdemes Csárudatta, előre!

CSÁRUDATTA: Az ég veled, fiam! Isten veled, barátom! (Könynyezve megöleli őket.)

MÁSODIK CSÁNDÁLA: Utat, uraim, utat! Mit bámuljátok ezt a derék embert? Nem jó dolog derék ember végét bámulni!

ELSŐ CSÁNDÁLA: Bizony, annyi már, mintha vége volna. Olyan ő, mint a kútba lebocsátott aranyveder, amelynek elszakadt a kötele. (Társához.) Hirdesd ki másodszer az ítéletet!

MÁSODIK CSÁNDÁLA (kihirdeti az ítéletet, mint föllebb): „Ez az ember itt Csárudatta nagykereskedő. Ez az ember Vaszantaszéná bajadért a Puspa-karandaka nevezetű régi kertbe csalta s ott kapzsiságból megfojtotta. Ezért Pálaka király megparancsolta nekünk, hogy végezzük ki.“

HARMADIK JELENET:
SZANSZTHÁNAKA PALOTÁJA ELŐTT.
Az *ELŐBBIEK, SZTHÁVARAKA.*

SZTHÁVARAKA (a palota erkélytoronyában megbilincselve, hallgatózva): Micsoda?! Ki akarják végezni az érdemes Csárudattát — azért, mert uram megölte a bajadért?! Hogyan akadályozzam meg? Gazdám bilincsekbe vetett. Majd hangosan kiáltok. Halljátok, uraim, halljátok! Hiába, messze van! Senki sem hallja. Mit csináljak? Leugorjam? (Gondolkozva.) Ha élve jutok le, nem fogják kivégezni. De lejutok-e élve? Mindegy! Meg kell próbálni! Inkább elpusztulok, semhogy kísérletet ne tegyek a jó Csárudatta megmentésére. S ha elpusztulok, a mennybe jutok. (Leugrik.) Sértetlen vagyok, hála az égnek! Még bilincseim is széttörték! Siessünk. Héj, csándálák! Utat, uraim, utat! Csándálák!

ELSŐ CSÁNDÁLA: Ki az, aki közelebb akar jutni.

SZTHÁVARAKA (áttör a tömegen): Én, Szthávaraka, Szanszthánaka kocsisa! Halljátok, uraim, halljátok! Én vittem a Puspa-karandaka kertbe Vaszantaszénát, aki felcserélte a kocsit. A gazdám volt, aki megfojtotta, mert a bajadér nem akarta szeretni. Igen, a király sógora fojtotta meg, nem ez az úr itt!

CSÁRUDATTA (magában): Az utolsó percben érkezett, mikor már-már a halál hatalmában vagyok, — mint esőfelhő szárazság ide-

jén, mikor a vetés már-már tönkrement. (Fönnhangon.) Hallottátok, uraim?

ELSŐ CSÁNDÁLA: Igazat beszélsz, Szthávaraka?

SZTHÁVARAKA: Úgy éljek! Gazdám aztán a palota erkélytoronyában bilincsbe vettetett, hogy senkinek se árulhassam el a dolgot.

**NEGYEDIK JELENET:
SZANSZTHÁNAKA PALOTÁJÁBAN ÉS ELŐTTE.
Az ELŐBBIEK, SZANSZTHÁNAKA.**

SZANSZTHÁNAKA (az erkélytoronyról lenézve): Micsoda tolongás! Pedig csak azt a koldús szatócsot viszik a vesztőhelyre. Mekkora volna, ha magamszörű kiváló és előkelő férfiú menne a halálba! De mért akadt el a menet palotám előtt? (Körülnéz.) Tyű, Szthávaraka szolgálom megszökött! Csak nem azért, hogy a végső percben csúffá tegye tervemet? Elő kell kerítenem! (A toronyból lejöve a menethez közeledik.)

SZTHÁVARAKA (meglátja): Ni, itt jő ő maga, a nagyságos úr!

SZANSZTHÁNAKA: Helyet, emberek, helyet! Ni, Szthávaraka szolgálom! Jöjj csak, fiacskám! Menjünk haza!

SZTHÁVARAKA: Gazember! Meg akarod gyilkolni az érdemes Csárudattát is, amint meggyilkoltad Vaszantaszénát?!

SZANSZTHÁNAKA: Én, drágaköves kancsó, én nem ölök aszszonynépet!

MIND: Megölted bizony! Te ölted meg, nem az érdemes Csárudatta!

SZANSZTHÁNAKA: Ki meri ezt mondani?

MIND (Szthávarakára mutatva): Ez a derék ember itt!

SZANSZTHÁNAKA: Hazudik, tisztelt uraim! Ez az én szolgálom, aki egy aranyékszert lopott tőlem. Ezért megfogtam, megraktam, eldöngettem és megkötöttem. Hogy mondhatna igazat, mikor így elbántam vele? (Titokban egy karkötőt ad a szolgának, halkán.) Vedd ezt, Szthávaraka fiacskám, és vond vissza vallomásodat!

SZTHÁVARAKA (elveszi a karkötőt és felmutatja): Nézzétek, uraim, nézzétek! Ezzel az ékszerrel akar megtántorítani!

SZANSZTHÁNAKA (dühösen): Éppen ez az az ékszer, amit ellopott! Ezért döngettem el. Ha nem hiszitek, nézzétek meg a hátát, csándálák!

ELSŐ CSÁNDÁLA (megnézi): Ez biz' igaz! Egy szolgálta bizony, aki bosszút liheg, könnyen hazudhatik.

SZTHÁVARAKA: Ó jaj! A szolgálta sorsa, hogy nem talál hitelre! (Szenvedélyes felindulással.) Szegény Csárudatta! Többet nem tehetek érted! (Lábaihoz borul.)

CSÁRUDATTA (megindulva): Állj fel, barátom! Rokoni szolgálatot tettél nekem, anélkül, hogy rászolgáltam volna. Mindent elkövettél, hogy megszabaduljak. De nem akarja a sors! (Halkan.) De most tűnjél el barátom a tömegben!

SZTHÁVARAKA (eltűnik a sokadalomban).

SZANSZTHÁNAKA: Mit késtek még, csándálák? Öljétek meg már ezt az embert!

ELSŐ CSÁNDÁLA: Ha olyan sietős neked a dolog, öld meg magad!

RÓHASZÉNA: Bocsássátok el apámat, csándálák! Öljétek meg helyette engem!

SZANSZTHÁNAKA: Öljétek meg fiastul!

CSÁRUDATTA (elborzadva): Minden kitellik ettől az örültől! Menj, fiam, anyádhoz! Ne juss atyád miatt az ő sorsára, gyermekem! Menj el vele, Majtréja barátom!

MAJTRÉJA (magában): Átadom a gyermeket anyjának, aztán megyek utánad a halálba, kedves barátom! (Fönnhangon.) Már megyek, barátom! (Átkarolja és lábaihoz borul.)

RÓHASZÉNA (úgy tesz, mint Majtréja.)

SZANSZTHÁNAKA: Nem mondtam, hogy fiastul együtt végezzétek ki, csándálák?!

ELSŐ CSÁNDÁLA: Nincs rá parancsunk a királytól, hogy fiát is kivégezzük. Menj, gyermek, menj!

MAJTRÉJA (el Róhaszénával.)

ÖTÖDIK JELENET: A FŐÚTON.

Az ELŐBBIEK (MAJTRÉJA és RÓHASZÉNA nélkül.)

MÁSODIK CSÁNDÁLA: Utat, uraim, utat! Siessünk, hogy minél előbb végezzünk!

ELSŐ CSÁNDÁLA: Soh'se siessünk! Boldogult apám végső percében ezt mondta nekem: „Ha rád kerül a sor, ne siess végezni, fiam!”

MÁSODIK CSÁNDÁLA: Miért nem?

ELSŐ CSÁNDÁLA: Megeshetik, hogy egy jó ember pénzen megváltja az elítélt életét, vagy hogy a királynak fia születik és ennek öröme minden elítélt kegyelmet kap. Vagy új király lesz, aki megkegyelmez minden elítéltnak.

SZANSZTHÁNAKA: Micsoda?! Új király lesz? Gyerünk, csándálák, gyerünk!

ELSŐ CSÁNDÁLA: Már közel vagyunk. (Maga elé mutat.) Ott a déli temető, Csárudatta! Aki ezt meglátja, csakhamar semmit sem lát többé.

CSÁRUDATTA: Ó, én boldogtalan! Végem van! (Összeomlik.)

ELSŐ CSÁNDÁLA: Senki sem kerüli ki a halotti lepedőt, érdemes Csárudatta! Erre gondolj és szedd össze magadat! (Társához.) Hirdesd ki utoljára az ítéletet!

MÁSODIK CSÁNDÁLA: „Ez az ember itt Csárudatta nagykereskedő. Ez az ember Vaszantaszéná bajadért a Puspa-karandaka nevű régi kertbe csalta s ott kapzsiságból megfojtotta. Ezért Pálaka király megparancsolta nekünk, hogy végezzük ki.“

HATODIK JELENET: A FŐÚTON ÉS A VESZTŐHELYEN.

Az ELŐBBIEK. VASZANTASZÉNÁ. A SZERZETES.

SZERZETES (fellép Vaszantaszénával, hallgatózva): Ó borzalom! Csárudatta azzal van vádolva, hogy meggyilkolt téged! Már viszik is a vesztőhelyre!

VASZANTASZÉNÁ (kétségbe esve): Ó jaj, én szerencsétlen! Miattam akarják kivégezni!

SZERZETES: Siessünk, testvérem az Úrban! Helyet, uraim, helyet!

ELSŐ CSÁNDÁLA: Ne félj, érdemes Csárudatta! Hamar végzek veled. Gondolj arra, amire még gondolnod kell!

CSÁRUDATTA: Végső percemben rád gondolok, kedves Vaszantaszéná! Ha van még ereje az erénynek, te, kedvesem, istenek és emberek előtt bizonyoságot fogsz tenni ártatlanságomról s lefogod mosni a szennyfoltot nevemről.

ELSŐ CSÁNDÁLA (előveszi a hóhérbárdot): Nyujtsd ki a nyakadat, érdemes Csárudatta és maradj nyugodtan! Egyetlen csapással a menybe küldlek téged.

CSÁRUDATTA (nyugodtan várja a csapást.)

ELSŐ CSÁNDÁLA (felemeli a bárdot.)

VASZANTASZÉNÁ (lélekszakadva előrohan): Ne, ne, az Istenért! Én vagyok Vaszantaszéná! (Testével földözi Csárudattát, majd hirtelen összeomlik.)

ELSŐ CSÁNDÁLA (leereszti a bárdot, hátrálva és hüledezve): Vaszantaszéná!

SZANSZTHÁNAKA (megrettenve): Vaszantaszéná! Föltámadt a szajha?! Átkozott! Szorul a kapca! Menjünk! (Gyorsan el.)

CSÁNDÁLÁK (vérszemet kapva): Utána! Csipjük el! (El.)

HETEDIK JELENET: A VESZTŐHELYEN.

Az ELŐBBIEK (a CSÁNDÁLÁK és SZANSZTHÁNAKA nélkül.)

CSÁRUDATTA (sírva, magán kívül): Egy másik Vaszantaszéná szállott alá az égből? Vagy csak kísértetet látok?

VASZANTASZÉNÁ (keblére borul, zokogva): Én vagyok, érdemes Csárudatta! Én vagyok a szerencsétlen, aki miatt ily méltatlan helyzetbe kerültem!

HANGOK (a színp mögött): Csoda, csoda! Vaszantaszéná él!

CSÁRUDATTA (megérinti a bajadért, szemeit lehúnyva, örömtől remegő hangon): Te vagy, kedves Vaszantaszéná?

VASZANTASZÉNÁ: Én vagyok, én!

CSÁRUDATTA (örömmel): Csakugyan? Vaszantaszéná? (Kitörő elragadtatással.) Honnan lebbentél elő tündéreként az utolsó pillanatban, mikor már a halál hatalmában voltam? Mily szép az élet! Mily szép ez a vörös ruhám is! Mily ékes ez a halotti koszorúm is! Mintha völgegy volnék s menyaszonyomhoz mennék!

VASZANTASZÉNÁ: Hogy jutottál idáig, uram?

CSÁRUDATTA: A király sógora rám fogta, hogy megöltelek, kedvesem!

VASZANTASZÉNÁ (felháborodva): Éppen ez az ember volt az, aki csaknem megölt engem, mikor a Puspa-karandaka kertben szerelmi ajánlatát visszautasítottam! (A szerzetesre mutatva.) Ez a nemes lélek térített eszméltre és vett gondjaiba.

CSÁRUDATTA: Ki vagy te, jó ember, aki engem is annyira lekötöztél?

SZERZETES: Nem ismersz rám, uram? Én vagyok az a fürdős, aki valamikor szolgálatodban állottam. Ez az érdeemes úrnő volt az, aki egyszer játékosok kezeiből kimentett. Azóta megundorodva a játéktól, kolduló szerzetesnek mentem.

HANGOK (a szín mögött): Dicsőség Kártikéjának, a hadak hatalmas istenének, aki Táraka démont leverte! Dicsőség Árjakának, a föld urának, aki Pálaka királyt tönkretette!

NYOLCADIK JELENET: A VESZTŐHELYEN.

Az ELŐBBIEK. SARVILAKA.

SARVILAKA (sebbel-lobbal fellép): Meghalt Pálaka király! Éljen Árjaka király! Jövök az érdeemes Csárudattát megszabadítani. Szerencsét hozna Árjaka királynak, ha Csárudatta életének megmentése fűződne trónralépéséhez. Hol lehet Csárudatta? Bizonyosan ott, ahol az a nagy csődület van! (Gyorsan odalép.) Félre az útból, gazemberek! (Meglátja Csárudattát, örömmel.) Csárudatta él s vele Vaszantaszéná is! Teljesült uram királyom óhajtása! (Hozzá lép s kezeit hódolattal homlokához emeli.) Érdeemes Csárudatta!

CSÁRUDATTA: Ki vagy, uram?

SARVILAKA: Bráhmána, aki a minap betört házadba s azt a letétbe helyezett ékszert ellopta. Nagy vétkem tudatában ótalomkeresőként folyamodom hozzád.

CSÁRUDATTA: Ne beszélj így! Barátom vagy! (Megöleli.)

SARVILAKA: Vedd tudomásul, uram, hogy a fennkölt Árjaka megölte a gonosz Pálaka királyt s ő lett a király!

CSÁRUDATTA: Az a fiatal ember, akit Pálaka király elhurcoltatott falujából és börtönbe vettetett?

SARVILAKA . . . és aki aztán ótalmadhoz folyamodott és kocsidban elmenekült. Árjaka király barátod. Meg van győződve, hogy csak a te erényed segítségével jutott a trónhoz. Ezért arra kér, hogy vedd ki belőle a magad részét, s reád ruházza egy város kormányzását. Fogadd szívesen barátságának ezt az első jelét! (Szétnéz.) Hozzátok most elő azt a gazembert, Pálaka király sógorát!

HANGOK (a szín mögött): Ahogy parancsolod, uram! Előre, sógor! Vedd el gazságod jutalmát!

KILENCEDIK JELENET: A VESZTŐHELYEN.

Az ELŐBBIEK, SZANSZTHÁNAKA.

SZANSZTHÁNAKA (fellép, hátrakötözött kezekkel, öröktől kísérve): Átkozott! Visszahurcoltak, mint egy elszabadult szamarat! Megkötözték, mint egy veszett kutyát! (Körülnéz.) Minden oldalról körülvették a király sógorát! Kihez folyamodjam védelemért — én, védtelen? (Gondolkozva.) Ez jó lesz. Ő hozzá folyamodom! (Közlebb jő.) Védj meg, érdemes Csárudatta, védj meg! (Lábaihoz borul.)

HANGOK (a szín mögött): Add ki nekünk, érdemes Csárudatta! Hadd bánjunk el vele!

SZANSZTHÁNAKA (Csárudattához): Ótalom az ótalom-keresőnek! Védj meg!

CSÁRUDATTA (részvétellel): Ótalom az ótalom-keresőnek! Ne félj!

SARVILAKA (felháborodva): Távolítsátok el az érdemes Csárudatta mellől! (Csárudattához.) Mi történjék ezzel a gazemberrel? Gúzsba kötve halálra hurcolják vagy karóba húzzák vagy ketté fűrészeljék?

HANGOK (a szín mögött): Verjétek agyon, polgárok! Mért éljen ilyen gazember?

VASZANTASZÉNÁ (leveszi a halotti koszorút Csárudatta nyakáról és Szanszthánaka nyakába veti.)

SZANSZTHÁNAKA: Kegyelem, szajha fattya! Többé nem öllek meg. Védj meg hát!

SARVILAKA: El vele! (Csárudattához.) Mi történjék vele, uram?

CSÁRUDATTA: Hát, amit én mondok, megtörténik?

SARVILAKA: Minden bizonynal!

CSÁRUDATTA: Akkor hát azonnal . . .

SARVILAKA; . . . veszítse el életét?

CSÁRUDATTA: . . . nyerje vissza szabadságát!

SARVILAKA (bosszankodva): Ugyan miért?

CSÁRUDATTA: Mert ótalom-keresőt, még ha ellenség, sem szabad fegyverrel megölni. Másképen kell megbüntetni!

SARVILAKA: Jó. Akkor hát fálják föl a kutyák!

CSÁRUDATTA: Nem, nem! Jótéteménnyel kell megbüntetni!

SARVILAKA (hüledezve): Megáll az eszem! Mi történjék hát?

CSÁRUDATTA: Távozzék békével!

SARVILAKA (dühösen, Szanszthánakához): Hordd el hát az írhádat, gazember!

SZANSZTHÁNAKA (újjongva): Ihaj! Újra éledek! (El az őrséggel.)

TIZEDIK JELENET: A VESZTŐHELYEN.

Az *ELŐBBIEK* (*SZANSZTHÁNAKA nélkül*). *CSANDANAKA*.

CSANDANAKA (sebbel-lobbal fellép): Az érdeemes Csárudatta neje máglyára akar lépni! Hiába mondtam neki, hogy az érdeemes Csárudatta él! Nem hiszi.

CSÁRUDATTA (felindulva): Nélkülem akar a másvilágra menni?! (Ájuldozik.)

SARVILAKA: Átkozott! A dolog, úgy látszik, mégis rosszul fog végződni!

VASZANTASZÉNA (Csárudattához): Térj magadhoz, uram! Siess feleségedhez és hívd vissza az életbe!

CSÁRUDATTA (összeszedve magát hirtelen feláll): Merre vagy, kedves feleségem?

CSANDANAKA: Erre, uram, erre!

MIND (el.)

TIZENEGYEDIK JELENET: A FŐÚTON.

Az *ELŐBBIEK*, *CSÁRUDATTA NEJE*, *RÓHASZÉNA*, *MAJTRÉJA*, *RADANIKÁ*.

CSÁRUDATTA NEJE (fellép, könnyezve): Bocsáss el, gyermekem, ne tartóztass! Már is félek, hogy férjem szemrehányást tesz nekem késedelmezésemért. (A máglya felé tart.)

RÓHASZÉNA (ruhájába fogódzik): Ne hagyj el, kedves anyám! Hogy éljek nélküled?

MAJTRÉJA: A bölcsek szerint bünt követ el az a nő, aki férje holtteste nélkül lép máglyára.

CSÁRUDATTA NEJE: Inkább bünt követek el, semhogy férjem szemrehányását halljam! (Radanikához.) Vállald el gyermekeimet, Radaniká!

RADANIKÁ (fájdalmasan): Én követni akarom példádat, úrnőm!

CSÁRUDATTA NEJE: Vállald el hát te a gyermeket, Majtréja!

MAJTRÉJA (felindulva): Én megelőzlek téged, úrnőm! Hasonló esetben törvény szerint bráhmanáé az elsőség!

CSÁRUDATTA NEJE (átkarolja gyermekét): Neveld hát magad magadat, gyermekem, hogy bemutasd szüleidnek a halotti áldozatot! Mert hiszen nincs atyád, aki felneveljen!

CSÁRUDATTA (hirtelen előlép): Van! Én fogom felnevelni gyermekemet!

CSÁRUDATTA NEJE (meglepetve): Csodálatos! Mintha férjem hangját hallanám! (Oda pillant, kitörő örömmel.) Férjem! Hát csakugyan élsz?! (Átkarolja.)

RÓHASZÉNA (újjongva): Atyám fog felnevelni, hála az égnek! (Megöleli.)

MAJTRÉJA (vigan): Csak hogy újra látlak, kedves barátom. Sokáig élj, uram!

CSÁRUDATTA: Keblemre, Majtréja barátom! (Megöleli.)

RADANIKÁ: Üdvözöllek, drága uram! (Csárudatta lábaihoz borul.)

CSÁRUDATTA: Sokáig élj, Radaniká! (Felemeli.)

CSÁRUDATTA NEJE (szívélyesen Vaszantaszénához): Reménylem, jól vagy, húgom? (Megöleli.)

VASZANTASZÉNÁ (meghatva): Most vagyok igazán jól!

SARVILAKA (Csárudattához): Kedveseid, az égnek hála, mind jól vannak! (Vaszantaszénához.) A király megelégedése jeléül az „asszony“ címmel kedveskedik neked s följogosít a fátyol viselésére. (Fátyolt borít rá.)

VASZANTASZÉNÁ (boldogan): Mit kívánhatnék még többet, uram?!

SARVILAKA (Csárudattához): Mi történjék e szerzetessel, uram?

CSÁRUDATTA: Mi az óhajtásod, barátom?

SZERZETES: Most, hogy láttam, mily forgandó a sors, még inkább el vagyok határozva, hogy szerzetes maradok.

CSÁRUDATTA (Sarvilakához): Legyen hát tartományom minden kolostorának főnöke!

SARVILAKA: Ahogy parancsolod, uram! S mi történjék Szthávarakával?

CSÁRUDATTA: Szabaduljon föl a derék szolga! Csandanaka helytartóm legyen s kapja meg a királyi sógor hatalmát! A két csándála valamennyi csándála feje legyen!

SARVILAKA: Ahogy parancsolod, uram! Tehetnék-e még valamit kedvedre, uram?

CSÁRUDATTA: Mit kívánhatnék még magamnak? Visszaszereztem jó nevemet, visszanyertem kedvesemet, újra ölelhetem hűséges barátaimat. Szabadon bocsátottam lábaimnál heverő ellenségemet. Egy ország kormányzója vagyok Árjaka király, kedves barátom, jóvoltából. Maradjon hozzám kegyes a hatalmas sors, amely kikutathatatlan szeszélye szerint felmagasztal és megaláz!

ÁLDÁS

Bőven tejeljenek a tehenek! Hozzon bő termést a föld! Esőzzék kellő időben az ég! Fújdogáljanak a szelek a halandók felüdítésére! Örvendjenek az élőlények! Álljanak mindig tiszteletben a bölcs bráhmanák! Védelmezzék mindig dicsőségesen a földet a fejedelmek, diadalmaskodjanak ellenségeiken s uralkodjanak törvény szerint!

MIND (el).

UTÓSZÓ

Az „Agyagkocsika“ (*Mrcs-cshakatika*) című „polgári színmű“ (*prakarana*), állítólag *Súdraka* király, „az ind Shakespeare“, műve (körülbelül az 5. századból), a legjobb ind dráma (l. *Schmidt József* „Szanszkrit irodalomtörténet“ c. művét, 202—207. l.) A darab nyugati mértékkel mérve is megállja helyét, de szövege százalmas alakban maradt ránk: telidestele van fölösleges, részben ügyetlen és képtelen betoldásokkal, izetlen ismétlésekkel és erős ellenmondásokkal, úgyhogy az ind eredetinek hű fordítása nyugati szemmel nézve jóformán élvezhetetlen. Ezért a nyugati fordítók többé-kevésbé megrövidítik és feldolgozzák. Ez a fordítás is rövidített feldolgozás, amelynek alapja a *Kásínáth Pándurang Parab* kiadta szöveg (2. kiad. Bombay 1904.) A nagyszámú lírai strófák közül csak azok vannak (prózában) lefordítva, amelyek szép gondolatot tartalmaznak. Ezen fölül is vannak kisebb-nagyobb változtatások, de nem lényegesek s velejében csak az összefüggés helyreállítására valók. A fordító mindenképen azon volt, hogy a darab ind jellegéből lehetőleg semmi se menjen veszendőbe.

Budapesten, 1925 december havában.

Schmidt József.

A DRÁMA SZEREPLŐI:

FÉRFI SZEMÉLYEK:

*CSÁRUDATTA: bráhmána (a legelső és legtekintélyesebb kaszt tagja), elszegényedett nagykereskedő, minden erény mintaképe, a dráma főhőse.

RÓHASZÉNA: Csárudatta fiacskája.

MAJTRÉJA: Csárudatta házi barátja, bráhmána, pap s egyben a komikus személy (*vidúsaka*), haspók, műveletlen, tudatlan, kissé gyöngefejú, de aranyzívű ember.

VARDHAMÁNAKA: Csárudatta szolgája.

SZANSZTHÁNAKA: Pálaka király sógora, nagyképű és nagyszájú szerencsefi, félművelt és féleszű, de egészen hitvány, szinte démoni gonoszágú fickó, egyben gyáva poltron, épp oly félelmes, mint nevetséges groteszk alak. Selypit: *sz* és *s* helyett jésített *s* hangot ejt, miért is *sakára* („selypes“) a mellékneve.

*A VITA: Szanszthánaka nevelője, nagy- és félvilági körökben otthonos, finom modorú, elegáns világi, bel esprit, szónok és költő; *viveur* és, mivel vagyontalan, parazita, *maître de plaisir* és alkalomszerző, ennek ellenére kifogástalan gentleman.

SZTHÁVARAKA: Szanszthánaka szolgája.

*ÁRJAKA: fiatal pásztor, majd király.

*SARVILAKA: bráhmána, Árjaka hű barátja.

CSANDANAKA: } a királyi őrség
VÍRAKA: } hadnagyai.

EGY FÜRDŐS: aki vesztit, ezért később *buddhista szerzetes*.

MÁTHURA: játékbarlang-tulajdonos, bank-adó.

*DARDURAKA: egy játékos.

EGY JÁTÉKOS.

*EGY BÍRÓ.

EGY CÉHMESTER: } a törvény-

EGY IRNOK: } szék tagjai.

EGY TÖRVÉNYSZÉKI SZOLGA.

KARNAPÚRAKA: } Vaszantaszék-
KUMBHÍLAKA: } ná szolgálai.

KÉT CSÁNDÁLA: (a legutolsó és legmegvetettebb kaszt tagjai), mint hóhér.

NŐI SZEMÉLYEK:

*VASZANTASZÉNÁ: szép, bájos, művelt, szellemes, finom érzésű, dúsgazdag bajadér, Csárudatta kedvese.

VASZANTASZÉNÁ ANYJA.

MADANIKÁ: Vaszantaszéná komornája, Sarvilaka kedvese, majd neje.

VASZANTASZÉNÁ SZOLGÁLÓJA.

CSÁRUDATTA NEJE.

RADANIKÁ: Csárudatta szolgálója.

A DRÁMA SZÍNHELYE: *Uddsajini* (a mai Uddsejn) városa és vidéke.

A DRÁMA KORA: Kr. u. 500 körül.

A csillaggal jelölt személyek szanszkritul, a művelt emberek nyelvén, a többiek mindenféle prákrit (népies) tájnyelveken beszélnek. Vaszantaszéná prákritul is beszél.